

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

Mgr. Aleš Veselík

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie

Teologické nauky, kombinované studium

Diplomová práce

**Eucharistická úcta u dětí mladšího
školního věku v pastorační
strahovských premonstrátů**

Mgr. Aleš Veselík

Vedoucí práce: ThLic. Karel Skočovský, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 4. 11. 2023

Mgr. Aleš Veselík

Poděkování

Děkuji ThLic. Karlovi Skočovskému, Ph.D., vedoucímu mé práce,
za pomoc při jejím vytváření.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Eucharistie – svátost naší spásy	7
1.1. KLÍČOVÉ DIMENZE SVÁTOSTI EUCHARISTIE	8
1.1.1. EUCHARISTIE JAKO POKRM A NÁPOJ	9
1.1.2. EUCHARISTIE JAKO HOSTINA	10
1.1.3. EUCHARISTIE JAKO DÍKŮVZDÁNÍ	12
1.1.4. EUCHARISTIE JAKO OBĚŤ.....	13
1.1.5. EUCHARISTIE JAKO SMLOUVA	14
1.1.6. EUCHARISTIE JAKO PAMÁTKA	15
1.1.7. EUCHARISTIE JAKO TĚLO A KREV KRISTA	16
1.2. PLODY PŘIJÍMÁNÍ EUCHARISTIE.....	17
1.3. EUCHARISTIE A CÍRKEV.....	18
1.4. OD PŘIJÍMÁNÍ KE KONTEMPLACI EUCHARISTIE.....	20
1.5. EUCHARISTIE A DĚTI V PASTORAČNÍ PÉČI CÍRKVE	24
2. Eucharistie v životě sv. Norberta	26
2.1. STRUČNÝ ŽIVOTOPIS SV. NORBERTA	26
2.3. ZÁZRAKY SPOJENÉ SE SLAVENÍM EUCHARISTIE	33
3. Eucharistická úcta v premonstrátské tradici.....	38
3.1. AUGUSTINOVA ŘEHOLE	39
3.2. PREMONSTRÁTSKÁ STATUTA.....	41
3.3. NOVÉ KONSTITUCE PREMONSTRÁTSKÉHO ŘÁDU.....	42
3.4. DUCHOVNÍ DIREKTÁŘ	43
3.5. ŽIVOT S EUCHARISTIÍ V PRAXI	45
3.5.1. EUCHARISTICKÁ ÚCTA NA POČÁTKU ŘÁDU	45
3.5.2. OBDOBÍ PO TRIDENTSKÉM KONCILU	48
3.5.3. EUCHARISTICKÁ ÚCTA V DOBĚ BAROKA	49
3.5.4. ÚCTA K EUCHARISTII VE 20. STOLETÍ AŽ PO SOUČASNOST	50
4. Eucharistická úcta u dětí mladšího školního věku.....	53
4.1. ŽIVOTNÍ POSTOJE OTEVÍRAJÍCÍ CESTU TRANSCENDENCI.....	53
4.2. PSYCHOLOGICKÝ A DUCHOVNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	55
4.3. SPOLEČNÉ SLAVENÍ NEDĚLE.....	62
4.4. ZKUŠENOSTI DĚTÍ V RODINĚ JAKO CESTY K EUCHARISTII	65
4.5. DĚTSKÁ ADORACE	67
4.6. PROSTŘEDKY A ETAPY PŘÍPRAVY NA 1. SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ.....	68

4.6.1. NÁBOŽENSKÉ SYMBOLY	69
4.6.2. KATECHEZE	72
4.6.3. NĚKTERÉ VHODNÉ VÝUKOVÉ MATERIÁLY	73
4.6.4. SVÁTOST SMÍŘENÍ	74
4.6.5. SLAVENÍ LITURGICKÉHO ROKU	75
5. První svaté přijímání dětí v pastorači českých premonstrátů	77
5.1. DOSAVADNÍ PASTORAČNÍ ZKUŠENOSTI	77
5.2. PŘÍKLAD SCHÉMATU „BLÍŽ K SRDCI JEŽÍŠOVU“	80
5.3. NÁVRH NOVÉHO SCHÉMATU „SLUNCI BLÍŽ“	85
Závěr	93
Seznam použité literatury	96
<i>Příloha. č. 1</i>	<i>101</i>
<i>Příloha. č. 2</i>	<i>105</i>
Anotace	109

Úvod

Volba tématu mé diplomové práce byla zásadně ovlivněna přáním, aby její výsledky našly praktické využití v pastoraci. Vztah k dětem, bratřím premonstrátům, a hlavně k eucharistii, byl pro mě silným impulsem při mém studiu a psaní. Zároveň mi k tomu pomohla i osobní zkušenost aktivního zapojení do spolupráce mezi spirituálem, otcem Jakubem Karlem Berkou (v té době byl farářem na Svatém Kopečku u Olomouce), a katechetkou, sestrou Loretou Jarmilou Kašnou, při přípravě dětí na 1. svaté přijímání a organizaci této slavnosti na Základní církevní škole sv. Voršily v Olomouci. Společné úsilí této sestry voršilkyně, vyznačující se pevnou vírou v Krista a láskou k dětem, s knězem premonstrátem (s nepřehlédnutelnou úctou k eucharistii) a dětmi, rodiči, vedením školy a učiteli (a věřím, že i Duchem Svatým) přinesla mimořádně bohaté plody. Díky němu se podařilo připravit slavení řady 1. svatých přijímání, která byla provázena určitým zajímavým přírodním symbolem. Myšlenka vytvoření návrhu svatého přijímání pro děti v podobném duchu mě provázela již delší dobu, nyní se díky této diplomové práci může zrealizovat. Pojdme postupně otevírat „dveře“, které nás zavedou k našemu cíli.

Tato práce si klade dva základní cíle. Prvním cílem je zmapovat prvky eucharistické úcty v tradici a v současnosti premonstrátského řádu u nás. Druhým cílem je připravit konkrétní návrh průběhu prvního svatého přijímání.

Práce se člení na pět základních kapitol a doprovázejí ji dvě přílohy. V první kapitole se budeme věnovat sedmi vybraným dimenzím tajemství eucharistie (pokrm a nápoj, hostina, díkyvdání, oběť, smlouva, památka, skutečné Tělo a skutečná Krev). Seznámíme se s tím, jaké plody nám v duchovním životě může přinést přijímání eucharistie. Popíšeme v základních rysech vztah mezi eucharistií a církví. Představíme si kontemplaci eucharistického tajemství jako nutnou cestu duchovního života, pojednáme o adoraci a dalších formách eucharistické úcty mimo mši svatou. Posledním tématem této kapitoly bude informace o tom, za jakých podmínek může dítě přistupovat ke svátosti smíření a k prvnímu svatému přijímání.

Ve druhé kapitole budeme hledat prvky eucharistické úcty v životě svatého Norberta. První část této kapitoly nám představí některé klíčové okamžiky Norbertova života, dále se zaměříme na to, jak se eucharistická úcta a vztah

k eucharistii projevoval u zakladatele premonstrátského řádu. Budeme sledovat, jestli se tento vztah uskutečňoval i vůči dětem. Uvedeme si příklady několika zázraků a příběhů, které mají úzkou souvislost s eucharistií.

Ve třetí kapitole představíme klíčové prvky eucharistické úcty v dokumentech řádu i to, jak se projevoval vztah k eucharistii v životním rytmu samotného řádu. Opět zmíníme některé významné eucharistické zázraky. Představíme názory a pohledy na dané téma u významných osobností řádu od jeho založení až po současnost.

Čtvrtá kapitola nás uvede do tématu psychického a duchovního vývoje dítěte, což nám poslouží pro lepší pochopení prožívání víry a zákonitostí náboženské výchovy dětí. Představíme některé praktické zkušenosti, které dítě může získat v rodině a ve svém blízkém okolí, jako přístupové cesty k tajemství eucharistie. Zaměříme se též na eucharistickou úctu mimo mši svatou v podobě dětské adorace. V závěrečné části této kapitoly si představíme prostředky a etapy, které jsou důležité a vhodné pro přípravu a uskutečnění prvního svatého přijímání.

V páté kapitole si ve stručnosti uvedeme dosavadní pastorační zkušenosti českých premonstrátů s využitím symbolů při 1. svatém přijímání a popíšeme schémata jejich slavení, která bratři premonstráti již realizovali. Uvedeme podrobnější komentář k vybranému schématu „Blíž k Srdci Ježíšovu“ (je součástí Přílohy č. 1), které nám poslouží jako vzor, a nakonec představíme vlastní návrh nového schématu mše svaté s 1. svatým přijímáním „Slunci blíž“, který bude možné využít v pastoraci. Jejím ústředním symbolem je slunečnice (viz Příloha č. 2).

1. Eucharistie – svátost naší spásy

Člověk je bytost vnitřně orientovaná k transcenci (vyjítí ze sebe): má potřebu se rozvíjet a navazovat vztah s Bohem.¹ Přirozenost člověka je strukturována duchovně, tělesně, dějinně a sociálně, proto setkání s Bohem nabývá ve víře a v milosti viditelné podoby. Hovoříme tak, jak uvádí např. Gerhard Müller, o „svátostnosti“ jako o vnitřní jednotě Božího sebesdílení v podobě milosti na jedné straně a lidského uctívání Boha na straně druhé, které se uskutečňuje ve víře prostřednictvím následování Krista. „Svátostnost“ se zvláštním způsobem projevuje v symbolickém jednání v liturgii, kde Bůh zve člověka, aby se s ním setkal.²

Boží Syn se svým vtělením „jistým způsobem spojil s každým člověkem [...]. Lidskýma rukama pracoval, lidskou myslí přemýšlel, lidskou vůlí jednal, lidským srdcem miloval. Narozen z Panny Marie, stal se opravdu jedním z nás, ve všem nám podobný kromě hříchu. Nevinný Beránek svobodně prolil svou krev, a tak nám zasloužil život. V něm nás Bůh usmířil se sebou i navzájem.“³ Kristus je tedy v jistém smyslu „prvotní svátostí“, viditelným a účinným znamením neviditelných Božích skutečností.⁴

V dogmatické teologii se nejčastěji setkáváme s definicí svátosti jako účinným znamením neviditelné Boží milosti.⁵ „Svátosti Nového zákona ustanovil Kristus [...]. Sedm svátostí se týká všech úseků a všech důležitých okamžiků života křesťana: díky nim se u křesťanů život z víry rodí a vzrůstá, dostává se mu uzdravení i daru poslání. Tím dostávají podobnost úseky přirozeného života a života duchovního.“⁶

¹ Srov. *Katechismus katolické církve* (dále KKC), č. 33 (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001).

² Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 640.

³ *Gaudium et spes*, 22 (překlady koncilních dokumentů přebíráme z publikace *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995).

⁴ K pojmu svátosti viz např. MÜLLER, G. L., *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 643.

⁵ Srov. ADAM, Adolf: *Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2001, s. 142.

⁶ KKC, č. 1210.

Kristus je ve své církvi neustále přítomen, především v liturgických úkonech, aby se tak mohlo naplnit dílo vykoupení.⁷ Církev je v Kristu také, můžeme říci, všeobecnou svátostí, znamením a nástrojem vnitřního spojení s Bohem a jednoty celé lidské společnosti, která je půdou cesty ke spáse. Jejím posláním je lidem pomoci, aby pozvali Krista do svého života.⁸

Kardinál Špidlík píše ve své knize *Prameny světla*, že církev vede lidi ke svatosti a zároveň posvěcuje celý svět. Důležitou roli v tom hraje i viditelný celek stvoření, ve kterém člověk vnímá stopy tvůrčí činnosti Boha. Ježíš Kristus svým vtělením přijal lidské tělo. Tím ho posvětil a skrze něj jistým způsobem i ostatní hmotný svět. Svátosti jsou součástí vykoupeného viditelného světa. Mají posvěcující duchovní účinek, sjednocují nás s Bohem. Kardinál Špidlík přirovnává svátosti k sedmi řekám, které zavlažují ráj duše, rozvíjejí v nás Boží život a dávají mu růst.⁹ Dále uvádí, že „každý viditelný obraz nějak zpřítomňuje to, co zobrazuje. Ve svátostech se tato přímota stala živá, silná a duchovní. Tak jako chléb dává sílu a život tělu, tak eucharistický chléb živí duši.“¹⁰

Svátosti tvoří dohromady, můžeme říci, „živý organismus“, ve kterém má eucharistie jedinečné postavení, protože „ostatní svátosti jsou k ní zaměřeny jako ke svému cíli“.¹¹

1.1. Klíčové dimenze svátosti eucharistie

Svátost eucharistie je pro nás „zdrojem a vrcholem celého křesťanského života“¹² a díky ní spolu s celým společenstvím věřících máme účast na samotné spásné oběti Pána.¹³ V této části naší práce se krátce zamyslíme nad sedmi základními dimenzemi eucharistie, které jsme zvolili pro jejich srozumitelnost. Jsou to pojmy, se kterými se setkáváme každodenně, a jsou nám velice blízké.

⁷ Srov. *Lumen gentium*, č. 7.

⁸ Srov. *Lumen gentium*, č. 1.

⁹ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012, s. 134-136.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 135.

¹¹ KKC, č. 1211.

¹² *Lumen gentium*, č. 11.

¹³ Srov. KKC, č. 1322.

„Znamenají opravdu stěžejní výchozí body nebo spíše pramenky, tekoucí průběžně celým Starým zákonem a slévají se nakonec v mohutný proud, jaký představuje eucharistické tajemství v zákoně Novém.“¹⁴ Eucharistii tak vyjadřujeme pojmy, jako jsou pokrm a nápoj, hostina, díkyvdání, oběť, smlouva, památka, Tělo a Krev.¹⁵

1.1.1. EUCHARISTIE JAKO POKRM A NÁPOJ

Při Poslední večeři Pán ustanovil Nejsvětější svátost. „Právě tam vzal Kristus do svých rukou chléb, lámal ho a dával učedníkům se slovy: ‚Vezměte a jezte z toho všichni: toto je moje tělo v oběť za vás‘ (srov. Mt 26,26; Lk 22,19; 1 Kor 11,24). Pak vzal do rukou kalich s vínem a řekl jim: ‚Vezměte a pijte z něho všichni: toto je kalich mé krve, která se prolévá za vás a za všechny na odpuštění hříchů. Toto je smlouva nová a věčná‘ (srov. Mk 14,24; Lk 22,20; 1 Kor. 11,25).“¹⁶

Ježíš také o sobě řekl: „Já jsem ten chléb živý, který sestoupil z nebe. Kdo bude jíst tento chléb, bude žít navěky. A chléb, který já dám, je mé tělo, obětované za život světa“ (Jan 6,51). Dále Ježíš židům odpověděl: „Když nebudete jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den. Vždyť mé tělo je skutečný pokrm a má krev je skutečný nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. Jako mne poslal živý Otec a já žiji z Otce, tak i ten, kdo jí mne, bude žít ze mne. To je ten chléb, který sestoupil z nebe; ne takový, jaký jedli otcové a umřeli. Kdo jí tento chléb, bude žít navěky“ (Jan 6,53-58).

Kristus svým učedníkům uložil slavit eucharistii, kterou mohli vnímat svými smysly v podobě pokrmu a nápoje. Strava je nezbytná pro podporu a růst přirozeného života. Pokud se na tuto skutečnost podíváme z antropologické roviny, pak jíst a pít znamená přijímat a požitím vstřebávat to, co je mimo mne, aby se to

¹⁴ HŘEBÍK, Josef. „Starozákonní východiska k eucharistii,“ in *Mozaika Eucharistie, Sborník pro premonstrátský život*, ed. Gereon.T. Biňovec, Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2002, s. 61-63.

¹⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 5.

¹⁶ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 2 (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003).

nakonec mohlo stát součástí mne samého. Nepřímo tak vyznáváme, že nemáme zdroj života sami v sobě, ale že potřebujeme čerpat podporu života odjinud.¹⁷

Benedikt XVI. o eucharistii jako pokrmu uvažuje v jiné rovině: „Pán se stává pokrmem pro člověka hladovějícího po pravdě a po svobodě. Protože jen pravda nás může skutečně osvobodit (srov. Jan 8,36), Kristus se pro nás stává pokrmem pravdy. S pronikavou znalostí lidského života ukazuje sv. Augustin, jak spontánně a bez nucení člověk jedná, nachází-li se ve vztahu s tím, co ho přitahuje a vzbuzuje jeho touhu [...]. Každý člověk v sobě nese nepotlačitelnou touhu po poslední a definitivní pravdě. Proto se Pán Ježíš, „cesta, pravda a život“ (Jan 14,6), se obrací k dychtícímu srdci člověka, které se cítí být žíznícím poutníkem, k srdci, které prahne po prameni života, k srdci prosícímu o pravdu. Ježíš Kristus je Pravda, která se stala Osobou, jež k sobě přitahuje svět [...]. Ve svátosti eucharistie Ježíš ukazuje pravdu lásky, která je podstatou Boha. Tato evangelní pravda se vztahuje na každého člověka a na celého člověka. Proto se církev, která nachází v eucharistii střed svého života, trvale snaží vhod i nevhod (srov. 2 Tim 4,2) hlásat všem, že Bůh je láska. Právě proto, že se pro nás Kristus stal pokrmem pravdy, obrací se církev na člověka a zve ho k svobodnému přijetí Božího daru.“¹⁸

1.1.2. EUCHARISTIE JAKO HOSTINA

Člověk často, zvláště při slavnostních příležitostech, stoluje společně s druhými, sdílí s nimi stejný nápoj a pokrm, můžeme říct tedy „stejný život“. Při hostině se díky pokrmu nejen osvěžuje naše síly, ale utužuje se i společenství mezi jejími účastníky, posilují se vztahy, zvláště v rodině a u všech, kdo zasedají k jednomu stolu. Dnes máme tuto skutečnost spojenou hlavně s nějakou oslavou, kdy slavíme něco významného v našem životě. Při takové hostině dochází ke vzájemnému sdílení a rodí se radost ze setkání. Tak tomu bylo také v Izraeli při jídle, k němuž se scházela celá rodina. Taková hostina měla vždy pro židy velký duchovní význam, byla provázena společnou modlitbou a požehnání pro všechny

¹⁷ HŘEBÍK, J., *Starozákonní východiska k eucharistii*, s. 5.

¹⁸ BENEDIKT XVI., *Sacramentum Caritatis*, 2 (Praha: Paulínky, 2007).

účastníky, zvláště to platilo pro slavení šabatu a židovských Velikonoc, ale i mnoha dalších svátků v rytmu roku.

Zde se nabízí příležitost uvést alespoň některé starozákonné předobrazy eucharistie jakožto hostiny. Pohostinnost byla jedna ze základních ctností Orientu. Hostu, který nacházel útočiště pod cizí střechou, se hostitel snažil předložit v nejhojnější míře to nejlepší, co měl k dispozici. Hospodin, který přišel k Abrahámovi v podobě tří mužů v době největšího denního vedra, byl pohoštěn s maximální štedrostí a ochotou. Za toto občerstvení se Abrahámovi dostalo daru nového vytoženého života, syna Izáka (srov. Gen 18).¹⁹

Jedna z důležitých formujících událostí na cestě Izraelitů pouští z Egypta, bylo seslání *many*, pokrmu z nebe. Hospodin po Mojžíšově prosbě zasahuje okamžitě a Izraelcům je zaslíben chléb z nebe po čtyřicet let, než dorazí do zaslíbené země (srov. Ex 16,1-35).²⁰ Ježíš mluví o maně jako o předobrazu pokrmu věčného života (srov. Jan 6,27-31). Předobrazem Ježíšova zázračného znamení nasycení zástupů (srov. Mt 14,15-21) je starozákonní událost nasycení sta mužů z dvaceti ječných chlebů (srov. 2 Král 4,42-44).²¹

V Izaiášově proroctví je Bůh charakterizován jako hostitel.²² „Hospodin zástupů připraví na této hoře všem národům hostinu tučnou, hostinu s vyzrálým vínem, jídla tučná s morkem, víno vyzrálé a přečištěné“ (Iz 25,6). Samotný Bůh zde vyslovuje příslib shromáždění celého lidstva kolem jednoho stolu, který můžeme zakoušet už nyní právě v eucharistii.²³ Jan Pavel II. proto ve své encyklice uvádí: „Eucharistie je skutečná hostina, v níž se Kristus dává za pokrm.“²⁴

V našem tématu také nelze opomenout i eucharistickou snubní symboliku, obraz Krista jako ženicha, který přišel uzavřít sňatek s lidstvem. Toto „tajemství skryté v Bohu od věčnosti“ (srov. Ef 3,9) se uskutečňuje ve vztahu k církvi. Kristus

¹⁹ Srov. HŘEBÍK, Josef, „Starozákonné východiska k eucharistii,“ in *Eucharistie - mysterium fidei*, ed. Jan Hojda, Svitavy: Trinitas, 2002, s. 12-26, zde s. 24 (autor publikoval dva příspěvky se stejným názvem, proto tento pro rozlišení dále citujeme jako „*Eucharistie – mysterium fidei*“).

²⁰ Více k tomu: BIČ, Miloš a kolektiv. *Výklady ke Starému zákonu I.* Praha: Kalich, 1991., s. 254-255.

²¹ Srov. HŘEBÍK, J., *Eucharistie – mysterium fidei.*, s. 25.

²² Srov. HŘEBÍK, J., *Starozákonné východiska k eucharistii*, s. 11-12.

²³ Srov. *Tamtéž*, s. 12.

²⁴ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 16.

si svou nevěstu nejdříve připravuje a pak se jí daruje trvalým a nevratným způsobem ve svátosti nové a věčné smlouvy. Kristus očišťuje každého věřícího svatební koupelí ve vodě doprovázenou slovem (srov. Ef 5,26), aby poté mohli zasednout ke svatební hostině, eucharistii.²⁵ Křestní koupelí je člověk připraven obléci si svatební šat, aby byl svatební branou prvního svatého přijímání pozván na hostinu Beránka.²⁶

Ježíš svůj první zázrak vykonal na svatební hostině, která se stala předobrazem jeho eucharistické hostiny. „V Káně Ježíšova matka prosí svého Syna za potřeby pro svatební hostinu, která je znamením jiné hostiny, totiž svatby Beránka, který na prosbu své Nevěsty církve vydává své tělo a svou krev.“²⁷

V knize Zjevení je představen Beránek, který vypadá „jako zabitý“ a současně stojící (srov. Zj 5,6), tzn. zemřelý a zmrtvýchvstalý, tímto hod Beránka dostává povahu radostné svatební hostiny, slavnosti jeho eschatologického spojení s církví.²⁸ Večeře Páně tak předjímá svatební hostinu Beránka v nebeském Jeruzalémě (srov. Zj 19,9).²⁹

1.1.3. EUCHARISTIE JAKO DÍKŮVZDÁNÍ

Za všechny dobré dary i za dar chleba i vína se sluší poděkovat. Eucharistie je odvozena od řeckého slova *eucharistein* (Lk 22,19; 1 Kor 11,24), což znamená *děkovat*, a *eulogein* (Mt 26,2; Mk 14,22), *dobrořečit*, připomínající židovská požehnání především během jídla nebo při velebení Božího díla. Eucharistie je díkyvzdání, díkyčinění Bohu.³⁰ Bůh nás štědře obdarovává, chrání svou mocí, žehná člověku a zahrnuje ho svou přízní a člověk ze své strany Bohu odpovídá svým díkem a chválou. Zároveň nemusí jít pouze o dík za dobro prokázané tomu, kdo Bohu vzdává chválu, ale i za dobro, kterým Bůh obdaroval někoho jiného.

²⁵ Srov. KKC, č. 1617.

²⁶ Srov. *Tamtéž*, č. 1244.

²⁷ *Tamtéž*, č. 2618.

²⁸ Srov. HŘEBÍK, J., *Starozákonní východiska k eucharistii*, s. 12.

²⁹ Srov. KKC, č. 1329.

³⁰ Srov. KKC, č. 1328.

V mešní liturgii vyjadřuje tento postoj celebrující kněz mimo jiné pozvednutím kalicha a pateny směrem k Dárci.³¹

1.1.4. EUCHARISTIE JAKO OBĚŤ

Odvěkým výrazem lidské touhy přiblížit se Bohu je oběť, ve které člověk projevuje snahu dát něco svému Dárci na projev vděčnosti, touhy odčinit hřích, překlenout či odstranit vinu, která se staví mezi něj a Boha.³² Eucharistie je obětí a její obětní ráz se projevuje v samotných slovech jejího ustanovení. Když Kristus ustanovil eucharistii, netvrdil pouze učedníkům, že co jim dává jíst a pít, je jeho tělo a krev, ale zároveň vyjádřil také její obětní hodnotu tím, že ji spojil se svou obětí, kterou po několika hodinách dovršil na kříži za spásu všech.³³ V eucharistii nám Kristus dává tělo, které za nás obětoval na kříži, a krev, kterou prolil na odpuštění našich hříchů (Mt 26,28).³⁴ „Vždyť Kristova oběť a oběť eucharistie je jedna jediná oběť. Jasně to říkal již sv. Jan Zlatoústý: My obětuujeme vždy téhož Beránka a ne dnes jednoho a zítra druhého, nýbrž stále téhož. Proto je oběť vždy jen jedna. I nyní přinášíme onu oběť, která tehdy byla přinesena a která se nikdy nestráví.“³⁵

Raniero Cantalamessa uvádí: „Protože nás Kristus miloval a zcela vydal sebe za nás jako dar v oběť, vůni Bohu velmi příjemnou (Ef 5,2). Toto je nejlepší popis původu a podstaty eucharistie. Jeví se nám jako dílo a dar celé nejsvětější Trojice. Celá Trojice je zúčastněna na ustanovení eucharistie. Syn se obětuje, obětuje se Otcí a obětuje se v Duchu Svatém (srov. Žid 9,14).“³⁶

Ježíšova oběť je darem nám, ale především Otcí: „Otec oběť svého Syna přijal a odplatil toto jeho naprosté sebeodevzdání, kterým se ponížil a byl poslušný až k smrti (Fil 2,8) otcovským darem nového nesmrtelného života ve vzkříšení.“³⁷

³¹ Srov. HŘEBÍK J., *Starozákonní východiska k eucharistii*, s. 7.

³² Srov. HŘEBÍK J., *Starozákonní východiska k eucharistii*, s. 10-11.

³³ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 12.

³⁴ Srov. KKC, č. 1365.

³⁵ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 12.

³⁶ CANTALAMESSA, Raniero. *Eucharistie – naše posvěcení: tajemství Poslední večeře*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 13-14.

³⁷ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 13.

A zde právě vidíme odlišnost křesťanské oběti: Ježíš obětoval sám sebe za nás Bohu, ale má z toho prospěch člověk, celé lidstvo.³⁸

1.1.5. EUCHARISTIE JAKO SMLOUVA

Smlouva je dohoda mezi dvěma stranami, kde každá z těchto stran na sebe bere závazek plnění podmínek, které jsou předmětem společné dohody či vzájemného soužití. Smlouva se uzavírá často prostřednictvím nějakého rituálu, kterým demonstrují obě strany svou vůli plnit dotyčné závazky.³⁹

Prvotním hříchem lidí byla narušena jednota mezi Bohem a lidmi, kterou Bůh chtěl od počátku. Pokud vyjdeme z biblických textů, je zřejmé, že Hospodin měl k izraelskému národu zvláštní vztah, který se vyjadřuje prostřednictvím smlouvy.⁴⁰ Smlouvu s Hospodinem izraelský národ ve svých dějinách často porušil, Hospodin však nabízí její obnovu a slibuje smlouvu věčnou.⁴¹

Bohu jde o spásu každého člověka, proto se zjevuje v jednotlivých etapách lidských dějin. Například „smlouva s Noemem zůstává v platnosti po celý čas národů, až do všeobecného vyhlášení evangelia“.⁴² Bůh ustanovil, že bude mít své znamení ve formě *duhy* (srov. Gn 9, 14 a 16).

Bůh uzavřel smlouvu s Abrahámem: „Lid vzešlý z Abraháma bude nositelem příslibu daného patriarchům a stane se vyvoleným národem a bude povolán připravovat na to, aby se jednoho dne všechny děti shromáždily v jednotě církve; tento lid bude kořenem, na který budou naroubováni pohané, kteří se stali věřícími.“⁴³ Znamením této smlouvy ustanovil Bůh *obřízku*.

Významným momentem starozákonních dějin je uzavření sinajské smlouvy, kde Mojžíš hovořil lidu o krvi obětovaných býčků: „To je krev smlouvy, kterou s vámi uzavírá Hospodin na základě všech těchto slov“ (Ex 24,8).⁴⁴

³⁸ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 15.

³⁹ Srov. HŘEBÍK, J., *Starozákonní východiska k eucharistii*, s. 9.

⁴⁰ Srov. CHALUPA, Petr. „Aktualizace smlouvy v deuteronomistickém zpracování dějin,“ in *Od Abraháma k nové smlouvě*, ed. Ladislav Tichý, Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2007, s. 5-30, zde s. 6-7.

⁴¹ CHALUPA, P., *Aktualizace smlouvy v deuteronomistickém zpracování dějin*, s. 28-29.

⁴² KKC, č. 56-58.

⁴³ *Tamtéž*, č. 60.

⁴⁴ HŘEBÍK, J., *Eucharistie-mysterium fidei*, s. 21.

Protože člověk stále a opakovaně selhává v dodržování smlouvy, přichází Bůh osobně ve svém Synu, aby uzavřel novou a věčnou smlouvu, kde jejím znamením a zpřítomněním je eucharistie.

Ježíšova Poslední večeře s apoštoly podle evangelia (Lk 22,14-20) má úzkou souvislost se slavností židovské paschy (srov. Lk 22,1). Líčení poslední večeře má charakter závěti s příslibem eschatologické hostiny, ve kterém je obsaženo vyjádření pomocí dvojího obrazu židovské paschy a ustanovení eucharistie. Velikonoční beránek je nahrazen novým darem, eucharistickým Ježíšem, kde velikonoční židovská hostina ustupuje eucharistické hostině, která má pravý základ ve spásonosné smrti Ježíše Krista. Zástupné a dobrovolné podstoupení násilné smrti Ježíše se stává základem nové smlouvy, kterou již ohlašoval Jeremiáš (Jer. 31,31-34). Uskutečnění tohoto příslibu je pečetí a zárukou definitivního závazku mezi Bohem a jeho lidem.⁴⁵ Ježíš je pravým velikonočním *beránkem*, který se dobrovolně za nás obětoval a tím tak naplnil novou a věčnou smlouvu. V eucharistii můžeme zakoušet tuto radikální novost, která je nám darována při jejím opakovaném slavení.⁴⁶ Eucharistie je zárodkem jednoty mezi Bohem a člověkem a mezi lidmi navzájem, která se v plnosti uskuteční v nebi.

1.1.6. EUCHARISTIE JAKO PAMÁTKA

Nejčastějším motivem pro člověka k příležitosti společné hostiny bývá výročí či památka⁴⁷ nějaké velké minulé události.

Kristus daroval církvi dar *par excellence*, protože dává sám sebe, své lidství a celé své dílo spásy.⁴⁸ Jan Pavel II. píše ve své encyklice o eucharistii: „Když církev slaví eucharistii, památku smrti a vzkříšení svého Pána, tato ústřední událost spásy se reálně zpřítomňuje a uskutečňuje se dílo našeho vykoupení. Tato oběť je natolik rozhodující pro spásu lidského pokolení, že ji Ježíš Kristus dovršil a vrátil se

⁴⁵ MAREČEK, Petr. „Večeře Páně v Lukášově evangeliu,“ in *Od Abraháma k nové smlouvě*, ed. Ladislav Tichý, Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2007, s. 99-126, zde s. 125-126.

⁴⁶ Srov. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 9.

⁴⁷ Hebrejský výraz *zikkaron*, který je odvozen od slovesa *zachar*, což znamená pamatovat, vzpomínat, rozpomenout se. Srov. HŘEBÍK J., *Starozákonní východiska k eucharistii*, s. 7. Po slovech ustanovení ve všech eucharistických modlitbách nacházíme modlitbu, která se nazývá anamnéze neboli památka. Srov. KKC, č. 1362.

⁴⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 11.

k Otci teprve poté, co nám zanechal způsob, jak se na ní podílet, jako kdybychom při ní byli přítomni. Každý věřící tak na ní může mít účast a těžit z ní nevyčerpatelné plody. Toto je víra, z níž žily během staletí křesťanské generace. Tuto víru učitelský úřad církve znovu a znovu zdůrazňoval s radostnou vděčností za nedocenitelný dar.⁴⁹

Když slavíme eucharistii, nejde nám jen o *vzpomínku* či *památku* na Poslední večeři nebo Kristovo umučení a vzkříšení, ale o skutečné *zpřítomnění* těchto spásných událostí, kdy je Kristus *reálně* přítomen.

1.1.7. EUCHARISTIE JAKO TĚLO A KREV KRISTA

Ježíš Kristus je „přítomen ve svátosti pod eucharistickými způsoby. V Nejsvětější svátosti oltářní je obsaženo opravdu, skutečně a podstatně tělo a krev našeho Pána Ježíše Krista, s duší a božstvím, a tedy naprosto celý Kristus.“⁵⁰ Jedná se o přítomnost skutečnou, vynikající a podstatnou, protože je tímto způsobem přítomen Kristus, Bůh a člověk. Proměna chleba a vína v jeho tělo a krev nastává díky účinnosti Kristových slov pronášených knězem a Duchu Svatému.⁵¹ Tridentský koncil prohlásil: „Konsekrací, proměňováním chleba a vína, nastává změna celé podstaty vína v podstatu těla Krista, našeho Pána, a celé podstaty vína v podstatu jeho krve. Tuto změnu tedy katolická církev vhodně a přiléhavě nazývá přepodstatnění. Kristova eucharistická přítomnost začíná ve chvíli proměňování a trvá, dokud existují eucharistické způsoby. Kristus je celý a celistvý v každé způsobě a v každé její části.“⁵²

Benedikt XVI. hovoří o přítomnosti Ježíše v eucharistii, i když ho nevidíme. Uvádí jako příklad existenci skutečností, jako je např. rozum, inteligence, které nevidíme, ale přesto existují. Máme duši, která je neviditelná, přesto můžeme pozorovat její působení, protože můžeme myslet, hovořit či rozhodovat se. Stejně tak elektrický proud nevidíme, ale světlo lampy ano. Samotného Pána nevidíme, ale vnímáme důsledky jeho přítomnosti. Kde je Ježíš, tam se lidé mění a stávají se

⁴⁹ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 11.

⁵⁰ KKC, č. 1365.

⁵¹ Srov. KKC, č. 1374-1375.

⁵² KKC, č. 1376-1377.

lepšími.⁵³ Eucharistie je tajemstvím víry, které přesahuje naše myšlení a může být přijato pouze prostřednictvím víry.⁵⁴

1.2. Plody přijímání eucharistie

V Janově evangeliu nám Pán říká: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm.“ (Jan 6,56). Prvním ovocem přijímání eucharistie je to, že vzrůstá naše důvěrné *spojení s Kristem* a krze Ducha svatého se v nás obnovuje, uchovává a rozmnožuje milost, kterou jsme přijali ve křtu. Eucharistie je chlebem našeho putování až do chvíle smrti, je darem, pokrmem na cestu.⁵⁵ V eucharistii máme záruku budoucího našeho tělesného vzkříšení na konci světa (Jan 6,54), můžeme tak zakoušet očekávání vzkříšení již zde na zemi. S eucharistií přijímáme tajemství našeho vzkříšení. Sv. Ignác z Antiochie označil eucharistický chléb za lék nesmrtelnosti, za protijed smrti,⁵⁶ kde vstupujeme do prostoru věčného života, vzkříšeného Krista a jsme navždy ve věčném životě zahrnuti.⁵⁷

Přijímání nás ochraňuje a odděluje od hříchu, obnovuje ztracené síly tím, že posiluje lásku, která má sklony v našem životě slábnout. Tato oživená láska pak zahlazuje všední hříchy, oslabuje zlé náklonnosti a do budoucna nás chrání před smrtelnými hříchy. Účastí na Kristově životě roste naše přátelství s ním.⁵⁸ Sv. František Saleský říká o eucharistii: „Hojí duševní ztráty, dává sílu k činům, k zachovávání přikázání, rad a dobrých vnuknutí.“⁵⁹ Eucharistie má na naše smysly uklidňující účinek a mnoho liturgických modliteb obsahuje texty nejen za ochranu duše, ale i těla, tedy proti nehodám a nebezpečím.⁶⁰

Benedikt XVI. se zaměřuje na další účinek eucharistie – utváří společenství církve: „Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese mnoho ovoce, neboť beze mne nemůžete dělat nic (Jan 15,5). Tajemství duchovní plodnosti spočívá ve spojení

⁵³ Srov. BENEDIKT XVI., *Myšlenky o eucharistii*. Praha: Paulínky, 2010, s. 35-36.

⁵⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 15.

⁵⁵ Srov. KKC, č. 1391-1392.

⁵⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 18.

⁵⁷ Srov. BENEDIKT XVI., *Myšlenky o eucharistii*, s. 45-46.

⁵⁸ Srov. KKC, č. 1393-1395.

⁵⁹ ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 154.

⁶⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 155.

s Bohem, ve spojení, které se uskutečňuje především v eucharistii, která se nazývá po právu také *communio*, (tj. přijímání a společenství).“⁶¹

1.3. Eucharistie a církev

Po II. vatikánském koncilu v liturgickém hnutí a v obnovené teologii svátostí je nově a hlouběji odkrývá vzájemný vztah církve a eucharistie. Stále častěji se připomíná patristická myšlenka, kterou Henri de Lubac soustřeďuje do věty: „Eucharistie vytváří církev a církev koná eucharistii.“⁶² Eucharistie v sobě obsahuje celé duchovní dobro církve, kde je zároveň její obětí. Církev je Kristovým tělem, má účast na oběti své Hlavy, samotného Krista. Kristus se spojuje se všemi věřícími v jednom Těle, a to církvi.⁶³

Benedikt XVI. se ve své encyklice zamýšlí nad vztahem svátosti eucharistie a církve: „Skrze svátost eucharistie zahrnuje Ježíš věřící lid do své rodiny. Tím ukazuje na pouto, které chtěl, aby bylo mezi ním a námi, mezi jeho osobou a církvi. Kristus svou obětí na kříži zrodil církev jako svou snoubenku a své tělo. Církevní otcové rozjímalí do hloubky o vztahu mezi původem Evy z boku spícího Adama (srov. Gn 2,21-23) a původem církve, nové Evy, z otevřeného boku do spánku smrti ponořeného Krista [...]. Nazíravý pohled „na toho, kterého probodli“ (Jan 19,37), vede k úvaze o příčinném spojení mezi Kristovou obětí, eucharistií a církvi. Církev „žije z eucharistie“. [...] Eucharistie je Kristus, který se nám dává, a tak z nás ustavičně vytváří své tělo.“⁶⁴

Eucharistický dar a jeho přijímání vytváří společenství církve, těch, kteří odpověděli na volání Otce, a zároveň jsou ve své odpovědi utvářeni Duchem, eucharistickým chlebem a Božím Slovem pro svět. Přijetím tohoto daru jsme naplňováni Kristovou vydaností, jeho chudobou, smrtí a vzkříšením. Přijímáním eucharistického chleba se proměňujeme, ale nepřestáváme být tím, čím jsme, lidskými jedinci, tvory, které mají ve světě své místo, svou odpovědnost. Díky daru

⁶¹ BENEDIKT XVI., *Myšlenky o eucharistii*, s. 34.

⁶² MACHAN, Richard. „Eucharistie a církev,“ in *Eucharistie – mysterium fidei*, ed. Jan Hojda, Svitavy: Trinitas, 2002, s. 64-77, zde s. 64.

⁶³ Srov. *Tamtéž*, s. 65.

⁶⁴ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 15.

eucharistie se sami můžeme stát vyživujícím chlebem pro svět. Nevytváříme si již pouze vlastní existenci, ale své schopnosti dáváme k dispozici Duchu Svatému a necháváme se ve svém životě jím vést podobně jako Ježíš. Stáváme se tak Božími dětmi a vzdáváme Bohu díky za svůj život. Můžeme zde mluvit o pravé *eucharistické existenci* člověka,⁶⁵ který svůj život přijímá jako dar a díky působení Ducha se stává darem pro svět, své okolí či své blízké. Machan k tomu dále dodává: „Přijímání znamená, že hranice mého ‚já‘ se otevírají pro jiného, a to Ježíšovou otevřeností a vydaností, kterou se člověk v eucharistii živí. [...] V eucharistii nikdy nemohu přijímat samotného Krista a držet ho pro sebe, nýbrž vždy přijímám i ostatní bratry a sestry a mám niternou účast na jejich životě, jakož i oni na mém. Na základě jednoho krevního eucharistického oběhu, kdy Kristova krev koluje v nás všech, je život všech propojen.“⁶⁶

Benedikt XVI. tvrdí, že svědectví našeho života je naším prvním a základním misijním posláním. Bůh nám dal Krista jako svůj dar, vložil nám tak do života novou dynamiku a tím nás také zavázal, abychom svědčili o jeho lásce.⁶⁷ Eucharistie je svátostí lásky, darem, kdy Ježíš k nám projevil lásku až do krajnosti (Jan 15,13).⁶⁸ Svátost eucharistie má sociální charakter, protože ve svátostném společenství jsem sjednocen s Pánem i se všemi, kdo ho přijímají, směřuje mě k jednotě se všemi křesťany. Jsme spojeni v jednu jedinou existenci, v jedno tělo. Tak můžeme chápat Boží *agapé*, které k nám přišlo v tělesné podobě, aby v nás a skrze nás mohlo pokračovat.⁶⁹

Eucharistie nás zavazuje ke vztahu k chudým. Pokud chceme přijímat Krista v pravdě, je potřeba také ho poznávat v těch nejchudších, v jeho bratřích a sestrách.⁷⁰ Jan Pavel II. ve své encyklice o eucharistii cituje text z homilie Jana Zlatoústého: „Chceš uctít Kristovo tělo? Nezanedbávej jej, když se nachází nahé. Nevzdávej mu čest zde v chrámu hedvábnými látkami, abys pak o něj nedbal venku, kde trpí zimou a nahotou... K čemu to prospěje, je-li eucharistický stůl

⁶⁵ Srov. MACHAN, R., *Eucharistie a církev*, s. 67-68.

⁶⁶ Tamtéž, s. 71.

⁶⁷ Srov. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 85.

⁶⁸ Srov. *Tamtéž*, č. 1.

⁶⁹ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*. 14 (Praha: Paulínky, 2006).

⁷⁰ Srov. KKC, č. 1397.

přetížen zlatými kalichy, když on zmírá hladem? Začni sytit jeho, který je hladový, a pak to, co zůstane, může také ozdobit oltář.“⁷¹

1.4. Od přijímání ke kontemplaci eucharistie

Svátosti, v našem případě svátost eucharistie, a život modlitby nejsou dvě oddělené duchovní cesty. Jsou spolu naopak úzce spjaty a jsou na sobě vzájemně závislé. Svátosti, tj. tajemství, která nás přivádějí do bezprostředního styku se spásou, samy o sobě nestačí. Celý náš svátostný život musí být doprovázen vnitřním životem neboli kontemplací, aby svátosti mohly přinášet své plody.⁷²

Kontemplace je pro nás prostředkem, který nám pomáhá otevírat se působení přijímaných tajemství. Je to způsob, který umožňuje milosti přijaté skrze svátosti, aby přetvářela celé naše nitro, myšlenky, pocity, vůli či paměť. V kontemplaci do sebe „vstřebáváme“ božský život, který dostáváme skrze eucharistii, a díky ní ho budeme moci účinněji vyjádřit ve svých skutcích. Neexistuje křesťanská ctnost, která by nevycházela z kontemplace. Řehoř Nysský popsal, co prozrazuje a odlišuje skutečného křesťana. Jsou to tři znaky: myšlenka, slovo a skutek. Člověk se připodobňuje Kristu nejdříve v srdci a potom až v myšlenkách a v následné činnosti. Můžeme říct, že kontemplace je nutná část duchovní cesty, která předchází ctnostný a činný život a je jeho pramenem. Svátost je cestou od tajemství, svátosti, ke kontemplaci a od kontemplace k činnosti.⁷³

Abychom se Kristu podobali, nestačí přijímat jeho Tělo a pít jeho Krev, ale je nutné se také zamýšlet nad tímto tajemstvím. Je tu velká podobnost mezi eucharistií a Kristovým vtělením, jak vidíme na příkladu Panny Marie. Sv. Augustin píše: „Maria počala Slovo dřív myslí než tělem. Dokonce by jí bývalo nebylo nic platné, že nosí Krista ve svém lůně, kdyby ho byla nenosila s láskou i ve svém srdci.“⁷⁴

⁷¹ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, č. 20.

⁷² V následujícím výkladu se opíráme o dílo: CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 74 a dále.

⁷³ Srov. *Tamtéž*, s. 77.

⁷⁴ CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 77.

Maria byla Ježíšem „plná“ nejen tělesným způsobem, ale i duchovně. Milovala ho, myslela na něj, její pohled směřoval stále více do nitra, neboť si byla vědoma, že nosí v sobě nevyslovitelné tajemství. Maria všechno uchovávala v srdci a rozvažovala o tom (Lk 2,19). Je pro nás tak vzorem eucharistické kontempace. Křesťan, který přijal Ježíše v eucharistii, má přijmout Ježíše i ve své mysli a ve svém srdci, myslet na něho, pamatovat na něho.

Duchovním plodem eucharistie je ustavičná vzpomínka na Ježíše, kdy se Bůh v nás usazuje. Církevní otcové zdůrazňovali nutnost vzpomínat na toto tajemství, aby se tak mohlo proměnit naše srdce, projevovat neustálou snahu zůstat v myšlenkách u Krista a vzývat jeho jméno, aby se tyto myšlenky nakonec zmocnily našeho srdce. Člověk, který kontempluje Boha, je nucen zapomenout na sebe, nekontempluje sebe.⁷⁵

První formou kontempace je *bohoslužba slova při mši svaté*, další pak *příprava na svaté přijímání* a *děkčinění po něm*, avšak nejznámější formou eucharistické kontempace je *adorace před Nejsvětější svátostí*.⁷⁶

Kristus je v eucharistii přítomný mezi námi jako ten, kdo nás miluje do krajnosti a zůstává takto pod způsoby, které nám sdělují a vyjadřují jeho lásku. Katolická církev uchovává proměněné hostie s velkou pečlivostí a vystavuje je k slavnostnímu uctívání ze strany věřících.⁷⁷

Adorace a eucharistická úcta mimo mši svatou není až tak starobylý plod zbožnosti. Její rozvoj započal hlavně až v 11. století na základě reakce proti bludu Berengaria z Tours, který připouštěl pouze symbolickou, nikoliv skutečnou, přítomnost Ježíše v eucharistii. Můžeme říci, že světcí od té doby vždy horlivě projevovali eucharistickou zbožnost.⁷⁸ Tato doba a tyto okolnosti dějin nám přinesly velkého ctitele Nejsvětější svátosti sv. Norberta a později vznikající celé premonstrátské společenství. Ještě v době reformy II. vatikánského koncilu jsme však mohli zaznamenat námitku, že eucharistický chléb nám nebyl dán proto, abychom jej kontemplovali, ale abychom ho přijímali. Duch Svatý jako světlo

⁷⁵ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 81-83.

⁷⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 83-84.

⁷⁷ Srov. KKC, č. 1378-1380.

⁷⁸ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 86.

zkušenosti církve ukázal nepodloženost tohoto argumentu. Již svatý Augustin řekl: „Nikdo, ať nejí tento chléb, když ho před tím neadoroval, hřešili bychom, kdybychom ho neadorovali.“⁷⁹

Podle Jana Pavla II. má úcta k eucharistii projevovaná mimo mši velký význam pro život celé církve. Vybízí věřící k tomu, aby s eucharistickým Kristem důvěrně rozmlouvali a nechali se jemně pronikat láskou jeho srdce. Hovoří o své osobní zkušenosti, kde v adoraci čerpal sílu, útěchu a podporu. Eucharistie byla pro něho pokladem nejen při slavení mše, ale i mimo mši, kdy mohl čerpat z jejího pramene milosti. Tento projev eucharistické úcty totiž prodlužuje a rozmnožuje plody přijímání Těla a Krve Páně.⁸⁰

V podobném duchu píše Benedikt XVI.: „Eucharistická adorace není nic jiného než přirozené rozvinutí eucharistického slavení, které je nejvyšším skutkem adorace v církvi. Přijímat eucharistii znamená adorovat svým postojem toho, jehož přijímáme. Právě tak a jen tak se s ním stáváme jedním a zakoušíme jistým způsobem předzvěst krásy nebeské liturgie. Úkon adorace mimo mši svatou prodlužuje a zintenzivňuje to, co se konalo během slavení liturgie. Vždyť jen v adoraci může dozrávat hluboké a pravé přijetí.“⁸¹ Klanět se, adorovat, znamená podle tohoto papeže říkat: „Ježíši, já jsem tvůj a následuji tě svým životem, nechci nikdy ztratit tvé přátelství, toto společenství s tebou.“⁸² Papež Benedikt doporučuje pastýřům a celému Božímu lidu praxi eucharistické adorace a zároveň apeluje, aby při katechetické formaci a *během přípravy na první svaté přijímání* byly děti zapojeny do smyslu přebývání v Ježíšově přítomnosti v eucharistii, v jeho společnosti.⁸³

Pokud budeme před svátostným Ježíšem prodlévat mlčky, klidně a dlouho, můžeme obdržet milost, poznání jeho vůle. Naše životy pak budou dávat přednost plánům Kristovým před našimi. Pomalu do našeho srdce bude pronikat Boží světlo a uzdravovat ho. Raniero Cantalamessa to přirovnává ke stromu, ze kterého na jaře

⁷⁹ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 66.

⁸⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 25.

⁸¹ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 66.

⁸² BENEDIKT XVI., *Myšlenky o eucharistii*, s. 108.

⁸³ Srov. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 67.

raší zelené lístky a díky fotosyntéze přeměňují prvky z ovzduší a slunečního světla ve výživu rostliny. Bez těchto zelených listů nemůže rostlina růst a nést plody a nemohla by přispět k regeneraci kyslíku, který dýcháme. Máme být jako ty zelené lístky, které jsou pro něho symbolem eucharistických duší, které v pohledu na samotného Krista, Slunce spravedlnosti, zachycují a shromažďují potravu, kterou představuje sám Duch Svatý, a to k dobru celému stromu, tj. církve.⁸⁴

Adorovat znamená navázat kontakt od srdce k srdci s Ježíšem. Duchovní učitelé definovali kontemplaci výrazy jako pronikavý, nehybný či láskyplný pohled. Tímto pohledem konal adoraci farský venkovan z arské farnosti, který trávil celé hodiny bez pohnutí s pohledem upřeným na svatostánek. Po dotazu farského faráře, co takto dělá celý den, odpověděl: „Nic, dívám se na něho a on se dívá na mne!“⁸⁵

Při adoraci se setkávají dva pohledy, náš na Boha a Boží pohled na nás. Může se však stát, že náš pohled zeslábne naší roztěkaností či vyprahlostí, ale Boží pohled nezeslábne nikdy. Vzájemné setkání se může tím omezit i jen na to, že Ježíšovi děláme společnost.

Adorace není promarněným časem, neboť se v ní nachází velká síla svědectví víry a už je sama prorocím, protože předjímá, co budeme dělat v Božím Království na věčnosti. Tam nebudeme obětovat Beránka ani požívat jeho tělo, ale budeme ho kontemplovat, tak jako svatí v nebi.⁸⁶

Vedle adorace existují i další formy eucharistické zbožnosti, jako je *Slavnost těla a krve Páně doprovázená procesím*, kterou mají bratři premonstráti ve velké úctě. Tato slavnost nás opětovně vrací k tajemství Zeleného čtvrtku. Dar eucharistie přijali apoštolové při Poslední večeři v úzkém kruhu, ale tento dar byl určen všem, celému světu. Proto se ukazuje a hlásá veřejně, aby se s ním mohl setkat každý, a ten, kdo ho přijme, mohl být proměněn a obnoven mocí jeho lásky. Nést v průvodu Nejsvětější svátost v sobě obsahuje gesto velkého významu. Chce, aby Ježíš byl s námi tam, kde žijeme my. Hlásíme tak veřejně, že eucharistie je pro nás středobodem a pramenem našeho života. Svatá hostie v procesí přináší požehnání

⁸⁴ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 87-88.

⁸⁵ *Tamtéž*, s. 89.

⁸⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 89-90.

pro celou obec a vystavená před našima očima vypráví o neuvěřitelném příběhu toho, který se pro nás ponížil, stal se chudým, abychom se potom mohli těšit z jeho bohatství a který se rozhodl ztratit všechno, aby nás smířil s Otcem.⁸⁷

1.5. Eucharistie a děti v pastorační péči církve

Hovoříme-li o svatém přijímání dětí, nabízí se otázka, kdy se děti mají poprvé účastnit svátosti smíření a eucharistie (a jak často).⁸⁸ Této problematice se věnoval přelomový dokument *Quam singulari*, vydaný 8. srpna 1910 Kongregací pro svátosti z podnětu papeže Pia X.⁸⁹

Dokument v úvodní části shrnul dosavadní praxi a kritizuje některé nevhodné postoje. V dřívějších dobách se podávalo první svaté přijímání kojencům jen pod způsobou vína, se kterým se setkáváme u pravoslavné a řecké církve dodnes. Později se od této praxe v latinské církvi upustilo. Od IV. lateránského koncilu (1215) se rozhodlo, že vhodným mezníkem k přijetí svátosti pokání a eucharistie dětmi je počátek „užívání rozumu“. Zároveň děti měly povinnost se vyzpovídat jednou za rok a přijmout Nejsvětější svátost alespoň o Velikonocích. Tridentský koncil potvrdil praxi přístupu dětí ke svátosti smíření ve věku, kdy by měly mít již schopnost rozlišit dobré od zlého. K přijímání se však vyžadovaly lepší znalosti a pevnější ukotvení víry. Tím ale došlo k opačnému problému, protože kněží posunovali věk přístupu k eucharistii u dětí až ke čtrnácti rokům. Dekret zároveň odsuzoval praxi nepodávat svaté přijímáním malým dětem v případě nebezpečí smrti.⁹⁰

Quam singulari proto upřesňuje pravidla pro svatou zpověď a první svaté přijímání u dětí. Ke zpovědi a svatému přijímání mohou přistoupit v době, kdy začínají schopnost rozumově uvažovat, tj. kolem sedmého roku. K tomu není

⁸⁷ Srov. BENEDIKT XVI., *Myšlenky o eucharistii*, s. 112-115.

⁸⁸ Vycházíme v následujícím výkladu z: TICHÝ, Radek a SOUKAL, Petr, *Křest, biřmování, Eucharistie, Rozpravy o liturgii I. Praha: Krystal OP, 2020, s. 233-252.*

⁸⁹ Překlad dokumentu in: DEML, Jakub. *Sebrané spisy, sv. II. Mystické překlady*, ed. Martin C. PUTNA, Závěš ŠUMAN a Jakub VANÍČEK. Praha: Academia, 2014, s. 23-30. Jeřábek ve své knize (JEŘÁBEK, KAREL. *Chléb života a duše dítěte*. Líšeň: Hvězdy, 1930) obsah dokumentu *Quam singulari* vysvětluje a obhajuje.

⁹⁰ Srov. DEML, J., *Sebrané spisy II, Mystické překlady*, s. 23-25.

podmínkou dokonalé vzdělání v křesťanské nauce, ale dítě má povinnost se postupně v této oblasti vzdělávat. V přípravě by mělo dítě už chápat základy tajemství víry a mít schopnost rozlišit eucharistický, svátostný chléb, od obyčejného chleba. Rodič, zpovědník, vychovatel a farář jsou odpovědní za to, aby se dítě účastnilo zpovědi a svátého přijímání alespoň jednou do roka. Rozhodnutí, zdali dítě přijme poprvé svaté přijímání je podle tohoto dekretu na otci, jeho zástupci a zpovědníkovi. Dokumentu povzbuzuje děti, aby přistupovaly k přijímání častěji, nejlépe však denně. Dětem v ohrožení života má být umožněno a poskytnuto svaté přijímání.⁹¹

V současnosti tuto oblast řeší Kodex kanonického práva, a to převážně v kánonu 777, 913 a 914.⁹² V kán. 777 čteme: „Farář se zvláště stará, [...] aby děti byly dostatečně dlouhým katechetickým vyučováním řádně připraveny k prvnímu přijetí svátosti pokání a svátosti oltářní a také svátosti biřmování, aby děti byly po prvním svatém přijímání dále hlouběji vzdělávány katechetickou výchovou [...]“

V kánonu 913 se uvádí: „Děti mohou pouze tehdy přistupovat ke svatému přijímání, mají-li dostatečné poznávání a jsou-li důkladně připraveny, takže podle svých možností chápou tajemství Krista a mohou s vírou a zbožností přijmout Tělo Kristovo. Avšak dětem v nebezpečí smrti se může podat svaté přijímání, když dovedou odlišit Tělo Kristovo od obyčejného chleba a mohou s úctou přijmout svaté přijímání.“⁹³

⁹¹ Srov. DEML, J., *Sebrané spisy II, Mystické překlady*, s. 28-30.

⁹² *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon, 1994.

⁹³ Následně je v kánonu 914 uvedeno: „Je především povinností rodičů a těch, kdo je zastupují, jakož i faráře, postarat se, aby děti po dosažení užívání rozumu byly řádně připraveny a co nejdříve se posilily tímto božským pokrmem po vykonání předchozí svátostné zpovědi. Farář dbá o to, aby ke stolu Páně nepřipustil děti, které nedosáhly užívání rozumu nebo nejsou podle jeho mínění dostatečně připravené.“

2. Eucharistie v životě sv. Norberta

Chceme-li dobře pochopit naše téma, je nutné se zaměřit na kořeny premonstrátského života, navrátit se k jeho počátkům. S těmito základy je úzce spjata charizmatická osoba zakladatele premonstrátského řádu sv. Norberta. V této kapitole chceme ukázat na konkrétní prvky eucharistické úcty tohoto světce. V následující (3.) kapitole popíšeme, jak se vztah k eucharistii rozvíjel a projevoval v tradici premonstrátů.

2.1. Stručný životopis sv. Norberta

Norbert pocházel z mocné knížecí rodiny pánů z Gennepu, která patřila k nejslavnějším německým rodům. Otec, hrabě Herbert, guvernér prosperujícího obchodního města Xanten, byl spřízněn s německým císařským dvorem, blízkým příbuzným císaře Jindřicha IV., a jeho matka Hedvika byla spjata s rodem dolnolotrinských vévodů, s Gotfrídem z Bouillonu, jednoho z vůdců 1. křížové výpravy.⁹⁴ To již naznačuje, že se mu dostalo kvalitního vzdělání a vytříbeného vystupování. Norberta vojenská kariéra neoslovila, a tak ho rodina svěřila církvi, kde první zkušenosti získával v kolegiálním kostele sv. Viktora v Xantenu spravovaným komunitou kanovníků.⁹⁵

Životopisec ve *Vita Norberti B* uvádí, že Norbert si užíval výhod světských požitků a díky svému vybranému chování, štědré povaze, svému vzdělání se těšil úctě u dvora kolínského arcibiskupa Friedricha a poté i na císařském dvoře⁹⁶ jako kaplan, kde byl ustanoven členem státní rady.⁹⁷ Norbert byl „mezi významnými muži důstojný, mezi prostými skromný, mezi šlechtici vznešený a mezi neurozenými zemitý, výmluvný mezi vzdělanci i pošetilý mezi hlupáky. Všem se

⁹⁴ Srov. ŘÍHA, Tomáš. *Svatý Norbert a jeho dílo*. Řím: Křesťanská akademie, 1971, s. 32.

⁹⁵ Srov. DAUZET, Dominique-Marie. *Krátký životopis sv. Norberta*. V Doksanech: Klášter sester premonstrátek, 2014, s. 19.

⁹⁶ Srov. *Vita Norberti B* in *Životopisy svatého Norberta*, ed. Jan Pařez a Evermod G. Šidlovský, Praha: Strahovská knihovna, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2021, s. 97-159, zde s. 98.

⁹⁷ Srov. DAUZET, D-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 22.

stal vším, přizpůsoboval se snahám všech lidí, s nimiž přicházel do styku. Měl veselý pohled, jasnou tvář, radostnou mluvu, mírné vystupování, ve společnosti byl příjemný, ke svým blízkým dobročinný, k cizincům přátelský.⁹⁸ Na druhou stranu věřil jenom svým schopnostem, vlastnímu rozumu, pouze vlastním rozhodnutím a žil jen pro sebe. Nic si neodpíral a nevyhýbal se tomu, co se nehodilo. Životopisec píše, že v sobě nosil neklid či netrpělivost a neměl čas na zbožnost.⁹⁹ Vidíme, že Norbert byl člověkem paradoxů. Jaké události vedly v životě Norberta k jeho proměně?

První událost, která započala Norbertovo obrácení, bylo setkání s uvězněným papežem Paschalem II. po korunovaci Jindřicha V., kterého papež po jeho lstivém jednání odmítl korunovat. Dauzet uvádí: „Norbert se této noci přiklonil k církvi Kristově, svobodné a evangelijní, která není v područí mocných tohoto světa.“¹⁰⁰ Nyní byl však zcela rozdělen dvojí věrností, věrností svému císaři a věrností svému papeži, který ho onoho večera přijal s otcovskou láskou. Jindřich Norbertovi opakovaně nabízel bohaté biskupství v Cambrai, ale ten ho vždy odmítl. Norbert po čtyřech letech od korunovace císařský dvůr opustil a vrátil se zpět do Xanten jako člen kapituly.¹⁰¹

V této době se odehrála v životě Norberta jiná zlomová událost. Při cestě na koni ho zastihla prudká bouře a Norbert uslyšel hlas: „Norberte, proč mě pronásleduješ? Stvořil jsem tě tak krásného, bohatého, měl bys mi sloužit. A ty ze sebe děláš zkázu pro druhého.“ Náhle udeřil blesk a Norbert zůstal po pádu z koně hodinu ležet. Když procitl, z jeho úst vycházela slova žalmu: „Přestaň konat zlo a čiň dobro, hledej pokoj a zachovávej ho.“¹⁰² Norbert již nepokračoval v cestě a vrátil se zpět. Vlivem této události u něho došlo k zásadnímu životnímu obratu. Musel umřít jednomu životu, aby se narodil pro nový.¹⁰³

Norbert se stáhl do ústraní do kláštera v Siegburgu, kde poznal svého nového duchovního vůdce, benediktínského opata Konona. Díky společným

⁹⁸ *Vita Norberti B*, s. 98.

⁹⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 98-99.

¹⁰⁰ DAUZET, D-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 28.

¹⁰¹ Srov. *Tamtéž*, s. 29.

¹⁰² *Tamtéž*, 29-30.

¹⁰³ Srov. *Tamtéž*, s. 31.

rozhovorům a studiu teologie dále prohluboval svůj duchovní život. Pod světským šatem začal nosit již hrubou žinici. Norbert měl velké odhodlání sloužit Bohu, a proto požádal kolínského arcibiskupa o přijetí do kněžského stavu. Po slibu, že změní svůj život, nezvyklému požadavku arcibiskup nakonec vyhověl. V roce 1115 přijal v jednom dni svěcení na jáhna a poté kněze.

Po urážkách, se kterými se setkal při své primiční mši ze strany kanovníků od sv. Viktora, Norbert odešel do kláštera v Siegburgu a poté do společenství řeholních kleriků v Rolducu. Často navštěvoval poustevníka Liudolfa, který byl v té době proslulý svou svatostí a odříkáním. Zároveň pobýval na svém hradě Fürstenbergu jako poustevník, kde neustále setrval na modlitbách, často své tělo trápil posty a bděním. Kontemplace se stala nedílnou součástí jeho života, víme, že probděl i několik nocí za sebou. Věřil, že tato bdění jsou velmi plodným zvykem, i když přinášely tělu těžkou zkoušku.¹⁰⁴

Norbert žil jako poustevník, nosil prostý šat, modlil se, četl Písmo a každý den sloužil při oltáři. Vypadalo to na dokonalou proměnu, ale nastala třetí situace, která ho přiměla k další, hlubší proměně života. Zúčastnil se koncilu ve Frittlaru, kde ho osočili jeho nepřátelé z toho, že se zmocnil kněžského úřadu a předstírá život řeholníka, a přitom se těší z velkého majetku, nosí šat z ovčích nebo kozích kůží, ale přitom ještě žije v laickém světě. Norbert se zde dokázal obhájit a následně vyšel vstříc zcela novému životu. Daroval kostel ve Fūstenbergu siegsburskému klášteru, vzdal se všech obročí a příjmů, veškerý majetek prodal a vytěžené peníze rozdal chudým.¹⁰⁵ Nenechal si nic, pouze mošnu, deset hřiven, přenosný oltář, aby mohl každý den sloužit bohoslužbu. Rozhodl se stát se potulným kazatelem, bez střechy nad hlavou, bez trvalého domova, bos, na sobě měl pouze vlněnou halenu a plášť.¹⁰⁶

Kruté mrazy na cestě do Saint-Gilles-du-Gard přemáhal společně se svými dvěma průvodci duševní silou a byl za to odměněn milostí setkáním s papežem Gelasiem. Norbert se mu svěřil se svým záměrem být kazatelem a prosil jej

¹⁰⁴ Srov. *Vita Norberti A*, in *Životopisy svatého Norberta*, ed. Jan Pařez a Evermod G. Šidlovský, Praha: Strahovská knihovna, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2021, s. 21-55, zde s. 24-25.

¹⁰⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 106-108.

¹⁰⁶ Srov. *Vita Norberti B*, s. 109.

o odpuštění za přestupek dvojí ordinace (v jednom dni), který byl proti tehdejšímu církevnímu předpisům. Papež viděl v Norbertovi moudrého muže, plného Ducha Svatého, a proto mu nabídl, aby zůstal v jeho službách. Norbert však prosil, aby ho nenutil k této službě, pro jeho mládí a pro započaté pokání a touhy stát se mnichem, poustevníkem či poutníkem. Papež nakonec Norbertovi dal svolení kázat slovo Boží všude po celém světě listinou opatřenou pečetí, dostalo se mu tak posláni kazatele přímo z apoštolského příkazu.¹⁰⁷

Norbert získal mimořádnou milost, a to v získávání přátel i mezi lidmi na těch nejvyšších stupních politického a duchovního života. Těšil se oblíbě jak u císařů, tak i u papežů, biskupů, ale i mezi prostými chudými lidmi.

Jedno z osudových setkání nastalo na cestě Norberta za papežem Kalixtem II. do Remeše, kde potkal svého budoucího přítele, podporovatele mnišského života, biskupa Bartoloměje de Jour.¹⁰⁸ Tento biskup sdílel Norbertovu touhu žít v chudobě na opuštěných a neobdělávaných místech. Po několika nabídkách zajímavých fundací, které Norbert zdvořile odmítl, ukázal Norbertovi biskup nehostinné místo v hlubokém údolí v lese zvané Prémontré. Norbert zůstal přes noc v malém kostele Jana Křtitele, kde usnul a měl vidění o zástupu mužů v bílém, kteří kráčejí v procesí se stříbrným křížem, kadidlem a svícemi. Tak se zrodilo Prémontré v jeho srdci.¹⁰⁹

Při hledání nových učedníků zamířil Norbert do Cambrai, aby se setkal s Hugem de Fosses, kde při svém kázání nadchnul mladého výjimečného člověka Evermoda, který se stal jeho oporou, přítelem a společníkem do konce jeho života. V Nivelu navštívili kolegiální kapitolu řeholníků a řeholnic s jejich představeným Antonínem, s kterými se vrátili v pašijovém týdnu do Prémontré. Dalším významným setkáním bylo setkání v proslulé škole v Laonu, kde studentům nabídl řeholní život v Prémontré a sedm studentů, ze kterých se později stali významní opati řádu, jeho nabídku přijalo.¹¹⁰

¹⁰⁷ Srov. *Vita Norberti B.*, s. 109-110.

¹⁰⁸ Srov. DAUZET, D-M, *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 50-53.

¹⁰⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 54-55.

¹¹⁰ Srov. DAUZET, D-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 59-61.

Norbert zvolil pro své bratry řeholi svatého Augustina, který si také přál žít podle vzoru apoštolů a být zároveň věrný kanovníckému poslání.¹¹¹ Norbert dílo sv. Augustina dobře znal a věděl, že je zároveň velký ctitel eucharistie.

2.2. Eucharistická úcta v životě sv. Norberta

Norbert byl velký ctitel a obránce tajemství eucharistie. V Antverpách měli na starosti duchovní správu kanovníci kapituly od sv. Michala, kteří nedodržovali své závazky vůči kostelu a zanedbávali duchovní péči. Správu předali vikáři kapituly, který však svou roli nezvládal a velmi rychle ztratil u farníků důvěru. Všechny tyto okolnosti napomohly ke vzniku hnutí heretika Tanchelina, který využíval pochybných mravů kléru. Svým vystupováním získal na svou stranu přes tři tisíce lidí. Prohlašoval, že kostely jsou místem zla, zcela odmítal papeže, biskupy a kněze, zpochybňoval platnost a prospěšnost svátostí. Nabádal lidi, aby neplatili desátky, ale on sám zneužíval důvěru lidí, pořádal přepychové hostiny, oslňoval davy přesvědčivými promluvami a sváděl dívky a ženy. Tanchelin udržoval svůj kult a vydával se za svatého. Lidé dokonce pili vodu z jeho koupele a měli ji za relikvii.¹¹²

Klerikové si stěžovali v dopise biskupovi, že tento falešný mnich odvrací věřící od svatého přijímání Těla a Krve Páně. Proto místní biskup Burchard z Cambrai pozval Norberta a zároveň nabídl premonstrátským řeholníkům správu kapituly sv. Michala. Norbert při svých kázáních úspěšně napadal Tanchelinovy bludy a působením premonstrátů se podařilo přivést město k pravdě.¹¹³ Tato událost se připomínala ve svátku *Triumfu svatého Norberta*, který byl slaven v celé brabantické oblasti a od roku 1884 v celém premonstrátském řádu eucharistickým

¹¹¹ Srov. *Vita Norberti A*, s. 36.

¹¹² Ve středověku existoval zvyk, že se vodou omývaly relikvie, a tato voda se používala jako lék. Srov. DAUZET, D-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 88.

¹¹³ Srov. DAUZET, D-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 86-88.

procesím třetí neděli po svatodušních svátcích, než byl později po úpravách církevního kalendáře zrušen.¹¹⁴

Přijímání Těla a Krve Páně a s tím spojená liturgie byla středem a můžeme říct jedním z nejdůležitějších momentů Norbertova dne. To také dosvědčuje událost, kdy byl již arcibiskupem v Magdeburgu, kde mu jeho nepřátelé několikrát usilovali o život.

V době, kdy byl na koncilu (místní synodě) v Remeši, se stalo v hlavním kostele v Magdeburgu nějaké neštěstí a Norbert po svém návratu trval na jeho opětovném vysvěcení. Vznikl spor, protože řada kleriků a dalších nepřátel s tím nesouhlasila. Zároveň proti Norbertovi roznesli lež, že rozbil oltáře, otevřel sakristii, ukradl a odvezl z kostela všechny vzácné relikvie. Norbert společně se dvěma biskupy, proboštem kapituly a se spolubratry i přesto vykonali obřad vysvěcení.

Mezitím sem však dorazil rozbouřený dav, který donutil Norberta s ostatními uchýlit se do věže, kde zpívali slavné chvály při ranní mši. Byli tam uvězněni celý den a při další noci již někteří začali pochybovat a naříkat.¹¹⁵ Norbert je tehdy povzbuzoval a dodával jim slova útěchy: „Moji drazí bratři, ničeho se nebojte. Vše, co jsme snášeli, je od Boha. Vše, co snášíme, je od Boha. Jenom Bůh dovolí, aby jeho nepřátelé napadli dobré dílo.“¹¹⁶

S rozedněním se nepřátelé vyšplhali na vrchol věže a zaútočili šípy a s tasanými meči. Norbert se vydal proti nim vstříc smrti, aby nikomu jinému neublížili. Když však protivníci uviděli muže v biskupském purpurovém rouchu, zalekli se a ustoupili.

Dorazila však další skupina nepřátel. Ta připravila o život oddaného komorníka, který svým tělem bránil dveře, a pokračovala směrem k arcibiskupovi. Norbert jim šel vstříc a vydal se jim na milost. Jeden z útočníků ho napadl mečem do ramene, ale ten sklouzl, aniž by mu způsobil zranění.

¹¹⁴ Srov. VEHOVSKÝ, Norbert. *Eucharistická úcta Premonstrátského řádu v Čechách*. Levoča: MTM Levoča, 2018, s. 28.

¹¹⁵ Srov. *Vita Norberti B*, s. 152.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 152.

Do všeho zasáhl místní purkrabí a rozkázal, aby se všichni rozešli. Norbert odsloužil mši svatou, při níž epištolu a evangelium četl sám.¹¹⁷ „Když mše skončila a Norbert se vrátil do paláce, jeho tvář byla neobvykle a podivuhodně červená, jako by se příliš napil z kalichu Páně. Jak by se dalo říct s prorokem: Zvednu kalich spásy a budu vzývat jméno Hospodinovo.“¹¹⁸

Ve *Vita A* životopisec uvádí, že Norbert žádal od svých spolubratří dodržování tři nařízení, kterými jsou: „čistota kolem oltáře a během bohoslužby, náprava přestupků a opomenutí v kapitule i kdekoli jinde a konečně péče o chudé a pohostinnost. Každý musí prokazovat víru a lásku k Bohu před oltářem, péči o sebe očistou svého svědomí a lásku k bližnímu pohostinností a přijímáním chudých.“¹¹⁹

Norbert svůj sen při první noci v Prémontré, ve kterém viděl zástup mužů v bílém oblečení, jak nesou kříže, svíce a kadidelnice, skutečně realizoval. Trval na důstojnosti a čistotě při liturgii, bratři při práci nosili oblečení z nebarvené vlny, ale ve svatyni Boží, při bohoslužbách, když se dotýkali eucharistie, nosili roucha lněná.¹²⁰ Norbert čerpal pro své rozhodnutí způsobu nošení oděvu podporu ze Starého zákona, kde kněží nosili běžně před lidmi oděv z vlny, ale do svatyně oblékali lněná roucha. Norbertovo pojetí se postupně rozšířilo v celé církvi. Symbolika hábitu byla pro premonstráty jasná: oděv je bílý, protože je to barva kleriků, z vlny, protože vlna symbolizuje oblečení kajicníků. Bílá barva pro ně vždy znamenala barvu hostie a neposkvrněné Panny.¹²¹ Víme, že Norbert byl přítelem Bernarda z Clairvaux, a ten byl velkým odpůrcem zdobených pluvíálů, stěn kostelů, vitráží. Norbert a premonstráti se inspirovali mnohými prvky cisterciáků, ale nikoliv jejich strohostí. Premonstráti svými pestrými pluvíály, dalmatikami,

¹¹⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 154.

¹¹⁸ *Vita Norberti B*, s. 154.

¹¹⁹ *Tamtéž*, s. 37.

¹²⁰ Srov. PETIT, Francois. *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2018, s. 63

¹²¹ Srov. ANTRY, Theodore James. „Tři doporučení sv. Norberta,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2016, s. 29-51, zde s. 46-47.

tapisériemi a vitrážemi dodávali od samého počátku liturgickým obřadům důstojnost, slavnostnost, nádheru a pestrost.¹²²

Nesmíme opomenout také to, že tento eucharistický světec byl velkým ctitelem Panny Marie. Bylo to právě v době, kdy mariánská úcta byla živá a intenzivní. Norbert zažil v souvislosti s Pannou Marií několik vidění, například mu při něm podávala bílý oděv. Během svého života bojoval proti zlým silám, uzdravoval a usmiřoval podle vzoru Ježíše Krista a jeho největšími spojenci byly eucharistie a Panna Marie. Skutečné příběhy zachycené jeho životopisci dokazují, že za vhodný čas pro usmiřování nepřátel považoval Norbert sobotu, den zasvěcený Panně Marii, kdy pravidelně slavil mariánské mše. V Prémontré a v ostatních kláštorech byly slaveny mariánské svátky vždy s úctou a mimořádnou nádherou a často se stávaly příležitostmi pro rozdávání almužen pro chudé.¹²³

2.3. Zázraky spojené se slavením eucharistie

Tak jako každého z nás, i Norberta v životě ovlivňovala řada skutečností, jako jsou rodina, přátelé, prostředí v jakém žil, koho potkával. Norbertův život znatelně zasáhly tři výše zmíněné přelomové události. Pán Norberta stále více přitahoval k sobě. Domníváme se, že to byla právě eucharistie, která Norberta začala provázet každodenním životem a postupně proměňovala jeho celý život. Prostřednictvím eucharistie mu bylo také umožněno zakusit milosti v podobě zázraků.

Záznamy z Kappenbergu popisují zázrak, který se stal ve Floreffé v roce 1122 na Norbertově cestě během kázání a hledání nových spolubratrů. Během přijímání při ranní mši si Norbert všiml, že z hostie položené na pateně vyšla rudá kapka krve. Norbert požádal asistujícího jáhna bratra Rudolfa, aby mu potvrdil, že není obětí omylu: „Bratře, vidíš to, co vidím já?“ A Rudolf mu odpověděl. „Otče, vidím kapku krve, která vydává jasné světlo.“ Oba bratři byli rozrušeni a dokončili

¹²² Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*, s. 63.

¹²³ Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*, s. 285-286.

mši v slzách.“¹²⁴ Tím v premonstrátském řádu vznikla tradice, že se patena při purifikaci omývá.

V roce 1126 slavil Norbert v hlavním kostele ve Würzburgu za velké účasti lidí o velikonoční neděli mši. Když přijímal eucharistii, přistoupila k němu jistá slepá žena, kterou všichni místní dobře znali. Po přijetí Krve Páně jí Norbert vdechl do očí a zrak se jí navrátil.¹²⁵ Lidé začali hlasitě chválit Boha a mnozí přední obyvatelé byli tímto zázrakem tak dojata, že věnovali svůj majetek Bohu. Zároveň na tuto počest postavili nový kostel jménem Cella,¹²⁶ kde se slouží liturgie dodnes.¹²⁷

V Nivelles měl jeden z měšťanů již rok posedlou dceru a žádal Norberta o pomoc. Ten začal s modlitbami s odhodláním dvanáctiletou dívku vysvobodit. Když nad její hlavou četl evangelium, démon se mu vysmíval. Poté Norbert nařídil, ať dají dívku ostríhat a ponoří ji do svěcené vody. Ani to nepřimělo démona opustit tělo dívky, proto se Norbert rozhodl pokračovat další den ráno mší svatou a dal si předsevzetí, že se bude postit, dokud se dívka neuzdraví. Ráno se všichni sešli ke mši, ale při čtení evangelia se démon stále světcovi vysmíval.¹²⁸ Když Norbert pozvedl hostii, démon zvolal: „Podívejte, jen se podívejte, jak drží ve svých rukou toho bůžka!“¹²⁹ Následně Norbert začal ve svém kázání záměrně útočit na zlého ducha. Démon to již nevydržel a dívku navždy opustil. Díky této události lidé společně děkovali Bohu a ti co Norberta odmítali, byli nyní posilněni jeho vírou.¹³⁰

Norbertovi životopisci popisují jiný zázrak, kde je ústřední postavou chlapec Mikuláš. Když Norbert pobýval u svých vlivných známých v Laonu, o jeho přítomnosti se dozvěděla jistá paní Hedvika, která byla několik let vdaná, ale neměla děti. Po kázání přišla za Norbertem a stěžovala si s pláčem, že chce opustit manžela, protože ji světský život již omrzela a protože je stále neplodná. Přitahoval ji spíše řeholní život. Norbert ženu vyslechl a tento krok jí zakázal.

¹²⁴ DAUZET, D-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 81.

¹²⁵ Srov. *Vita Norberti A*, s. 44.

¹²⁶ Oberzell am Main, klášter nedaleko Würzburgu

¹²⁷ Srov. *Vita Norberti A*, s. 44.

¹²⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 32-33.

¹²⁹ *Tamtéž*, s. 33.

¹³⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 33.

Oznámil jí, že se jí brzy narodí syn, kterého však má zasvětit Bohu. Řekl jí také, že bude mít další děti a s celou svou rodinou, s veškerým majetkem se odebere do kláštera a bude sloužit Bohu. Narodil se jí skutečně syn Mikuláš, kterého pojmenovali podle data jeho narození v blízkosti svátku sv. Mikuláše.

V roce 1125 paní Hedvika se svou sestrou a již pětiletým synem Mikulášem vstoupila do kostela, ve kterém byla sloužena mše ženatým knězem.¹³¹ Chlapec nemohl odtrnout oči od bohoslužby a soustředěně pozoroval kněze.¹³² „I přesto, že neuměl příliš dobře mluvit, zvolal jasným a srozumitelným hlasem: ‚Maminko, maminko, vzbud’ se a podívej se na toho chlapce krásnějšího než slunce, jak ho drží ten kněz u oltáře a uctívá ho jako Boha.‘ Matka byla překvapená tím, co se děje, a myslela si, že se Mikuláš dívá na dřevěný kříž. Chlapec však odpověděl: ‚Nikoli, ten kněz drží v rukou obdivuhodně krásného chlapce, a teď mu už obléká šaty.‘ Matka se sestrou se podívaly tím směrem a viděly, jak kněz zahaluje korporálem kalich s Krví Páně.“¹³³

Malý Mikuláš byl od té doby často nemocen, měl potíže se zrakem, již ho stále více přitahovalo nebe. Proroctví Norbertovo se však naplnilo: Mikuláš poté, co vstoupil do řeholního řádu a byl vysvěcen na jáhna, zemřel. Paní Hedvika s celou svou rodinou i s blízkými příbuznými zasvětili svůj život Pánu a žili apoštolským životem.¹³⁴

V životopisech našeho světce nenajdeme mnoho událostí, kde klíčovou roli mají děti, ale uzdravení dvanáctileté dívky nám ukázalo, že mu na dětech záleželo, tak jako na každém člověku. V příběhu malého Mikuláše pak zázrak vidění eucharistického Krista jako malého chlapce v rukou (ženatého) kněze pomohl odstranit pochybnosti o platnosti svátosti a upevnil tak víru věřících.

Norbertovým posláním bylo usmiřovat lidi s Bohem a lidi navzájem mezi sebou. Ve společnosti ostatních se cítil dobře a šířil kolem sebe lásku a pokoj. Jako příklad můžeme uvést událost, ke které došlo ve Fosses.

¹³¹ V té době někteří rozšířili heretickou myšlenku, že mše sloužená ženatým knězem je neplatná.

¹³² Srov. *Vita Norberti A*, s. 33-34.

¹³³ *Vita Norberti A*, s. 34.

¹³⁴ Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století.*, s. 84.

Když procházel Norbert se svým druhem Hugem de Fosses¹³⁵ jeho rodným městem, oslovili ho tamní lidé s prosbou, aby se u nich zdržel a pomohl jim vyřešit nepřátelství mezi dvěma rody, kvůli kterému již zahynulo šedesát lidí, a nikomu se doposud nepodařilo zastavit ani zmírnit tuto nenávist.¹³⁶

Když s ním hovořili, právě kolem šel jeden z hlavních účastníků konfliktu, kterého Norbert zavolal k sobě a objal ho se slovy: „Můj milý synu, jsem cizinec, který tudy prochází, ale žádám tě o laskavost. Odpusť vrahům svého bratra a Bůh se ti odmění.“¹³⁷ Muž se rozplakal a díky Božím vnuknutí dokázal odpustit, ale také Norbertovi ukázal způsob, jak by se daly urovnat další nenávisti a co by mohlo dovést k úplnému usmíření.

Následující den v sobotu ve městě Moustier se sešly obě zneprátelené strany a mnoho lidí, kteří chtěli být přítomní u takové nebývalé události. Celý konflikt mezi rody vyvolával po celém kraji neklid, proto všem záleželo na vyřešení celého sporu. Norbert však až do třetí hodiny odpoledne zůstával zavřený ve svém pokoji na modlitbách. Lidé byli už značně netrpěliví a přemlouvali jeho společníka Huga, aby Norberta přesvědčil vyjít ven.¹³⁸ Hugo řekl Norbertovi: „Otče, lidé tě očekávají, a jestliže se jim neukážeš, odejdou.“ Norbert mu odpověděl: „Mlč, můj synu. Bohu je třeba sloužit nikoli dle vůle lidí, ale podle vůle Boží.“¹³⁹

Potom se zvedl a odešel do kostela, kde nejprve sloužil mši svatou ke cti Panny Marie, jak to měl v sobotu ve zvyku, a zároveň sloužil zádušní mši za všechny oběti konfliktu, který si přál urovnat. Poté začal kázat a lidé se sbíhali ze všech stran, až se kostel zcela zaplnil. I obě znesvářené strany se sešly na nádvoří a vzájemně se usmířily a stvrdily mír přísahou.¹⁴⁰

¹³⁵ Hugo de Fosses byl blízkým společníkem Norberta, prvním premonstrátským opatem (1128-1164).

¹³⁶ Srov. *Vita Norberti A*, s. 28.

¹³⁷ *Tamtéž*, s. 28.

¹³⁸ *Vita Norberti B*, s. 114.

¹³⁹ *Tamtéž*.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, s. 115.

Můžeme říci, že toto usmíření bylo plodem eucharistie. Hugo de Fosses shrnul světcovo charisma slovy: „Norbert procházel hrady, vesnicemi a městy, usmiřoval svárlivé a proměňoval i hluboko zakořeněná nepřátelství a sváry v mír.¹⁴¹

¹⁴¹ HANDGRÄTINGER, Thomas. *Podle charismatu sv. Norberta*. Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2008, s. 45.

3. Eucharistická úcta v premonstrátské tradici

Norbert se nikdy neuzavřel do hradeb poustevnického či řeholního života, stal se potulným kazatelem, měl hluboký smysl pro přátelství, ze kterého vzešlo i řeholní společenství, byl arcibiskupem, stal se darem pro všechny lidi i pro tento svět. Měl hluboký smysl pro chudé. Jeho odkaz je významně přítomen v celém premonstrátském řádu, který působí v současnosti v mnoha zemích světa i u nás.

V úvodních kapitolách o eucharistii jsme se okrajově zmínili též o *Panně Marii*. Když hovoříme o Norbertovi a premonstrátském řádu, nemůžeme úzký vztah této učitelky kontemplace Kristovy tváře k tajemství eucharistie opomenout. Maria byla přítomna s apoštoly a ostatními věřícími první křesťanské generace u slavení eucharistie. Právě Maria je *ženou eucharistie*¹⁴² celým svým životem, proto také církve i bratři premonstráti na ní hledí jako na svůj vzor a jsou povoláni ji napodobovat v tomto jejím vztahu k eucharistickému tajemství.

Premonstráti mají ve velké úctě vtělení Božího Slova. Není náhodné, že založení řádu připadlo právě na den Narození Páně roku 1121. Eucharistie kromě utrpení a vzkříšení odkazuje zároveň na vtělení. Maria skrze Ducha Svatého počala Božího Syna a předjímala v sobě, co se uskutečňuje v každém věřícím, který přijímá Kristovo Tělo a jeho Krev pod způsoby chleba a vína. Její odpověď, *fiat*, na andělova slova má hlubokou souvislost s naší odpovědí, *amen*, kterou pronášíme při přijímání Těla Páně.¹⁴³

Jan Pavel II. v souvislosti s naším tématem uvádí: „Maria v tajemství Vtělení předjímala také eucharistickou víru církve. Když při navštívení nese v lůně Slovo, jež se stalo tělem, stává se jakoby ‚svatostánkem,‘ prvním svatostánkem v dějinách, kde Syn Boží, lidským očím ještě neviditelný, se nechává zdravit Alžbětou, jako by téměř ‚vyzařoval‘ své světlo skrze Mariiny oči a hlas.“¹⁴⁴ Naslouchejme především nejsvětější Panně Marii, v níž se eucharistické tajemství

¹⁴² Srov. JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 54.

¹⁴³ Srov. *Tamtéž*, 55.

¹⁴⁴ *Tamtéž*.

jeví více než v kom jiném jako tajemství světla.¹⁴⁵ Ono tělo vydané v obět' a zpřítomněné pod svátostnými způsoby bylo totéž tělo, které ona počala ve svém lůně! Přijímat eucharistii muselo pro Marii znamenat téměř jako znovu přijímat v lůno ono srdce, které tepalo souhlasně s jejím, a znovu prožívat, co sama zakoušela pod křížem.¹⁴⁶

Eucharistický postoj se projevuje již ve chvalo zpěvu *Magnificat*, kde Maria chválí Otce za Ježíše, ale zároveň ho chválí s Ježíšem a v Ježíši. Maria vkládá do chvalo zpěvu zárodek nových událostí, opěvuje nová nebesa a novou zemi, které v eucharistii nacházejí své předjímání a jakoby svůj plán, a tím zároveň poukazuje na eschatologickou povahu eucharistie.¹⁴⁷

Hangrätinger představuje, co v dnešní době Ježíš blahoslaví na Panně Marii: „Její schopnost vnímat a slyšet Boží slovo a také ho ve svém životě následovat. Nebylo to pro ni o nic lehčí než pro nás dnes uvědomit si, že to je skutečně Boží hlas, pochopit ho jako výzvu v celkem běžné situaci, již doba zasnoubení a partnerství bezesporu je. Vidět však v této situaci, že po mně Bůh něco požaduje, začít naslouchat a poznat jeho vůli, odpovědět na ni velkomyslným přitakáním.“¹⁴⁸

Výše zmíněné údaje nám nabízejí odpověď, proč právě jejich zakladatel a jeho spolubratři a sestry zasvětili svůj první kostel v Prémontré Panně Marii a zároveň tak konali i u dalších fundací, vznikajících klášterů a kostelů, a proč projevují ve svém každodenním životě ke svaté bohorodičce takovou úctu.

3.1. Augustinova řehole: základ spirituality premonstrátů

V předchozích kapitolách jsme uvedli několik příkladů citací o eucharistii z pera sv. Augustina. Eucharistie byla pro Augustina přímo či nepřímo samozřejmou součástí života a jeho každodenního prožívání víry.¹⁴⁹ Norbert v Augustinovi vnímal muže, který nejlépe pochopil a uskutečňoval život po vzoru apoštolů prvotní církve, proto také od něho převzal pro premonstrátské společenství

¹⁴⁵ JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia*, 62.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, 57.

¹⁴⁷ Srov. *Tamtéž*, 58.

¹⁴⁸ HANDGRÄTINGER, T., *Podle charismatu sv. Norberta*, s. 54.

¹⁴⁹ Srov. VEHOVSKÝ, F., *Eucharistická úcta Premonstrátského řádu v Čechách*, s. 38.

jeho řeholi, která byla příkladem pro pozdější kanovnická společenství. Nauka svatého Augustina se opírá o zkušenost, že Bůh je jistým způsobem přítomen v celé komunitě a v každém jednotlivci a projevuje se ve společenství myslí a srdcí, ve společenství modliteb, společného majetku, bydlení a práce i láskyplnou službou jeden druhému v čele s prelátem.¹⁵⁰

Řehole v sobě obsahuje základní principy, mezi které patří biblické a apoštolské zaměření, cesta z venku dovnitř, což znamená cestu prohlubování, zvroucnění. Vnější se má stát vnitřním smýšlením, ne pouhým výkonem, ale naplněním života. Dalším principem je láska, která stojí před askezí, a dále princip rovnosti. Řehole není pouze nějakou kající formou či asketickým cvičením, nýbrž směřuje k životu jako prostředku k překonávání sobectví a k tomu, aby všichni bratři a sestry zaměřovali své úsilí na různé formy vzájemné lásky. Hans Urs von Baltazar o této řeholi prohlásil, že láska je v ní základním požadavkem, korunou všeho řeholního úsilí a duší společenství. Především, ať ve společenství září láska, která nepřestává.¹⁵¹

Nová komunita premonstrátů se díky rozhodnutí pro Augustinovu řeholi znatelně odlišovala od jiných mnišských společenství a zároveň nabízela ideál, který je v konstitucích řádu vyjádřeny slovy: „Apoštolský život znamená mít pod vedením Ducha jedno srdce a jednu duši, mít všechno společné, setrvávat v učení apoštolů, s Ježíšovou matkou Marií a s bratřími dlít jednomyslně na modlitbách, s radostí lámat chléb, tj. mít eucharistii za střed celého života a vydávat svědectví zmrtvýchvstání našeho Pána Ježíše Krista kázáním, příkladným chováním i všemi způsoby apoštolátu (srov. Sk 1,13-14; 2,42-47; 6,1-7 atd.).“¹⁵²

¹⁵⁰ Srov. *Konstituce a statuta kanovnického premonstrátského řádu*. Praha: Královská kanonie premonstrátského řádu, 2020, s. 2.

¹⁵¹ Srov. HANDGRÄTINGER, Thomas. „Vedení a řízení v Augustinově Řeholi,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2016, s. 61-79, zde s. 64-65.

¹⁵² ARDURA, Bernard. „Zamýšlení nad premonstrátskou spiritualitou,“ in *Ve stopách svatého Norberta: Sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2016, s. 13-20, zde s. 19.

3.2. Premonstrátská statuta

Pokud jsme hovořili o řeholi, je třeba také zmínit, že v řádové tradici mají zásadní postavení tzv. *statuta*.¹⁵³ Řádová statuta se postupně vyvíjela, protože se v ní projevovaly závěry jednotlivých generálních kapitul. Ty se věnovaly společnému životu a jeho pravidlům, povinnostem a řízení, ale vždy v nich můžeme nalézt zmínku o liturgické praxi. Nacházíme v nich stopy eucharistické úcty premonstrátského řádu od jeho založení. Statuta obsahovala např. detailní nařízení a pravidla pro sloužení mše svaté a celkově hovořila o eucharistické řádové praxi.¹⁵⁴ Generální opat Petr Gosset např. ve svém úvodu k 7. statutům v roce 1632 zdůrazňoval, že statuta jsou zdrojem svobody v Duchu a jejich cílem je podporovat lásku, tedy můžeme říci: eucharistický život.

Hlavním aspektem v minulých statutech byla víra v Ježíše Krista reálně přítomného pod způsoby chleba a vína, božské ustanovení, které je neměnné. Statuta se postupně měnila a vyvíjela, ale pevným bodem zůstával vždy důraz na čistotu oltáře a všeho, co souvisí s Nejsvětější svátostí. Často poukazovala na důstojnost místa, kde se eucharistie slavila a uchovávala, a podtrhovala zařazení mše svaté do rytmu klášterního života. Značný prostor byl, pro nás možná překvapivě, věnován tomu, jak postupovat, když dojde ke znesvěcení eucharistické svátosti, podrobně se tu určuje pokání za takovéto zanedbání.

Statuta z počátku 17. století reagovala na reformaci, kdy se relativizoval význam svátostí i přítomnost Krista v nejsvětější svátosti. Nechybělo v nich povzbuzení k intenzivnějšímu životu z víry v reálnou přítomnost a k věrnosti vůči ní.¹⁵⁵ Po II. vatikánském koncilu se místo *statut* již setkáváme s termínem *konstituce*. V našem případě se zaměříme na zmínky o eucharistické úctě, které jsou uvedené v nových *Konstitucích kanovníckého premonstrátského řádu* z roku 2018.

¹⁵³ Název statuta pochází od závěrečného usnesení, které začínalo formulí *Statutum est*. Srov. ŘÍHA, T. *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 135.

¹⁵⁴ Srov. VEHOVSKÝ, F., *Eucharistická úcta Premonstrátského řádu v Čechách*, s. 40-43.

¹⁵⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 51-52.

3.3. Nové *Konstituce* premonstrátského řádu

V *Konstitucích*¹⁵⁶ se zdůrazňuje, že pro řeholní kanovníky je středem života modlitba církve, která skrze Slovo a svátosti přináší Bohu oběť chvály. Zároveň se zde vybízí ke každodennímu slavení eucharistie uprostřed Božího lidu ve všech komunitách a k tomu, ať ho považují všichni bratři za vrchol života celého společenství, neboť není možné budovat pravé křesťanské společenství bez eucharistie. Všechny práce, modlitby, apoštolskou činnost, každodenní námahu, tělesné a duševní osvěžení a vůbec celé trvání života je tak možné přinášet Otci spolu s obětí Kristova těla, když se slaví eucharistie.¹⁵⁷

Při předsevzetí změny chování mají bratři spolupracovat s Ježíšem, který tuto změnu uskutečňuje ve svátostech eucharistie a smíření, aby tak při slavení smrti a vzkříšení více odumírali hříchu a více žili v Bohu.¹⁵⁸ „Eucharistie předpokládá lidskou svornost. Jestliže tedy bratři pro svou nesvornost mají zapotřebí Božího milosrdenství, ať se navzájem usmíří dříve, než přistoupí ke slavení svaté oběti.“¹⁵⁹

Boží slovo, které bratři slyší a mají za úkol hlásat, nejmocněji působí ve svátostech víry, které jsou zdrojem jednoty. Skrze svátost eucharistie se tak stávají *concorporei et consanguinei* téhož těla a téže krve s Kristem a s ostatními křesťany. *Konstituce* vybízí k tomu, aby členové komunity slavili eucharistii a liturgické modlitby společně s věřícími.¹⁶⁰ Dále se zde uvádí: „Plodem slova a svátostí je viditelné a neviditelné shromáždění Božích dětí. Zvláště slavení eucharistie vytváří jednotu Božího lidu. Pastorační zkušenost a práce kněží spolu s aktivitami laiků má být, proto zaměřena právě na přípravu, budování a utužování této jednoty. Pravá

¹⁵⁶ Obnovená redakce *Konstitucí* Řádu premonstrátských řeholních kanovníků byla schválena generální kapitulou roku 2018. *Konstituce* obsahuje základní předpisy pro řízení řádu. Existuje jasné rozlišení mezi *konstitucemi* a *statuty*, čili mezi základními předpisy, které se mají těšit větší stálostí, a mezi předpisy více praktickými a konkrétními, které jsou přizpůsobovány dobovým a místním potřebám, a tak spíše podléhají změnám., *Konstituce a statuta kanovnického premonstrátského řádu*, s. 10.

¹⁵⁷ Srov. *Konstituce a statuta kanovnického premonstrátského řádu*, č. 35-37.

¹⁵⁸ Srov. *Tamtéž*, č. 43.

¹⁵⁹ *Tamtéž*, č. 43.

¹⁶⁰ Srov. *Tamtéž*, č. 46-47.

jednota určité církevní komunity je vrcholem křesťanské oběti, aby všichni byli jedním tělem v Kristu.“¹⁶¹

Konstituce také nezapomínají zmínit důležitý aspekt, jako je prosazování hodnoty života a rodiny, podpora výchovy mládeže, zlepšení sociálních podmínek, kultura, hospodářská úroveň, péče o stvoření, svoboda, spravedlnost, mír, zvláště pro ty, kteří se z různých důvodů dostali na okraj společnosti.¹⁶²

3.4. Duchovní direktář

Nesmíme zapomenout se zmínit o *Duchovním direktáři* premonstrátského řádu z roku 1959, který byl přeložen z latinského originálu teprve nedávno i do českého jazyka. Obsahuje několik stručných kapitol o úctě k eucharistii, které vynikají svou praktičností. Podtrhuje, co uvádějí v úvodu už *statuta*: „Řád podporuje úctu k Nejsvětější eucharistii [...], která mu byla doporučena příkladem svatého zakladatele, a kapitola týchž statut o nejsvětější eucharistii již od věků začíná naléhavou výzvou, ať všichni s největší pokorou srdce uctívají, prokazují čest a klaní se Nejsvětější eucharistii.“¹⁶³

Direktář se krátce zmiňuje o starobylé knize *Ordinarius*,¹⁶⁴ která pochází z Prémontré z konce 12. století. Začíná pasáží o úctě k oltáři, jež má být zachována i mimo slavení posvátných tajemství. Text začíná slovy: „Zbožná víra vyznává, že Kristus i jeho svatí andělé jsou přítomní na oltáři, kde se pravdivě proměňuje tělo a krev téhož Boha a našeho Vykupitele Ježíše Krista. Proto je důstojné a spravedlivé k takovému majestátu přistupovat pokorně, asistovat uctivě a to, co se tam koná, naplňovat pečlivě a věrně a zbožnost srdce projevat také důstojným postojem těla. Kdokoli tedy přichází, aby sloužil u oltáře, ať se chrání každé nedbalosti a neúcty, nýbrž, ať kráčí, ať stojí, ať sedí nebo činí cokoli jiného,

¹⁶¹ Srov. *Konstituce a statuta kanovníckého premonstrátského řádu*, č. 48.

¹⁶² Srov. *Taméž*, č. 52.

¹⁶³ *Duchovní direktář premonstrátského řádu*. Přeložil Ignác Antonín Hrdina. Praha: Královská kanonie premonstrátského řádu 2021.

¹⁶⁴ L' Ordinaire de Prémontré, d'après des manuscrits du XII et du XIII siècles [Ordinář z Prémontré podle rukopisů z 12 a 13. století].

necht' se chová vyzrále a důstojně a kdykoli přichází před oltář nebo z boku oltáře, ať se hluboce ukloní.“¹⁶⁵

Ke slavení mešní oběti *Direktář* připomíná bratrům Norbertovu praxi každodenní celebrace, která nebyla v té době obvyklá. Než začnou celebrovat, ať vykonají patřičnou přípravu, protože budou slavit vůbec to nejdražší, co bylo církvi na této zemi svěřeno. Ať zpytují své svědomí, očistí se svátostným vyznáním a vyvarují se lehkých hříchů. Ať se snaží dbát i vnější čistoty, především rukou, ale i oltáře, oltářních pláten, korporálu, kalicha a misálu. Ať usilují o usebranost a zachovávají mlčení z důvodu patřičné zbožnosti. Během slavení ať uctívají Pána odpovídajícím klaněním, rozjímají o dobrodiních Otce a chtějí získávat milosti pro sebe a celou církev. Celebranti i příslušující ministranti ať se vši pokorou a věrností, beze spěchu, zachovávají přesně liturgické předpisy. Pozorně ať čtou a promýšlejí liturgické texty přede mší a po ní při díkůvzdání. *Direktář* doporučuje se vyhýbat neúměrným protahování bohoslužeb, aby to věřící neodrazovalo od další účasti na nich. Opakovaně vybízí, aby bratři setrvali v díkůčinění po skončení mše.¹⁶⁶

I přesto, že bratři bývají někdy značně zaneprázdnění, dokument doporučuje alespoň jedenkrát denně navštívit Krista ve svatostánku, zvláště v čase vyprahlosti nebo pokušení.¹⁶⁷ Vhodná je i soukromá adorace či recitace posvátného officia před Nejsvětější svátostí.

Direktář popisuje tzv. eucharistický apoštolát – náboženskou výchovu věřících a apeluje na bratry, aby „se často účastnili mše, a to i mimo neděle a zasvěcené svátky. Ať se nespokojí s pouhou přítomností věřících, nýbrž ať je spíše připravují a pomáhají jim v aktivní účasti na svatých tajemstvích [...]. Rovněž ať podporují návštěvy Nejsvětější svátosti, jakož i různé eucharistické

¹⁶⁵ *Duchovní direktář premonstrátského řádu*, s. 152.

¹⁶⁶ Papež Pius XII. již v encyklice *Mediator Dei* konstatoval, že je důležité po mši pokračovat v rozhovoru s Kristem, abychom mu vzdávali díky a chválu a vyprošovali vyvarování se všeho, co by umenšovalo účinnost svátosti, a mohli konat to, co by mohlo vyvýšit oběť Ježíše Krista, protože je to nejlepší příležitost vyprosít si k tomu pomoc v Kristově jménu. Srov. *Duchovní direktář premonstrátského řádu*, s. 153-154.

¹⁶⁷ *Direktář* cituje v této souvislosti Adama Scota: „Když ve mně touhy lidské přirozenosti směřují proti Duchu Božímu, jestliže jsem pokoušen k hříchům těla, jestliže na mne dorážejí jeho lechtavé ostny, což právě nemám utíkat k tomu, který je mým jediným a pevným útočištěm, k tělu mého Ježíše, aby byla uhašena žádostivost mého těla, aby byla překonána pokušení, aby ostny byly odstraněny?“ *Tamtéž*, s. 155.

zbožnosti jako jsou procesí, slavné adorace, svaté hodiny; a ať rádi pořádají konference o eucharistii.“¹⁶⁸

3.5. Život s eucharistií v praxi

Hovořili jsme o eucharistické účtě, která byla po staletích zakotvená v rádrových pravidlech. Pojdme se nyní podívat, jak premonstrátsí bratři projevovali život s eucharistií v praxi.

Eucharistický charakter premonstrátského řádu není něčím dodatečným, ale je svázán s životem prvních premonstrátů a s počátkem řádu.¹⁶⁹ Eucharistická úcta je u premonstrátů v souladu s Kristovými záměry, kde středem kanovníckého života je slavení mše svaté. Norbertovi následovníci dbali o to, aby oltáře vynikaly čistotou a půvabem. V premonstrátských kostelech vždy žila touha dávat Pánu to nekrásnější.¹⁷⁰

3.5.1. EUCHARISTICKÁ ÚCTA NA POČÁTKU ŘÁDU

Při **sloužení mše** se bratři snažili napodobovat svého zakladatele. To nám dokazuje jedna vzpomínka: svatý Heřman Josef slavil rád mši svatou velmi pomalu, soustředěně a často v duchovním vytržení.

Podle prvních statut sloužili bratři dvě mše denně. Ranní mše byla zpívána za zemřelé. Účastnilo se jí celé společenství kláštera, řeholní kanovníci, konvrši a řeholní sestry. Zároveň zde vždy přísluhoval jáhen nebo podjáhen, a to v jednoduchém oděvu (bez dalmatiky) a bez okuřování kadidlem. „Velká mše“ pak probíhala v pozdním dopoledni. Účastnili se jí pouze kanovníci; konvrši a sestry zůstávali při své práci. Tato mše měla slavnostní charakter, bratři měli na sobě dalmatiky, pluvíály (pro kostelní zpěváky) a hedvábné ornáty. Zpěvy byly mnohem bohatší a oltář se okuřoval kadidlem. V okamžiku proměňování se rozezněly zvony, řeholnice a konvrši přerušili práci.

¹⁶⁸ *Duchovní direktář premonstrátského řádu*, s. 156.

¹⁶⁹ Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*, s. 263.

¹⁷⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 255.

Později ve 13. století se začala sloužit i třetí mše na počest Panny Marie, která byla v některých klášterech poměrně slavnostní. Statuta také obsahují informace o soukromých mších, které kněží po vzoru svého zakladatele mohli sloužit dle svého uvážení.¹⁷¹

Vedle slavení mší řádoví bratři **rozjímali** nad texty o svátostném charakteru eucharistie. Adam Scot říkával svým bratrům: „Je to jedinečný a velmi účinný lék na naše zranění, jež kladete denně na oltář, kde se pro naši spásu Syn ve svátosti obětuje svému Otci a kde Bůh v Kristu duchovním způsobem smiřuje svět se sebou.“¹⁷² Dalším příkladem může být ústřední myšlenka Richarda Canonica v jeho mystickém pojednání o mešním kánonu: ctnosti kříže a svátosti oltářní jsou často shodné a působení kříže a svátosti eucharistie v obnovování a posvěcování církve je rovnocenné.¹⁷³

Eucharistická úcta premonstrátů ve 12. a 13. století se lišila od období po tridentském koncilu tím, že nebylo třeba bojovat proti popírání skutečné přítomnosti Krista v eucharistii.¹⁷⁴ Avšak již tehdy vznikaly texty, které vystupovaly proti herezím a dávaly tak první zárodky velkolepému pojednání *Teologické sumy*. Příkladem může být úvaha Adama Scota: „V této svátosti jsou nám předkládány tři rozdílné věci, viditelná podoba je spatřována tělesnými očima, skutečnost těla je vnímána čistotou víry, moc duchovní milosti je chápána skrze zásluhu víry, prostřednictvím tělesného vnímání. Avšak to, co je vidět podle vnější podoby, je svátostí a obrazem skutečnosti těla, je svátostí toho, co se poznává podle duchovní milosti.“¹⁷⁵

Eucharistie se stávala bohatým zdrojem pro rozjímání, protože směřovala k Nejsvětější Trojici. Např. Richard Canonicus rozvíjí myšlenku, že mše v sobě

¹⁷¹ Odborníci však nemají zcela jasno v tom, jak to bylo prakticky realizovatelné, když řeholních bratrů bylo již v Premontré téměř pět set. Určité vysvětlení podává text Adama Scota, který hovoří o tom, že když si bratr slavení mše odřekne proto, aby ustoupil jinému bratru, který jí právě touží slavit, tehdy bude mši snad sloužit ještě s větší zbožností. Tím z toho plyne dvojnásobné dobro, pocit pokory, že pokládal jeho slavení za lepší než své, a zároveň projev péče o zachování jednoty ducha a pokojného soužití. Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*, s. 261-262.

¹⁷² *Tamtéž*, s. 255-256.

¹⁷³ Srov. *Tamtéž*, s. 256.

¹⁷⁴ Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*, s. 255.

¹⁷⁵ *Tamtéž*, s. 256-257.

vždy obsahuje trojí substanci: chleba, vína a vody. Chléb, který posiluje člověka, je symbolem Otce, zdroje veškeré síly a moci. Víno jako pramen radosti lidského srdce nám představuje Syna, který je naší radostí, jež nám nebude nikdy odňata. Voda, která omývá a očišťuje, nám připomíná Ducha Svatého, kterého nám Písmo zobrazuje jako proud živé vody a který je zdrojem odpuštění našich hříchů.¹⁷⁶

V kapitole o eucharistii jsme hovořili o jejích **plodech**. Uveďme alespoň jeden příklad, jaké plody připisovali premonstráti svatému přijímání. Heřman ze Schedy napsal: „To, co obnáší hostina této nebeské tabule, lahodnost vybraných pokrmů, jež se tam podávají, nelze slovy náležitě popsat. Toto poznání je vyhrazeno jen těm, kdo si milostí Boží zasloužili jich okusit. Jakým hodokvasem je pro věřící duši přistupovat k důstojnému stolu oltáře s neporušenou vírou, pravou pokorou srdce a zkroušeností, upřímnou zbožností duše a sytit se tam tělem Beránka neposkvrněného, Ježíše Krista, opojit se kalichem jeho přesvaté krve, tomu nikdo, jak jsem již řekl, neporozumí, aniž by to sám zakusil.“¹⁷⁷

Eucharistie je tajemstvím víry a pro křesťanský lid v době rozvíjejícího se řádu byla víra v Kristovu reálnou přítomnost v eucharistii hodnotícím měřítkem pro rozlišení věřícího katolíka. Někdy pro posílení této víry Pán použil **zázrak**. Uveďme si alespoň dva zázraky, které bratry posílily ve víře.¹⁷⁸

Svědectví o zázraku z opatského kostela ve Viviers poblíž Soissons zaznamenal Richard Canonicus. Při mši jeden z bratří, který byl na chóru, spatřil nad oltářem kruh oslnivého třpytu a v tomto světle nad kalichem podivuhodně bílou holubici. Náhle se však celý ohromený skácel na zem, protože z toho vidění ztratil zrak. Bratři ho museli z chóru vyvést za ruce. Když se dozvěděli pravdu o této události, modlili se tak dlouho, až se mu opět vrátil zrak.¹⁷⁹

Existuje ještě jeden zázrak, který dosvědčuje latinský rukopis nacházející se ve francouzské Národní knihovně v kronice Jakuba z Vitry. Komtesa z Braine, která se pak stala premonstrátskou kanovnicí, měla na svém panství mezi mladými sloužícími židovskou dívku, která odmítala přijmout křesťanskou víru. Každý den

¹⁷⁶ Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*, s. 257.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s. 258.

¹⁷⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 259.

¹⁷⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 260.

tato dívka doprovázela svou paní na bohoslužbu, ale stále trvala ve své nevěře a prohlašovala, že dokud neuvidí v rukou kněze Ježíše na vlastní oči, nikdy neuvěří. Lidé se mnoho modlili, zvláště komtesa, aby došlo k zázraku. Na velikonoční středu za účasti bratra Gerarda, biskupa z Beauvais, Ansculfa, biskupa ze Soissons, opata Petra z Braine a velkého množství lidí, v němž byli křesťané i židé, se ve chvíli proměňování nejsvětější Tělo Kristovo zjevilo všem přítomným v podobě dítěte na kříži. Židé, jejich ženy a děti volali, že vidí tělo samotného Krista, jeho rozpjaté skutečné tělo na kříži, právě tak, jak jim to paní komtesa vícekrát vysvětlovala. Mnoho židů se tehdy obrátilo a přijalo křest. Tím také začala tradice významných eucharistických poutí do opatství Braine, které trvaly až do Francouzské revoluce.¹⁸⁰

3.5.2. OBDOBÍ PO TRIDENTSKÉM KONCILU

Významnou událostí pro celou církev v 16. století byl *tridentský koncil* a to platilo i pro mnohá řeholní společenství. Pro nás je důležité 3. zasedací období koncilu (1562-1563), ve kterém se projednávaly články týkající se učení o Nejsvětější svátosti oltářní. Jeho závěry se promítly do koncilového dekretu o eucharistii. Staly se základem pro eucharistický život i v řeholních domovech, projevíly se ve statutech i v liturgii řádu.

Dalším důležitým momentem pro reformu či rozšíření eucharistického života nejen řádu, ale i celé církve, bylo Norbertovo svatořečení, které se uskutečnilo 28. července 1582.¹⁸¹

S rozvojem tisku v potridentské době se šíří další pro nás důležité prameny premonstrátské eucharistické liturgické úcty, a to **misály**, které jsou uchovány i ve strahovské knihovně. První *Missale ad usum Canonici Praemonstratensis Ordinis* byl vydán za generálního opata Michaela Colberta v roce 1697, kde se již na titulní straně setkáváme s vyobrazením sv. Norberta, který drží v rukou monstranci. Eucharistická úcta je zde doložena slavností Těla Páně, votivní mší *O obdivuhodné svátosti*, která nese jasné známky christologické úcty. Součástí misálu je významný

¹⁸⁰ Srov. PETIT, F., *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*, s. 260.

¹⁸¹ Srov. VEHOVSKÝ, F., *Eucharistická úcta Premonstrátského řádu v Čechách*, s. 69-70.

svátek Proměnění Páně a rovněž svátek ke cti sv. Norberta, přenesení jeho ostatků z Magdeburgu do Prahy. Misál obsahuje doplňky svátků světců, *O utrpení Panny Marie* a *O Panně Marii růžencové* i svátek srdce Ježíšova po oktávu Těla Páně. Druhý *Missale ad usum Canonici Praemonstratensis Ordinis* byl vydán za generálního opata Claudia Honorata Lukáše v roce 1736. Obsahuje podobnou strukturu eucharistických a christologických svátků. Novinkou je zařazení svátku *Triumphus S. P. Norberti De Sacramentalia haeresi Tanchelini*.¹⁸² Dále misál obsahuje mešní orace, které představují Norberta jako ochránce a obhájce Nejsvětější svátosti. Třetí *misál* byl schválen generálním opatem Zikmundem Starým na generální kapitule v roce 1889. Od roku 1922 zde byly zařazeny texty pro strahovskou kanonii a v misálu se objevuje nová preface o sv. Norbertu, kde Bůh je oslavován za to, že dal své církvi sv. biskupa Norberta, obdivovaného strážce oltářní svátosti. Premonstráti se tak prostřednictvím misálů snažili odpovídat na přání tridentského koncilu mít jednotnou liturgii.¹⁸³

Stručně se můžeme ještě zmínit o existenci dvou procesionálů, které doplňovaly eucharistickou premonstrátskou tradici. V nich se stanovoval průběh procesí slavnosti Těla a Krve Páně.¹⁸⁴

3.5.3. EUCHARISTICKÁ ÚCTA V DOBĚ BAROKA

V době baroka katolická církev využila bohatého kulturního vývoje k obraně eucharistie a podporovala sakrální motivy v architektuře, ale i v ostatních odvětvích umění. Stavěly a upravovaly se chrámy, kde v centru byly svatostánky uprostřed zdobených tabernáklů, které přispívaly ke kultu eucharistie a její adoraci. Sv. Norbert byl často vyobrazován s kalichem, ciboriem a monstrancí jako ctitel Nejsvětější svátosti oltářní. Můžeme říci, že zvláště v této době úcta k sv. Norbertu byla současně úctou k eucharistii. Vznikly *Hodinky ke cti a chvále sv. Norberta*, které byly k dispozici i v češtině, což svědčilo o vysoké duchovní úrovni života věřících i u nás. Zde je v hymnu Norbert vzýván jako obnovitel úcty ke svaté hostii

¹⁸² Srov. VEHOVSKÝ., *Eucharistická úcta Premonstrátského řádu v Čechách*, s. 28.

¹⁸³ Srov. *Tamtéž*, s. 71-74.

¹⁸⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 74-75.

a obhájce čistoty víry. V této době vznikají také litanie ke sv. Norbertu, ve kterých se odráží spjitost sv. Norberta s Nejsvětější svátostí oltářní. Rozvíjela se tradice lidového zpěvu i v českých zemích, která v sobě nesla úctu k eucharistii a ke sv. Norbertu. Barokní doba dala vzniknout tzv. *premonstrátskému pateru*, spiritualitě premonstrátského řeholníka, která zahrnovala život liturgický, eucharistický, mariánský, kající a apoštolský.¹⁸⁵

3.5.4. ÚCTA K EUCHARISTII VE 20. STOLETÍ AŽ PO SOUČASNOST

Na sklonku 19. století přispěly k oživení duchovního života **eucharistické kongresy**, které prohlubovaly učení o eucharistii, vznikala též **eucharistická bratrstva**, která podporovala adoraci a eucharistická procesí. Propagátorem apravidelným účastníkem eucharistických kongresů byl rovněž strahovský opat Metoděj Zavoral (1862-1942), který byl i součástí organizačního výboru. Opat se staral o české skupiny poutníků, kde například na kongres ve Vídni v roce 1912 jich přicestovalo na 20 000.¹⁸⁶ Zúčastnil se i sedmi velkých mezinárodních eucharistických kongresů na třech kontinentech. Ve svém dopise o eucharistickém kongresu v Buenos Aires napsal v říjnu 1934 toto: „I když jsem všude, kam jsem přišel, našel lidi jiné rasy, jiného jazyka, jiných zvyků, krojů a jiného způsobu života, jednu věc jsem našel všude stejnou, vroucí lásku a úctu k svátostnému Spasiteli, k Eucharistii. A věřím a vím, že nebude tomu jinak v Buenos Aires. Co na posledním eucharistickém kongresu světovém v Dublinu mne tak obzvláště dojalo, bylo svaté přijímání k nepřehlédnutí velkých davů dětí, těch nejmenších, o nichž Spasitel řekl, že jejich je království nebeské. Nemám větší touhy, aby katolíci všech národů se sdružili za tím cílem, aby byl splněn nejšlechetnější, největší a nejsvětější odkaz Pia X. svaté paměti, aby všechny katolické děti a jejich spojení s Pánem, jejich modlitby a prosby byly podkladem uskutečnění další touhy Piovy, *omnia renovare in Christo!*“¹⁸⁷

¹⁸⁵ Srov. VEHOVSKÝ, F., *Eucharistická úcta Premonstrátského řádu v Čechách*, s. 76-78.

¹⁸⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 84-85.

¹⁸⁷ Srov. BIŇOVEC, Gereon, T., „Opat Metod Zaoral na mezinárodních eucharistických kongresech,“ in *Mozaika Eucharistie, Sborník pro premonstrátský život*. Praha: Královská kanonie premonstrátského řádu, 2002, s. 61-63, zde s. 61-62.

Závěrem této kapitoly si představíme několik pohledů na eucharistii od známých premonstrátských autorů dnešní doby.

Život premonstrátů utváří tři důležité elementy: *communio*, *contemplatio* a *actio*. *Communio* v sobě obsahuje všechny prvky klášterního života, kde ze společného směřování k Bohu vyvstává obrácení jak jednotlivce, tak i celého společenství. Ze spojení s Bohem roste spojení s druhými. Skrze sliby vzniká společné poslání, jaké měl sám Pán, z prožívaného *anima una et cor unum in Deo*, vzniká společná mise navenek vstříc lidem v každé službě a pastoraaci. Premonstráti nebývají nikdy sami, když přicházejí k lidem, mají u sebe Boha, kterého hlásají a o kterém chtějí svědčit. Když však přichází k Bohu, mají na paměti lidi kolem sebe, na které pamatují v přímluvách, jejichž úmysly přinášejí k Bohu. Žijí ve své řeholní rodině, ale zároveň vyhledávají jiná společenství s lidmi mimo svou komunitu v jejich pastoračním obvodu. Premonstráti se vydávají na cestu duchovního společenství, kde je sjednocuje společná zpívaná chórová modlitba, slavení eucharistie a osobní zbožnost, která je základem náročné mise ve službě lidem a světu.¹⁸⁸

Hangrätinger popisuje život v klášteře takto: „Nese v sobě dvojí zacílení, bratrskou životní formu *communio* a společnou snahu spět k Bohu *contemplatio*. Oba tyto elementy doplňuje v kanovníckém životě třetí norbertovské zacílení *actio*, tzn. pomáhat vytvářet duchovní společenství ve farnostech, v misijních stanicích, u lidí, v rodinách či jiných pastoračních projektech.“¹⁸⁹

Wolf ještě hovoří o tzv. *stabilitas in loco*, což znamená určité propojení či svázanost s konkrétním společenstvím u konkrétního kostela.¹⁹⁰

Dauzet zdůrazňuje, že v centru liturgie se nachází eucharistie, která je slavená komunitou. Účast na komunitní mši není pro bratry pouhou možností, ale jedná se o samotné srdce kanovníckého života, soustředění se na to nejdůležitější. Kromě naslouchání Božímu Slovu hovoří ještě o jednom momentu, a to o přinášení

¹⁸⁸ Srov. HANDGRÄTINGER, Thomas. *Setkání a poslání: premonstrátská spiritualita*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2015, s. 42-44.

¹⁸⁹ HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání: premonstrátská spiritualita*, s. 79.

¹⁹⁰ Srov. WOLF, Gabriel. „Spiritualita premonstrátských světců: Život podle složeného slibu,“ *in Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2016, s. 143-149, zde s. 144.

darů. V premonstrátském řádu má obětní stůl velkou důležitost, není jen místem pro obětování a pokrm spásy, ale i místem přinášení osobního a společného daru skrze sliby. Svým slibem každý bratr zpečetil svou sounáležitost s církví a komunitou a ve stejnou dobu také své spojení s Kristem. Každá eucharistie všechny přibližuje k obětnímu stolu a je připomínkou jak oběti Kristovy, tak i té jejich. Prostor se zužuje v momentu obětování, komunita se tak stává „jedním tělem“ kolem obětního stolu. Důležitým momentem je vzájemné smíření před přistoupením k oltáři, před svatým přijímáním sdíleného chleba a prolité krve. Tento rituál v kanovnícké liturgii znamená spíše předání pokoje, Krista, představuje propojení v přátelství poutem pokoje přicházejícím od Ježíše.¹⁹¹

Tuto kapitolu zakončíme myšlenkou Hangrätingra, který říká o eucharistii: „Je to čistá přítomnost, čistá nabídka. Já jsem tady! Eucharistie je zkrátka tady, čirá existence a připravenost dát se k dispozici tomu, kdo vstoupí, kdo bude mít za to, že je vyzván, aby si vzal, jedl a pil. Je to jen ona svíce, jež to všechno oživuje a nabízí interpretaci, že hoří, žije, stravuje se, rozdává světlo a teplo. Komu? Čemu? Jen tak, bez ptaní a nezištně, stejně jako eucharistie, prostě tak a nezištně se tu někdo rozdává a dělá to tak, že sám sebe stravuje, že se vydává.“¹⁹²

¹⁹¹ Srov. DAUZET, Dominique-Marie. „Střípky z úvah nad společným životem v premonstrátském společenství,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2016, s. 21-28, zde s. 24.

¹⁹² HANDGRÄTINGER, T., *Podle charismatu sv. Norberta*, s. 63.

4. Eucharistická úcta u dětí mladšího školního věku

Tato kapitola nás seznámí ve stručnosti se základními životními postoji, které mohou sloužit jako přístupové cesty k setkání s Bohem, s duchovním a duševním vývojem dětí předškolního a mladšího školního věku (6/7-11/12 let) a konečně se základními činiteli při utváření představ o Bohu u dětí. Uvedeme si model vývoje a zrání víry u dětí. Téma nás bude často směřovat do prostředí domácí církve jako místa prvotního vztahu mezi Bohem a člověkem. Krátce si představíme, jak můžeme podpořit eucharistickou úctu dětí v liturgickém prostoru při účasti na bohoslužbě, při slavení neděle či v průběhu liturgického roku.

4.1. Základní životní postoje otevírající cestu transcenci

Křesťanská výchova dítěte musí směřovat k rozvoji lidské osobnosti, plně lidských hodnot a postojů. Tato výchova k plnému lidství a k vyšším hodnotám dítě uschopňuje a zvyšuje u něho vnímavost pro skutečnosti, které člověka přesahují. Mezi základní životní postoje, které jsou přirozeným základem otevřenosti vůči transcenci, Edita Herciková mezi ně řadí postoj důvěry, úžas, úctu, vděčnost, postoj prosby a soucit.¹⁹³

Postoj důvěry je nejdůležitější předpoklad života s Bohem. Roste v člověku od prvních měsíců života¹⁹⁴ díky zkušenosti, že ten druhý mě přijímá a miluje takového, jaký jsem. Kněz, jáhen nebo katecheta vztahovou důvěru u dětí může podpořit svou upřímností a vroucností. K posilování důvěry ve skupině pomáhají ve škole zážitkové předměty a případně zavedený rituál, jako je písnička, nebo vlídné slovo v úvodu a na konci setkání.

Úžas je údiv a překvapení nad něčím, co je skryté v nějaké na první pohled všední věci. Předpokladem je *schopnost dívat se soustředěně a pozorně*. Tato

¹⁹³ Srov. HERCIKOVÁ, Edita. *Křesťanská výchova dětí*. Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 2002, s. 125-128.

¹⁹⁴ Psycholog Erik H. ERIKSON hovoří o tzv. „základní důvěře“, srov. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 36.

schopnost žasnout má souvislost s výchovou k nekonzumnímu přístupu k věcem, snahou s nimi zacházet s úctou a vážit si jich.

Úcta je postoj, při kterém je naše vnější chování projevem např. vnitřního zážitku, jakým jsou úžas, obecněji se jedná o přiznání zvláštní hodnoty věcem, událostem, lidem nebo Bohu. Důležité je podporovat, aby si děti všímaly jedinečných hodnot skutečností, které je obklopují. Učíme děti úctě k životu a snažíme se s nimi objevovat tajemství lidí, věcí a Boha.

Vděčnost děti vyjadřují tím, že dokážou poděkovat, hovoříme tak o jejím vnějším projevu. Mnohem více však záleží na vnitřním postoji vděčnosti, na pocitu „obdarovanosti“. Obdarování a vděčnost v sobě obsahují především vztah. K tomu také přispívá zájem a čas, které druhému věnujeme. Postoj vděčnosti jako vnitřní síla roste navenek až tehdy, když si dokážeme tento pocit uvědomit a vyjádřit ho navenek. Ochota poděkovat, usmát se na druhého a umět se rozdělit nesmí ve výchově dítěte chybět. Všechno, co máme, je nakonec dar, proto bychom měli učit děti postoji vděčnosti také ke vztahu k Bohu. Ježíš je tím nejlepším příkladem, který vzdává díky a vděčnost svému Otci.

Postoj prosby spočívá v důvěře, nikoliv v požadavku, předpokládá pokoru, neboť kdo prosí, uznává, že nemá a nedokáže všechno a je odkázaný na spolupráci a případnou pomoc druhého. Postoj prosby je úzce spojen s postojem úcty, protože pokud člověk prosí, přiznává hodnoty tomu, koho požádal o pomoc, a zároveň si uvědomuje, že je hoden vyslyšení. Učíme děti citu pro splnitelnost a také tomu, aby si jejich prosby nekladly podmínky.

Soucit je postoj spolunesení utrpení, emoční účastí na nouzi bližního, která se musí projevovat více v činech než slovech. U dětí tento postoj rozvíjíme na situaci konkrétního člověka.¹⁹⁵

Tento výčet není zcela úplný, mohli bychom pokračovat dále, ale pro naši práci nám bude postačovat. Tyto uvedené postoje, dispozice a vztahové kompetence úzce souvisejí s rozvojem *emoční inteligence a morálních ctností*, jako jsou např., umírněnost, spravedlnost aj.

¹⁹⁵ Srov. HERCIKOVÁ, Edita. *Křesťanská výchova dětí*, s. 125-128.

4.2. Psychologický a duchovní vývoj dítěte

Tajemství Kristovy reálné přítomnosti v eucharistii se nám otevírá postupně a v jistém smyslu do něj vrůstáme celý náš život. Tento proces je nepochybně podmíněn našim *psychologickým a duchovním vývojem*. Dokonce i první roky našeho života mohou mít vliv na utváření vztahu s Pánem, naším okolím, blízkými či přáteli.

Pro náš budoucí duchovní život má zásadní význam první rok života. Dítě v tomto období musí zakoušet, že je přijímané a vítané, že má doma své pevné místo a že si ho rodiče přejí. Matka mu musí být k dispozici, poskytovat mu podporu a útěchu i při nemilých zkušenostech dítěte a tím roste jeho důvěra. Pro kojeneckou fázi života je tzv. *základní důvěra* tím nejdůležitějším, a proto prvním úkolem, s výhledem na víru, která v sobě obsahuje jako primární složku právě schopnost důvěry. Náboženská výchova proto začíná od prvních okamžiků života, ještě před rozvojem rozumu.¹⁹⁶

Základní důvěra je mostem a dostatečným důvodem pro víru v život obecně. Vzniká díky ní sebedůvěra, pocit sebehodnoty a sebevědomí, protože dítě může zakoušet, že ho matka miluje bez podmínek, je vítané a chtěné. Věrnost a náklonnost matky trvá, i když ji dítě odmítá nebo se od ní odvrací. Zde se nacházejí kořeny pro pozdější víru v Boha, a to navzdory všem těžkým životním zkušenostem. Síla vztahu mezi matkou a dítětem je základem schopnosti žít ve zralé víře v Boží lásku.¹⁹⁷ „První přiblížení Boha dítěti spočívá v tom, že ho necháme zakoušet naši lásku jako nedokonalý odraz lásky Boží.“¹⁹⁸

V následujících dvou až třech letech dochází k rozvoji autonomie dítěte, a to díky jeho vlastní aktivitě, a prohlubuje se základ vztahů a důvěra, kterou dítě doposud získalo.¹⁹⁹ Dochází k postupnému odpoutávání, kdy matka dítěti umožňuje i odklon a stažení se zpět. Odpoutávání je důležitý úkol, ale vyžaduje podpůrné prostředí a poskytování pocitu blízkosti. Hovoříme o vztahu, který je odstupem

¹⁹⁶ Srov. SMAHEL Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997, s. 21-22.

¹⁹⁷ Srov. SMAHEL R., *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*, s. 24-26.

¹⁹⁸ HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 33.

¹⁹⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 28-31.

a zároveň blízkostí a v takovém vztahu může dítě objevit sebe sama i druhé jako samostatné bytosti. V této fázi hraje důležitou úlohu otec nebo jiná blízká osoba. Otec podporuje dítě v autonomní snaze vůči matce a zároveň mu svým vzorem dává jistotu, že se důvěrnost a blízkost na jedné straně a částečná nezávislost na matce na straně druhé navzájem nevylučují. Společně i s ostatními blízkými osobami rozšiřuje svět dítěte a to stále více získává vědomí domova i náležení do společenství.

Dítě může udělat první rozhodující zkušenosti pro pozdější víru v Krista, když ho matka postupně vede k samostatnosti a důvěře v jeho vlastní prožívání, rozum a síly. To je důležité v kulturně-náboženské sféře pro osvobození se od „společenských bůžků“²⁰⁰, jakož i od falešného „mateřského“ božstva.

V přítomnosti dítěte se rodiče, kteří věří v Boha, modlí a sebe i své dítě svěřují do Boží péče. Na základě těchto zkušeností si dítě vytvoří první představy o Bohu a Božím světě: je tu někdo, kdo je vždy na blízku, někdo, na jehož ustavičnou pomoc je spolehnutí. Překvapující zkušeností pro dítě je už to, že se rodiče v určité situaci obracejí na někoho jiného, na někoho mluví, avšak dítě ho nevidí. Rodiče jsou v takové situaci např. vážní a soustředění, mluví tichým, mírným hlasem (nebo např. zpívají Bohu chvála) a vyzařuje z nich naděje a důvěra. Pro dítě je to důležitá zkušenost, protože mu ukazuje, že otevřít své srdce před někým jiným a hovořit s ním má v životě své podstatné místo.²⁰¹

Pokud se rodiče v přítomnosti dítěte modlí i vlastními slovy, používají výrazy *prosím* a *děkuji*, jejich dítě začne postupně těmto slovům rozumět.²⁰² Děti dokážou tato slova samy používat, když zjistí, že jejich přání se tak spíše splní. Slova *prosím* a *děkuji* úzce souvisejí s přijímáním darů. Děti intuitivně vnímají, že rodiče od Boha mnoho dostávají, že jsou na Bohu závislí jako ony na svých rodičích. Rodiče, když se s těmito malými dětmi modlí, instinktivně používají slova z obvyčejné mluvy, která se vztahují k všednímu životu. Měli by mít na zřeteli

²⁰⁰ Společenský bůžek, např. vlastnictví, moc, konzum, starost o svou podobu, kariéra aj.

²⁰¹ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997, s. 33-34.

²⁰² Papež František mnohokrát zmiňuje doporučení, aby se v rodinách používala slova *děkuji*, *prosím* a *dovoliš*. Viz například *Amoris laetitia*, 266 (Praha: Paulínky, 2016).

zákonitosti dětského světa.²⁰³ Modlitba dítěte (a s dětmi) by měla být krátká, protože děti se dokážou soustředit pouze po omezenou dobu. Rodiče, katecheté či kněží by se měli modlit s dětmi tak, jak to odpovídá jejich věku a vnitřnímu nastavení.²⁰⁴

John Westerhoff uvádí ve svém modelu vývoje a zrání víry, že se v tomto období lidského života setkáváme s tzv. *odporovanou vírou*, kdy věřit v Boha není pro dítě tak obtížné, pokud se tato víra v rodině žije a předává.²⁰⁵

Dítě v předškolním věku má již stabilní představu např. o své matce, jak vypadá, i když není přítomná, je schopno vstupovat aktivněji do vztahů s lidmi i věcmi. Dokáže lépe kontrolovat své impulsy, již vykazuje určitou trpělivost a lépe se přizpůsobuje momentální situaci. Může se již cítit jako součást většího celku, určitého „my“, ve kterém hraje roli jako ostatní. Rodiče v optimálním případě vedou své dítě ke sdělování citů, ale činí tak také navzájem přístupným způsobem. Tím podporují u dítěte schopnost vcítění.

V tomto životním období je potřeba podpořit dětskou schopnost vnímání zážitků, např. v přírodě či v umění. Velká pozornost se může věnovat rozšiřování povědomí skrze smyslové vnímání: dát mu více prostoru pro nové objevy, zážitky a nerušit je vysvětlováním. V rámci výchovy se zde potýkáme s úkolem probudit v dítěti ochotu podílet se na životě druhého. V období věku her je žádoucí, aby se dítě osvobodilo od prosazování svého já. K tomu mu napomáhá schopnost vcítovat se do druhých.²⁰⁶ Dítě mají rodiče vést k tomu, aby bylo schopno dělit se o své věci a něco si odříci. Od čtvrtého roku se již dítě věnuje i kolektivní hře, která předpokládá určitou souhru a spolupráci.²⁰⁷

Do života dítěte a jeho výchovy stále více vstupuje otec nebo další blízké osoby, což je předpoklad pro vznik zralejších forem vztahu, které jsou pro dítě podstatné pro objevování své příslušnosti k mužskému či ženskému pohlaví a k upevnování poznání, jak spolu muži a ženy navzájem jednají. Příznivý

²⁰³ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*, s. 48-49.

²⁰⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 58-59.

²⁰⁵ Srov. HERCIKOVÁ, E. *Křesťanská výchova dětí*, s. 37.

²⁰⁶ Srov. SMAHEL, R., *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*, s. 48-53.

²⁰⁷ Srov. SMAHEL, R., *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*, s. 61-63.

„trojúhelníkový“ vztah mezi dítětem, matkou a otcem je ideální pro rozvoj schopnosti navazovat hluboké intimní vztahy, vstupovat do společenství s druhými, a zároveň má pro dítě význam i pro identifikaci se svým pohlavím. Otec, který není pouze vychovatelem a živitelem, ale i přítelem matky a dítěte, není ve zralém vztahu považován za konkurenta. Stává se mostem vztahů mezi mateřským zázemím kojeneckého věku a rodinnou a skupinovou dynamikou předškolního věku. Pokud otec projevuje dítěti také něhu a bere svůj úkol vážně, potom má dítě možnost se naučit, že láska a společenství se dají sdílet.²⁰⁸

Dítě postupně musíme učit také mít úctu k sobě. Můžeme mu ukázat na příkladech, že když bude laskavé, milující, odpouštějící a dokáže s láskou přijímat druhé, budou tak položeny základy pro jeho šťastný život. Sebeúcta je závislá na sebeobrazu, který si dítě postupně utváří podle reakcí druhých, a na vědomí vlastní sociální a jiné kompetence. Dítě je citlivé na ponižování a zesměšňování.²⁰⁹

Na co by se měli rodiče zaměřit, aby jejich děti dorostly do zralé víry? Cílem by mělo být přivést je k plnosti života a cestou k tomu je láska, otevřenost a schopnost vcítění do druhého. O duchovní rozvoj a křesťanskou výchovu se musíme starat od narození dítěte. Nejde o to v první řadě dítěti zprostředkovat obsah víry (který je ovšem nezbytný), ale spíše o hledání *způsobů*, jak ho do tajemství víry uvést.

Felicitas Betz kladl u dětí v předškolním věku mezi čtvrtým a sedmým rokem v této souvislosti důraz na to, aby se co nejvíce dbalo na dětskou *vnímavost pro symboly a obrazy*: abychom dokázali u dětí podpořit jejich schopnost vnímání a prožívání i v posvátné oblasti.²¹⁰ Podle Ernesta Harmse při tváření představ o Bohu v předškolním věku existuje určité „pohádkové stadium, kdy v představách převládají emoce a fantazie a emoce nad racionálními a intelektuálními představami. Zároveň zde [dětí] mají hluboké citové zážitky a pohádkové představy.“²¹¹

²⁰⁸ Srov. SMAHEL, R., *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*, s. 55-60.

²⁰⁹ Srov. SMAHEL, R., *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*, s. 64-65.

²¹⁰ Srov. SMAHEL, R., *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*, s. 62-63.

²¹¹ HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 35.

Přichází také čas, kdy dítě chce samo o Bohu mluvit, chce vysvětlit, čemu nerozumí, co prožívá a s čím se ve svém životě setkává. Děti se snaží pokládat otázky, které mohou být pro nás někdy těžko zodpověditelné. Pro dítě je však často mnohem důležitější svědectví naší vlastní víry, našich představ a našeho hledání, než přesná teologická odpověď. Dítěti spíše záleží na tom, jaký má rodič k Bohu vztah, jak Bohu důvěřuje a jak před ním vystupuje.²¹²

V průběhu vývoje dítěte od mateřského lůna přes vztah k matce, k otci, k rodině, ke svým vrstevníkům, světu hraček až do školního věku se životní prostor navazování a utváření vztahů neustále významně rozšiřuje. Mluvíme o mladším školním věku (6-12 let), o období postupného růstu k samostatnosti, schopnosti se rozhodovat a odpovědnosti. Dítě je schopno již více sedět potichu a delší dobu koncentrovat svou pozornost na nějakou činnost. Ve školním věku je velice důležitá výchovná podpora autonomního vývoje k tomuto suverénnímu já. Rostoucímu novému vztahu k sobě samému a k větší samostatnosti je však potřeba neustálé podpory prostředí, zvláště ze strany rodičů a celé rodiny.²¹³

Dítě potřebuje povzbuzení a naslouchání, které pramení z blízkosti rodičů. Je třeba ho soustředěně vyslechnout a věnovat čas, a to každému dítěti zvlášť. Tím mu dáváme pocit bezpečí, jistoty, vyrovnanosti a to přispívá k rozvoji zdravého sebevědomí. Takto se také podporuje jeho schopnost navazování dobrých vztahů ve společnosti s druhými i v duchovním životě. Při pochybení dítěte je důležité nenechat se strnout k prudkému hněvu, ale správně reagovat na jeho upřímnou lítost odpuštěním, dát mu zakusit pocit z odpuštění viny. Na základě této opakované zkušenosti bude schopné v budoucnu odpouštět a vyrovnávat se s vinou.²¹⁴

Když hovoříme o **duchovním vývoji**, o víře, o vztahu k Bohu, o modlitbě u dětí školního věku, je potřeba se zmínit o jedné důležité skutečnosti, a to o *tichu*. Dnešní doba, ve které vládne výkon, činnost a hluk, nekontrolovatelný přístup k internetu, příliš tichu nepřeje. To může být velkým problémem jak ve škole, kde si učitelé stále častěji stěžují na špatnou koncentraci dětí, ale také při

²¹² HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 33.

²¹³ Srov. *Tamtéž*, s. 70.

²¹⁴ Srov. SMAHEL, R., *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*, s. 79-80.

duchovním vedení ze strany rodičů, kněze či katechety. Tichu (zvláště vnitřnímu) je třeba se učit, to však vyžaduje systematickou práci. Pokud děti s tichem zaznamenají pozitivní zkušenost, vděčně ho přijímají.²¹⁵ Hubertus Halbfas hovoří o tom, co nám ticho přináší: „Ticho dává zotavení a pokoj, uzdravuje a utěšuje. Obnovuje síly, chrání život, podporuje myšlení. Ticho dělá lepším. Ono samotné uvádí do souladu ducha s materií.“²¹⁶ Naučit děti ztišení je prvotním předpokladem pro jejich duchovní rozvoj, zvláště v souvislosti s modlitbou, adorací a přípravou na přijetí Nejsvětější svátosti.

Školní věk mezi devátým a dvanáctým rokem je obdobím jisté konsolidace, kde se individuální rozdíly mezi dětmi alespoň zčásti vyrovnávají.²¹⁷ Vývoj rozumových schopností znatelně pokročil, dítě lépe uvažuje a usuzuje. Konkrétní myšlení přechází postupně k *abstraktnímu*, logická paměť pak převažuje nad mechanickou. Střední školní věk je podle psychologů dobou tzv. *maximální extraverte*, kdy dítě žije v neproblematickém světě dějů a věcí, na rozdíl od puberty, kdy se již více zabývá svými citovými problémy. Velkou přitažlivost má sport, příroda, technika a sbírání všech možných zajímavostí.²¹⁸ Na druhé straně tu existuje i velká přitažlivost k počítači, internetu a zde je na místě, aby rodiče byli pozorní, co je jejich obsahem a kolik času těmto mediím jejich děti věnují.

Pozornost dítěte se přesouvá postupně na stranu životní reality, stává se životním „realistou“, ale stále je ještě poznamenáno fantazií, nikoliv pohádkovou, bájevitou, nýbrž hrdinskou. Hlavními tématy jsou hrdinský boj dobra se zlem, napínavé děje, cizí prostředí. Dívky se už více zajímají o vztahy a intimnější stránky lidského soužití. Děti si všímají vztahů mezi lidmi, včetně jejich učitelů, vychovatelů i lidí z blízkého prostředí a se zájmem vše sledují a zkoumají, prozatím bez kritického hodnocení. Je to věk mimořádně citlivý na rodinné konflikty, kde bylo v tomto věku zaznamenáno nejvíce nepříznivých dětských reakcí. Děti v tomto období mají schopnost se dobře starat o své sourozence a tuto

²¹⁵ Srov. SMAHEL, R., *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*, s. 86.

²¹⁶ *Taméž*, s. 86.

²¹⁷ *Taméž*, s. 87.

²¹⁸ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Domov prožít-domov vytvářet*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995, s. 85.

pozoruhodnou „mateřskou“ či „otcovskou“ vyspělost by měli rodiče podporovat při vhodných příležitostech, které jsou vynikajícím cvičením pro život. Pro tento věk je také typický zájem o zvířata, nejde však především o hru, ale soužití s nimi.²¹⁹

V této době děti prožívají hluboká a trvalá přátelství. Jestliže něco pěkného prožijí, mají potřebu to se svými kamarády sdílet. Potřebují rezonanci svých prožitků (určité zrcadlo), díky níž mohou poznávat lépe sami sebe. Stává se často, že chtějí po rodičích, aby jejich kamarádi u nich přespali nebo jeli s nimi na výlet, protože děti se chtějí podělit o to zajímavé a pěkné, co doma či jinde prožívají.

Vedle toho existuje ještě jedna skutečnost, kterou nemůžeme opomenout. Když děti něco podnikají ve společenství, učí se jeden od druhého. Každý se může na problém dívat jiným pohledem a tím dochází ke sdílení, poznávání i rozšiřování poznatků. Pokud se tak děje v příznivém citovém naladění, hlouběji to pak vstupuje do paměti a déle to v ní přetrvává.²²⁰

V dětské společnosti se utváří a upevňuje smysl pro přátelství, tvoří se zde vědomí solidarity, podněcuje se iniciativa a cvičí se obětavost. Dětská skupina má svá pravidla a svůj řád, dítě si tu musí najít své místo, musí se snažit, osvědčit se.²²¹ Tato „škola života“ se pak přenáší i do případného vztahu s Bohem a do dalších vztahů s lidmi a okolním světem.

Jak je to u těchto dětí z pastorálně-psychologického hlediska s jejich vírou a představou o Bohu?

Hovořili jsme o tom, že pro dítě je důležité prostředí vrstevníků, potřebuje být v partě kamarádů, patřit mezi ně a něco společného podnikat. Mluvíme o tzv. *kolektivní víře*, pokud má dítě věřící kamarády, kteří je svým postojem mohou utvrzovat o „normálnosti“ křesťanského způsobu života. Je pak pro ně přirozené věřit v Boha a chtít „něco pro něj udělat“. Je vhodné podporovat a organizovat společné činnosti dětí, jako jsou příspěvky pro misie, kde děti darují něco ze svého, ministrantské schůzky, sportovní setkání, výlety, tábory, scholy

²¹⁹ Srov. SMAHEL, Rudolf. *Domov prožít-domov vytvářet*, s. 89-90.

²²⁰ Srov. SMAHEL, R., *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*, s. 87-88.

²²¹ Srov. *Tamtéž*, s. 91.

a hodiny náboženství.²²² Při všech těchto činnostech můžeme s dětmi prohlubovat jejich *vztah ke Kristu* a na svém příkladu v nich upevňovat i úctu k Nejsvětější svátosti.

Představa o Bohu se přibližně kolem desátého roku stává realističtější, mluvíme o tzv. *realistickém stadiu*, kdy dítě přejímá představy ze svého okolí s větší přesností, Boha si spojuje s náboženskými symboly, jako je kříž, beránek, světlo apod. a také s duchovními osobami, jako je kněz, řeholní osoba, biskup, papež apod. Postupně se utváření představ dále vyvíjí směrem v tzv. *individuální stadium*. Věk od jedenáctého roku se vyznačuje větší psychologickou proměnlivostí, některé děti zůstávají ještě u konvenčních představ, jiné už vykazují originalitu nebo pokročilou schopnost abstrakce.²²³

4.3. Společné slavení neděle

Benedikt XVI. ve své posynodální apoštolské exhortaci o eucharistii uvádí: „Křesťané mají zušlechťovat touhu, aby eucharistie stále více zasahovala do jejich každodenního života a vedla je k tomu, aby byli viditelnými svědky ve svém pracovním prostředí i v celé společnosti. Zvláštní povzbuzení adresují rodinám, aby z této svátosti čerpaly inspiraci a sílu.“²²⁴

Rodina je základní buňkou církve: Pán chce také zde přebývat, být chválen, oslavován, dotazován a také hlásán, a to i dětem. Názory a celý náboženský život rodiny se významně promítají do pozdějších postojů a zvyků dítěte. Při výchově předkládáme určité pravdy a zásady, ale především učíme děti o nich přemýšlet. Nenabízíme jen hotová řešení, ale spíše děti učíme hledat odpovědi v příbězích Písma a v modlitbě společně s nimi. Jak už jsme řekli, krátká modlitba je pro dítě důležitá. Měla by mít v rodině své místo, ideálně za účasti celé rodiny, a pokud to není možné častěji, tak alespoň v neděli.

Je dobré mít doma k modlitbě určené a upravené místo. Nejvhodnější dobou pak je večer před spaním, kdy se můžeme společně s dítětem při rozsvícené svíčce

²²² Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 37.

²²³ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 35.

²²⁴ Srov. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 79.

krátce ztišit, hovořit s Bohem a poděkovat mu, zavzpomínat, co jsme od něho během dne krásného obdrželi, chválit ho za jeho lásku a dobrotu. Případně přidáme prosbu i za to, co se nám nepovedlo, a za něco můžeme Boha také poprosit a svěřit mu naše nejbližší. Dítěti je dobré dát prostor říci, co si přeje vyjádřit. I přesto, že ve školním věku jsou děti již schopny modlit se samostatně, neměla by společná modlitba zcela vymizet. Důležité je naučit děti i první základní modlitby zpaměti, které jim umožní se modlit ve společenství s ostatními věřícími. Ideální je, pokud se děti dokážou na Boha obracet i ve zvláštních příležitostech během dne, např. ráno, před jídlem, když se jim něco povede, před důležitým úkolem, který je čeká. To však také vyžaduje, aby i rodiče prožívali svůj každodenní život s Bohem.²²⁵

Slavení eucharistie má na životní styl křesťanů nesmírný vliv. Sv. Ignác z Antiochie představil křesťany jako ty, kteří žijí podle neděle.²²⁶ Benedikt XVI. tuto formulaci sv. Ignáce objasňuje: „Křesťané tento den vždy chápali jako první den v týdnu, protože se v něm slaví památka radikální novosti, kterou přinesl Kristus. Proto je neděle dnem, v němž křesťan nachází onu eucharistickou formu svého života, podle níž je povolán neustále žít. Žít podle neděle znamená žít ve vědomí vysvobození, které přinesl Kristus, a rozvíjet vlastní existenci jako oběť sebe samého předkládaného Bohu, aby se jeho vítězství ukázalo v plnosti všem lidem skrze niterně obnovené jednání.“²²⁷

Tento den by se měl odlišovat od ostatních dnů. Dítě by se na něj mělo těšit, už jen proto, že si na něho rodiče udělají více času a že budou společně se svými rodiči a blízkými sdílet společný program.²²⁸

Hlavním bodem neděle má být slavení eucharistie spojená s návštěvou kostela.²²⁹ Když vstupujeme do kostela, projevujeme úctu před Nejsvětější svátosti oltární tím, že se ztišíme, s dětmi se přežehnáme, „uděláme kříž“ a poklekneme před svatostánkem, než zasedneme do lavice.

²²⁵ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 86-87.

²²⁶ Srov. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, 72.

²²⁷ *Tamtéž*.

²²⁸ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 87.

²²⁹ Srov. LEISTOVÁ, Marie. *První zkušenost s Bohem*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 84.

Děti jsou velice zvědavé, a proto je učíme vnímat liturgický prostor. Malé děti můžeme vzít do náruče a ukazovat jim, co je zaujalo. U větších dětí můžeme udělat prohlídku i mimo bohoslužbu se snahou, aby liturgický prostor kostela byl pro ně posvátný a zároveň blízký a srozumitelný. Přitom je učíme ohleduplnosti vůči ostatním, kteří se chtějí modlit v tichu.²³⁰ V případě přítomnosti katechety na mši s dětmi je důležité nepřivádět děti na bohoslužbu nepřipravené, a to platí zvláště u dětí, které běžně na mši nepřicházejí. Je vhodné, abychom dětem poskytli bližší seznámení s bohoslužebným prostorem a liturgickými předměty dříve, než s nimi budeme prožívat mši svatou. Můžeme s nimi prohlédnout všechna zákoutí kostela, ukázat jim varhany na kůru, případně nahlédnout do věže, na zvony, prohlédnout si zповědní místnost, zповědnici, křtitelnicu, vysvětlit jim, koho představují sochy a obrazy, přistoupit blíže k oltáři a ukázat jim svatostánek, poklonit se směrem k místu, kde se uchovává eucharistie. V sakristii je možné jim ukázat bohoslužebné předměty a vysvětlit jim, k čemu se používají.²³¹

Pokud jsme na mši, naše pozornost by měla směřovat k dění při bohoslužbě. U menších dětí je možné mít nachystané obrázky v dětské Bibli podle liturgického čtení. Můžeme jim vysvětlovat, co se právě děje, zvláště je upozorňujeme na nejdůležitější chvíle, kdy přichází Pán Ježíš na oltář, kdy je potřeba se ztížit, pokleknout a tím zdůraznit moment proměňování.²³² Důležitým okamžikem je **přijímání eucharistie** rodiči a věřícími, kdy kněz dětem požehná křížkem na čelo (v některých farnostech se tak děje po skončení mše svaté). Děti mohou vnímat tuto chvíli jako důvěrnou, kterou jejich rodiče a farníci po setkání s Pánem prožívají usebraně a s vděčností.

Během bohoslužby je dobré děti zaměstnat nějakou činností, např. při vstupním, obětním průvodu, zpěvem ve schole, ministrováním, nebo děti mohou sedět blízko oltáře, aby tak mohly být osloveny knězem nebo jáhnem např. během

²³⁰ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 88.

²³¹ Srov. *Tamtéž*, s. 148.

²³² Srov. *Tamtéž*, s. 87-88.

homilie. Děti by měli vnímat, že rodina navštěvuje „svůj“ kostel a svou farnost, „své“ společenství se „svým“ farářem, aby se cítily jistě a bezpečně.²³³

Kněz ve farnosti má důležitou úlohu při formování víry dětí i dospělých. Může děti ze své autority povzbudit k hlubšímu vztahu s eucharistickým Kristem a provázet věřící ke křesťanské zralosti. Zároveň by měl podporovat povolání a práci katechetů.²³⁴

4.4. Zkušenosti dětí v rodině jako přístupové cesty k tajemství eucharistie

V první kapitole jsme se zabývali sedmi dimenzemi eucharistie. Nyní si popíšeme, jaké zkušenosti v rodině mohou dětem pomoci pochopit tyto dimenze a sloužit jako určitá „příprava“ pro vstup do tajemství eucharistie.

Scházení se u jídla společně s dětmi nám dává každodenní příležitost žehnat **pokrmu**, modlit se před jídlem a zároveň vyjadřování vděčnosti Bohu za dary, které od něho dostáváme. Projevujeme úctu k jídlu např. tím, že děláme kříž nad ještě nerozkrojeným chlebem. Je možné využít ve farnosti příležitostí, kdy se žehnají pokrmy, jako je velikonoční beránek, nebo nápoje, jako např. víno. Učíme děti zodpovědně nakládat se zbylým jídlem (zvláště chlebem), které nevyhazujeme do koše, ale poskytujeme ho zvířatům. Snažíme se spotřebovat a sklízet celou úrodu na zahradě, případně vědomě nechávat část zvířatům, jako jsou veverky a ptáci. Celá rodina se může zapojit do projektu péče o lidi, kteří trpí hladem a chudobou. Během liturgického roku nebo při některých životních událostech můžeme starší děti povzbudit k některým formám půstu nebo sebezáporu. Kojící maminky mohou vysvětlovat starším sourozencům, že živí miminko vlastním mlékem, tedy tělem, podobně jako nás živí Pán Ježíš eucharistií. Je dobré ukazovat dětem střídmost např. u pití vína, které nám může zpříjemňovat volné chvíle, přinášet radost a uvolnění.

²³³ Srov. *Tamtéž*, s. 89.

²³⁴ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 163.

Hostina²³⁵ je pro udržování pospolitosti rodiny velice důležitá. Přináší možnost setkání i se vzdálenějšími členy rodiny, pomáhá upevňovat společenství. Hostina může stmelovat kolektiv lidí i při výročním setkání nějakého sdružení či spolku. Příležitostí k hostině může být svatba, výročí svatby, křest, biřmování, pohřeb nebo slavení narozenin. Hostina, zvláště ta svatební, přináší mnoho zajímavých prvků, které děti mohou intenzivně vnímat, jako např. projev úcty ke svatebčanům, rodičům, prarodičům, zasedací pořádek u stolu. Hostina je chvíle plné radosti ze života.

Eucharistie je rovněž **díkuvzdání**. Již jsme se zmínili o vyjadřování vděčnosti např. při jídle. Můžeme společně s dětmi projevovat vděčnost, když se dítěti nebo nám něco povede, případně když něco dostaneme. S dětmi projevujeme vděčnost nad krásou přírody, nad naší úrodou.

Hovořili jsme o **smlouvě**, zvláště o smlouvě mezi Bohem a člověkem. Děti vnímají v rodině situace (smlouvy), které z lidí činí jednu rodinu např. jako je svatba. Setkávají se se symbolem, který již znají i z pohádek, snubním prstenem, znamením lásky a věrnosti. Můžeme poukázat na tuto symboliku ve vzájemném vztahu Pána Ježíše s námi. Nová rodina vzniká i při adopci. Děti, ale i dospělí, mohou vnímat hábit řeholníků nebo kolárek kněží jako znamení zasvěcení, smlouvy jejich života s Bohem. Velice je prospěšná jejich přítomnost např. při rodinném nedělním svátečním obědě nebo na rodinné hostině.

S dětmi si můžeme **připomínat** významné události našeho života, např. pomodlit se za zemřelé, oslavit společně výročí křtu, svatby, svátku jejich patrona nebo narozeniny.

Děti postupně začnou chápat, jak se jejich rodiče nasazují a obětují, aby se jim dobře dařilo. Rodiče přinášejí **obět'** tím, že za někoho, za druhé lidi, společenství udělají něco těžkého, náročného, z lásky a nezištně i za cenu ztráty svého času a pohodlí. Děti pak dovedou lépe pochopit smysl oběti Ježíše Krista, který se zcela obětoval za nás.

²³⁵ K tématu slavení v rodině viz např.: PONSARDOVÁ, Christine. *Víra v rodině*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 171-173.

Při návštěvě kostela děti učíme úctě k přítomnému **eucharistickému Ježíši**. U vchodu se přežehnáme společně s nimi. Poklekáme před svatostánkem, místem uchovávání Nejsvětější svátosti. Kde svítí „věčné světlo“, vysvětlujeme jeho význam: přítomnost živého Pána Ježíše. Projevujeme mu úctu, jsme tiší, pohybujeme se klidně. Před dětmi vydáváme svědectví o své víře tím, že s úctou přijímáme eucharistii nebo se účastníme adorace před Nejsvětější svátostí. Děti by měly vnímat, že nechodíme do kostela jenom proto, že se tam *cítíme* dobře, ale že jdeme za Pánem, se kterým se chceme *setkat*.

4.5. Dětská adorace

Významným prvkem eucharistické úcty v duchovním životě dětí mimo mši svatou je bezesporu *adorace*.

Jan Pavel II. v roce 1996 v Římě pronesl následující výzvu: „Naléhám na kněze, řeholníky a laiky, aby více usilovali naučit děti významu a hodnotě eucharistické adorace. Jak budou moci mladí poznat Pána, pokud jim nebude odhaleno tajemství jeho přítomnosti v eucharistii?“²³⁶

Přínosem dětské adorace je, že děti objevují v eucharistickém chlebě tajemně skrytého živého Ježíše, prohlubuje se v nich zájem o liturgii a o další podstatné prvky naší víry. Děti, které se účastní adorací, mohou lépe chápat vztah mezi eucharistickým darem Ježíše a jeho obětí na kříži z lásky k nám. Děti tak vstupují do tajemství víry v Ježíšovu skutečnou přítomnost v eucharistii a stále více se u nich prohlubuje přátelství s Ježíšem. Eucharistická úcta v nich napomáhá formovat vnitřní postoje křesťana, jako jsou naslouchání Božímu slovu, hledání Boží vůle, schopnost zůstat v tichu, kontemplaci Krista. Adorace prohlubuje vztah k Ježíši, a tak dětem pomáhá růst ve vzájemné lásce mezi věřícími ve společenství církve.²³⁷

Jan Pavel II. často vybízel k pěstování vědomí Kristovy reálné přítomnosti při slavení bohoslužby nebo eucharistické adoraci. Adorace má zahrnovat uvedení

²³⁶ TROCHTOVÁ, Ludmila. *Adorace s dětmi*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2015, s. 9.

²³⁷ *Tamtéž*, s. 8.

do Boží přítomnosti, které může doplnit tichá modlitba, četba či zpěv žalmů. Mezi další prvky adorace patří ticho, četba úryvků Písma svatého, klanění, při němž uznáváme Boží vznešenost, a tak se v nás prohlubuje ctnost pokory, dále prosba za odpuštění, přímlyvy, vyjádření vděčnosti, chvály. Součástí adorace je hudba a zpěv, kterými oslavujeme Boha. Toto vše nás uschopňuje otevřít se Pánu. Totéž platí o postojích těla, jako je stání, klečení a sezení.²³⁸

Pro dětskou adoraci existuje řada doporučení. Uvedme jen ty nejdůležitější: Délka adorace u dětí mladšího školního věku je ideálně 20 minut, pro starší děti 30-40 minut. Adorace může proběhnout ve farním kostele nebo ve školní kapli i v dopoledních hodinách. Je potřeba reagovat na místní podmínky a situaci a program dle potřeby případně upravit. Děti by měly mít možnost posadit se na podložce nebo koberci mimo lavice v blízkosti Ježíše. Je potřeba zařazovat momenty ticha a postupně je při dalších adoracích prodlužovat.²³⁹

4.6. Prostředky a etapy přípravy dětí na 1. svaté přijímání

Papež Benedikt XVI. se v říjnu 2005 při audienci na Svatopetrském náměstí setkal s dětmi, které nedávno přistoupily k prvnímu svatému přijímání. Při této příležitosti zavzpomínal na tuto událost svého dětství:

„Mezi [...] mými radostnými a krásnými vzpomínkami vyniká ta, když jsem pochopil, že Ježíš vstoupil do mého srdce, že navštívil právě mne. Že s Ježíšem je se mnou sám Bůh. A že se jedná o dar lásky, který má skutečně větší hodnotu než vše ostatní, co může život nabídnout. A proto jsem byl skutečně naplněn obrovskou radostí, že Ježíš ke mně přišel. Tehdy jsem pochopil, že právě začíná nová etapa mého života. Bylo mi devět let a od této chvíle bude důležité zachovat věrnost tomuto setkání, tomuto přijímání. Pánu jsem slíbil, nakolik jsem byl schopen: ‚Chtěl bych být stále s tebou,‘ a prosil jsem ho: ‚Ale buď především ty se mnou.‘ A tak šel dál můj život. Díky Bohu mě Pán vždy držel za ruku, vedl mne i v obtížných situacích. A tak tato radost z prvního svatého přijímání byla začátkem

²³⁸ Srov. TROCHTOVÁ, L., *Adorace s dětmi*, s. 12-13.

²³⁹ Srov. TROCHTOVÁ, L., *Adorace s dětmi*, s. 13.

cesty, kterou jsme společně ušli. Doufám, že i pro vás všechny... bude eucharistie počátkem přátelství s Ježíšem na celý život. Počátkem společné cesty, protože jdeme-li s Ježíšem, jdeme správným směrem a život se stává dobrým.²⁴⁰

Papež Benedikt XVI. se s dětmi podělil o svou vzpomínku na první svaté přijímání, v níž jim ukazuje důležitost osobního vztahu s Ježíšem, který je na celý život. Navažme na cestu, o které papež hovoří, a vydejme se na ni společně s dětmi, rodiči, kněžími či katechety, a to již v období přípravy na tento významný den v životě každého mladého křesťana.

4.6.1. NÁBOŽENSKÉ SYMBOLY

Významnou úlohu pro rozvoj náboženských představ dětí mají symboly. Slovo symbol pochází z řeckého výrazu *symbollein*, který znamená *dát dohromady*. Symbol je spojení označované skutečnosti s jejím znakem, pomocí kterého je tato skutečnost vyjádřena. Symbol, znak, musí být vnímatelný smysly. Nás budou především zajímat symboly, které vycházejí ze základních životních zkušeností společných všem lidem. Pro katechezi je stěžejní právě tento typ symbolů, který je využíván ve všech náboženstvích a má zároveň význam pro rozvoj vnímání přesahných skutečností.

Symbol plní mimo jiné také funkci identifikační, kdy je chápán jako rozpoznávací znamení příslušnosti k určité skupině. Je nutné se vyhnout používání symbolu pouze v rovině znaku, bez hlubšího pochopení odkazované skutečnosti. Při výuce významu symbolů je nejdůležitější se zaměřit na běžně používané znamení v komunikaci mezi lidmi nebo přírodní symboly. Symbol, který mají děti pochopit v kontextu, by měly intenzivně zakusit a prožít. Bez poznání vlastností a užití přírodních živlů, jako jsou např. voda a oheň, lze těžko poukazovat na skutečnosti, které se k takovému symbolu vztahují. Setkání se symbolem by se mělo odehrávat především na rovině emotivní a na rovině jednání s případným doplněním rozumových vysvětlení.²⁴¹

²⁴⁰ BENEDIKT XVI., *Myšlenky o eucharistii*, s. 38-39.

²⁴¹ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 129-130.

Herciková ve své práci popisuje důvěrné známé symboly (např. srdce, kříž, strom, voda, chléb, kadidlo, olej, sůl, popel a světlo) a jejich význam v katechezi pro děti. Z nich zde vybíráme pouze tři, které mají přímý vztah k eucharistii.²⁴²

Symbolika **srdce**²⁴³ je dětem dobře srozumitelná. Vyjadřuje náklonnost, blízkost, lásku k někomu. Srdce bylo považováno za střed člověka. Bez jeho tlukotu by nebylo života. V tomto středu je umístěno symbolické centrum lidského prožívání se všemi mohutnostmi citu, rozumu a vůle. V „srdci“ se podle biblické mluvy rodí dobré nebo špatné myšlenky. Písmo hovoří o srdci člověka, do kterého Bůh vlévá svou lásku a dává schopnost milovat, vpisuje zákony a skrze víru v něm přebývá. Zároveň mluví také o srdci (nitru) Božím, o vlastním středu Boha, z něhož k nám proudí jeho láska, vychází Boží rozhodnutí a milosti. Láska, která se stala člověkem v Ježíši a která našla své symbolické vyjádření v srdci Ježíšově. Proto se můžeme setkat na konci křesťanského středověku s uctíváním Ježíšova srdce, symbolu jeho lásky k nám.²⁴⁴ V souvislosti s eucharistií se často používá symbol Kristova *probodeného srdce*. Koncem sedmnáctého století se též rozšířila lidová úcta k srdci Panny Marie, které představuje její lásku k Bohu, poslušnost a odvahu při přijetí jejího úkolu.²⁴⁵

Chléb je základní potravinou, která nás nejen sytí, ale také v jistém smyslu pomáhá vytvářet společenství u jednoho stolu. Při pečení chleba můžeme dětem přinést pár obilných klasů a zrn s vysvětlením, že zrno musí v zemi nejdříve zemřít, aby vydalo klasy, a potom musí být rozemleto na mouku, abychom z něho mohli upéct chléb. Nejde o jeho zničení, ale v jistém smyslu o naplnění jeho existence.

Starozákonním předobrazem eucharistie je mana („chléb z nebe“).²⁴⁶ Mana je pokrm, kterým Bůh živil izraelský národ po čtyřicet let při cestě pouští do zaslíbené země (srov. Ex 16,31).

²⁴² Srov. *Tamtéž*, s. 132-142.

²⁴³ Podrobněji: FRAINE, Jean a VANHOYE, Albert. „Srdce,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 473-475.

²⁴⁴ Srov. HAMON, Auguste. *Božské Srdce*. Velehrad: Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2002, s. 64-68.

²⁴⁵ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 132-134.

²⁴⁶ LACAN, Marc-Francois. „Mana,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 209-210.

Ježíš sám o sobě říká: „Já jsem chléb života; kdo přichází ke mně, nikdy nebude hladovět“ (Jan 6,35). A na jiném místě: „Já jsem ten chléb živý, který sestoupil z nebe; kdo jí z tohoto chleba, živ bude navěky. A chléb, který já dám, je mé tělo, dané za život světa“ (6,50-51). Ježíš si zvolil toto znamení jako prostředek pro své spojení s námi v eucharistii a jako znamení nové a věčné smlouvy. Je důležité, aby děti získaly ke chlebu úctu, neboť toto znamení je bude provázet po celou dobu jejich duchovního života.²⁴⁷

Tuto kapitolu zakončíme pro naši práci významným symbolem **světla**.²⁴⁸ Zrakem obvykle získáváme nejvíce informací o okolním světě, ale zároveň k tomu potřebujeme světlo. Světlo je symbolem poznání, vědění a pravdy. Člověk bez světla tápe ve tmě, prožívá nejistotu, možnost skrytého nebezpečí a strach. Jakmile se však objeví světlo, tma mizí, je přemožena a lépe se orientujeme. Světlo nám přináší jistotu, radost, pocit bezpečí a vítězství nad skrytým nebezpečím tmy.²⁴⁹

Světlo nás obklopuje, rozlévá se kolem nás, je neuchopitelné, a přitom rostlinám a tvorům dává život. Světlo je, můžeme-li to tak říci, nejuvýstižnějším a prvním symbolem Boha, symbolem Boží svatosti a daru Božího poznání. Světlo, se kterým se v přírodě setkáváme, je vyzařováno sluncem či plamenem ohně. Jejich teplo je metaforou pro vroucnost vztahů, žár lásky, ale může také spalovat to, co není před Bohem trvalé. Hospodin se v dějinách spásy zjevuje v hořícím keři, Izraelce vede v ohnivém sloupu z egyptského zajetí. Duch Svatý sestupoval na učedníky v podobě ohnivých jazyků.²⁵⁰

Při adoraci je eucharistie umístěná v monstranci, která symbolizuje slunce. Adorovat Krista znamená „vystavit se paprskům“ jeho milosti, lásky a přítomnosti.

Liturgie světla začíná při slavnosti Kristova vzkříšení:²⁵¹ „Já jsem světlo světa. Kdo mě následuje, nebude chodit v temnotě, ale bude mít světlo života (Jan

²⁴⁷ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 139-140.

²⁴⁸ GRELOT, Pierre a FFEUILLET, André. „Světlo a temnoty,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 495-498.

²⁴⁹ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 137.

²⁵⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 137.

²⁵¹ Srov. *Tamtéž*, s. 138.

8,12).“ Rozžatými svícemi symbolizujeme Ježíšovu přítomnost při bohoslužbách nebo doma při modlitbě.²⁵²

Nesmíme zapomenout zmínit další důležité eucharistické symboly, jako jsou beránek,²⁵³ víno,²⁵⁴ vinný hrozen, kalich a pelikán, který úzce souvisí se symbolikou srdce.

4.6.2. KATECHEZE²⁵⁵

Svatý Norbert se stal během svého života potulným kazatelem. Když někam přišel, zpráva o jeho přítomnosti se rychle rozšířila mezi lidmi, kteří ho pro jeho schopnost hlásat a vykládat Boží Slovo, vytríbená kázání a hovory na důležitá životní témata rádi vyhledávali. Norbert byl mužem víry a díky svým schopnostem hlasatele a svému svědectví o Boží lásce pomáhal v lidech upevňovat víru a osobní vztah ke Kristu. Při pastorační činnosti rád využíval i *katecheze*. Na svého zakladatele bratři premonstráti v tomto navázali a katecheze úspěšně ve své pastoraci využívají dodnes.

Katecheze mají své důležité místo i v přípravě na svaté přijímání.²⁵⁶ Do této přípravy je potřeba zapojit celou farnost, která je prostorem, kde je možné zakoušet víru či se setkávat s jejími konkrétními projevy. Katechezi mohou přinášet rodiče, kmotři, kněží, řeholníci nebo pověření laici. V přípravě na první svaté přijímání je důležitá spolupráce rodičů a kněze nebo pověřeného katechety. Rodinná katecheze má v přípravě nenahraditelnou roli pro svou originalitu, která předchází a doplňuje všechny formy katecheze a tím také celou přípravu. Rodiče s dětmi sdílí každodenní život a jsou v tomto věku jejich vzory, proto je tedy žádoucí, aby byli aktivně zapojeni do celého procesu.²⁵⁷

²⁵² Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 138.

²⁵³ BOISMARD, Marie-Émile. „Beránek Boží,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 23-24.

²⁵⁴ SESBŮÉ, Daniel. „Vino,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 548-549.

²⁵⁵ ALBERICH Emilio a DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008.

²⁵⁶ Katecheze je důležitá složka celého procesu evangelizace, mezi, které patří hlásání, svědectví, vyučování a svátostné zprostředkování a předávání evangelia. Katecheze je základem křesťanské iniciace a je úzce provázána s iniciačními svátostmi. Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 59.

²⁵⁷ Srov. DŘÍMAL, Ludvík. *Náboženské vzdělávání a katecheze ve farnostech*. Praha: Katechetická sekce České biskupské konference, 2007, s. 26-28.

Místem katecheze může být rodina, farnost, křesťanské hnutí nebo také škola. Pokud se děti připravují na první svaté přijímání společně v církevní škole, mají vhodné podmínky v podobě časové dotace, vybavenosti a personálního obsazení. Další předností je, že děti tvoří společenství celé třídy, sdílí společné zájmy.

Katecheze, které mohou děti vtáhnout do tajemství eucharistie, se mohou týkat např. zázraku, při němž Ježíš proměňuje vodu ve víno v Káně Galilejské, rozmnožuje zázračně chléb, nebo slavení Poslední večeře atd. Ježíš se v Janově evangeliu představuje jako ten, který dává odpověď na zásadní otázky života, které si člověk klade. S Ježíšovými výroky, které začínají „Já jsem“, je spojeno sedm charakteristik: chléb života (6,35), světlo světa (8,12), dobrý pastýř (10,11), dveře (10,7), vzkříšení a život (11,25), cesta, pravda a život (14,6), pravý vinný kmen (15,1).²⁵⁸ Tyto výpovědi Krista o sobě obsahují důležité symboly, které můžeme využít při katechezi nebo přímo při liturgii prvního svatého přijímání.

4.6.3. NĚKTERÉ VHODNÉ VÝUKOVÉ MATERIÁLY

Při přípravě na 1. svaté přijímání lze v aktuální době čerpat z řady dostupných materiálů a příruček pro rodiče nebo samotné děti.²⁵⁹ Základním materiálem může být učebnice katolického náboženství pro 3. třídu *Bůh k nám přichází* s metodickými texty a pracovními listy, které obsahují témata jako: štěstí prvních lidí, hřích a jeho důsledky, Bůh slibující záchranu, Desatero, katecheze o Zacheovi, milující a odpouštějící Bůh, svátost smíření, příprava na Velikonoce, svátosti obecně, Poslední večeře, příprava na mši svatou a její základní části, první svaté přijímání ve farní rodině, eucharistie v životě člověka, o Panně Marii, o Duchu Svatém.²⁶⁰

Velmi záleží na tom, kdo a jak výuku a setkání s dětmi vede, čemu dává přednost, co je jeho cílem. V dětském věku a v celém období přípravy není

²⁵⁸ Srov. TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového Zákona*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, s. 62

²⁵⁹ Např. HOUKAL, Jan. *První svaté přijímání*. Praha: Portál, 2016; LASCONI, Tonino. *Ježíš nás zve ke svému stolu*. Praha: Paulínky, 2018.

²⁶⁰ Srov. ŠPAČKOVÁ, Marie, MLÉČKOVÁ, Marie, SVOBODOVÁ, Ludmila, *Bůh k nám přichází. Metodické texty k učebnici náboženství pro III. ročník základních škol*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, s. 3-7.

podstatné zvládnutí pouze množství znalostí, ale hlavně vytvoření *důvěrného vztahu* s Ježíšem a přijetí skutečnosti, že *Bůh mě má bezpodmínečně rád*.²⁶¹ Toto by měl být cíl jakékoli dětské či rodinné katecheze.

Naším záměrem není zde vyčerpávajícím způsobem vyjmenovat publikace ke svatému přijímání nebo přesně popisovat další učební texty, ale za zmínku stojí novější vydání katechetické pomůcky s názvem *Náměty k promluvám pro děti k jednotlivým cyklům církevního roku*, společně s kalendářem, do kterého si děti lepí známky. Tento materiál obsahuje návrhy na krátké promluvy k dětem, při kterých kněz či katecheta na základě určitého předmětu všedního dne nebo symbolu vysvětluje poselství evangelia.²⁶² Jedná se o zdařilý materiál, který může vhodně doplnit vyučování náboženství a tím i přípravu nebo kázání pro děti při mši svaté.

Mohli bychom též jmenovat publikaci *Krátké příběhy*, která pochází od německého autora Williho Hoffsummera a byla přeložena i do českého jazyka. Kniha obsahuje příběhy pro děti z různých oblastí lidského života, které je vedou k zamýšlení a k vlastní proměně. Nechybí tu ani příběhy, které se pojí s eucharistií.²⁶³ Posilovat víru dětí v eucharistii je možné i takto krátkým textem.

4.6.4. SVÁTOST SMÍŘENÍ

S přípravou na první svaté přijímání souvisí **svátost smíření**.²⁶⁴ Je nutné pomáhat dětem rozlišovat mezi čistě subjektivním pocitem viny a oprávněným vědomím hříchu. Děti při zpytování svědomí by neměly zjišťovat, v čem se někomu nelíbily, ale zda někomu ublížily nebo nepomohly. Měli bychom při výchově svědomí vycházet ze zkušeností a příkladů z jejich vlastní rodiny a mezi dětmi navzájem. Je důležité, aby děti poznávaly své špatné chování se zkušeností

²⁶¹Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 76.

²⁶² ŠPAČKOVÁ, Marie. *Náměty k promluvám pro děti A/B*. Brno: Biskupství brněnské, diecézní katechetické centrum, 2023.

²⁶³ Můžeme uvést ukázkou příběhu o knězi a jednom člověku, který zpochybňoval přítomnost Ježíše v eucharistii: „„Jakpak může v tak malé hostii být přítomen celý Kristus?“ Kněz mu odpověděl. „Krajina, která před tebou leží, je tak veliká a tvoje oko tak malé. A přece je obraz té velké krajiny v tvém oku. Pročpak nemá být možné, aby v malé podobě chleba byl přítomen celý Kristus?““ HOFFSÜMMER, Willi. *Krátké příběhy*. Nové Město nad Metují: Signum Unitatis, 1991, s. 30-31.

²⁶⁴ K tomuto tématu viz LASCONI, Tonino. *Já se taky zpovídám*. Praha: Paulínky, 2016.

odpuštění a opětovného bezpodmínečného přijetí. Hovoříme-li s dětmi o svátosti smíření, snažíme se, aby v ní viděly především otevřenou Boží náruč a lásku, která jim pomůže znova vstát a dosáhnout pokoje ve svědomí. K tomu jsou zvláště vhodná dvě podobenství z Písma: o dobrém pastýři a o marnotratném synu.²⁶⁵

Při formaci svědomí děti potřebují určitý návod, objektivní měřítko správnosti jednání: stávají se pro ně ukazatelem správné cesty. Takovým ukazatelem je v první řadě Desatero.²⁶⁶ Domníváme se, že nám Desatero k výchově svědomí může výrazně pomoci, ale je potřeba ho dětem představit ve vhodné formě. Příkladem může být kniha *Desatero přikázání*, kterou sestavili katecheti ze skupiny „Il sicomoro.“²⁶⁷ Kniha se zaměřuje na praktické příklady ze života dětí a úryvky z evangelia, které dětem objasňují, jak na Desatero pohlížel Ježíš. Závěr každé kapitoly děti vybízí, jaký mají zaujmout k přikázání vlastní postoj. A splněním několika úkolů se jim napomáhá uvést to, co si přečetly, do praxe.

4.6.5. SLAVENÍ LITURGICKÉHO ROKU

Součástí výše uvedených publikací a přípravy prvokomunikantů je také důraz na slavení nejdůležitějších událostí **liturgického roku**. Měli bychom dětem přiblížit podstatu těchto událostí i jejich biblický základ. Hovoříme tak o podstatě Vánoc (Božího příchodu do našeho světa), Velikonoc (převedení člověka ze smrti do života) a Letnic (uschopnění církve Duchem svatým k jejímu veřejnému působení). Je třeba s dětmi během svátků prožívat skutečnost, že Bůh miluje svět, který stvořil, a také, že nám dává svého Božího Syna Ježíše, který nám svou smrtí na kříži a radostným vzkříšením dává život a stále nám pomáhá dojít k Bohu Otci.²⁶⁸

²⁶⁵ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 158.

²⁶⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 159.

²⁶⁷ Viz VECCHINI, Silvia. *Desatero přikázání*. Praha: Paulínky, 2020.

²⁶⁸ Srov. HERCIKOVÁ, E., *Křesťanská výchova dětí*, s. 146-147.

5. První svaté přijímání dětí v pastoraaci českých premonstrátů

V této kapitole stručně představíme dosavadní zkušenost premonstrátů s využitím symbolů při slavení 1. svatého přijímání dětí a poté popíšeme vlastní návrh takové slavnosti s využitím symbolu slunečnice.

5.1. Dosavadní pastorační zkušenosti

Než se budeme věnovat jednotlivým prvním svatým přijímáním, které bratři premonstráti již realizovali, ve stručnosti si představíme řád premonstrátů dnešní doby: „Řád má [po celém světě] v současné době asi 1330 řeholníků a 374 řeholnic. Strahovská kanonie má dnes 74 členů. Většina působí na farách v Čechách, na Moravě, ale i na Slovensku (premonstráti spravují např. faru v Jihlavě nebo poutní místo Svatý Kopeček u Olomouce). Ke kanonii patří také dva závislé domy v Milevsku a v Holíči ve Slovenské republice, duchovní správa je vykonávána také v obnoveném ženském premonstrátském klášteře v Doksanech. V čele kanonie je opat Daniel Peter Janáček.“²⁶⁹

V roce 1993 vznikla v Olomouci základní církevní škola sester voršilek. Biskup Josef Hrdlička tehdy pověřil premonstráta ze Svatého Kopečku, otce Karla Jakuba Berku, aby vykonával ve škole činnost spirituála. Tím započala spolupráce mezi školou sester voršilek a premonstráty.

V prostředí církevní školy vznikaly od roku 1995 první slavnosti 1. svatého přijímání se svými symboly. V roce 2001 otec Karel Jakub Berka odešel do Milevska. Na tuto spolupráci navazovali další premonstráti a katecheti. Výsledkem bylo, že v této škole již přijaly 1. svaté přijímání stovky dětí. Použití symbolů při této příležitosti se rozšířilo i do různých farností v Čechách a na Moravě. Celkem

²⁶⁹ KRÁLOVSKÁ KANONIE PREMONSTRÁTSKÉHO ŘÁDU. *Řeholní komunita*. ONLINE. In: Strahovský klášter. Praha, Dostupné z: <https://www.strahovskyclaster.cz/reholni-komunita> [citováno 2023-11-1].

10 premonstrátů ze strahovské kanonie a 5 dalších kněží z různých farností pravidelně využívá tato schémata pro 1. svatá přijímání ve své pastorační činnosti. Ve farnostech mělo možnost se s nimi takto seznámit asi 1000 dětí.

Praxe ukázala, že používání 1. svatých přijímání v symbolech přináší své plody a je úspěšná. Nastala potřeba tato přijímání zdokumentovat, proto vznikla kniha „*Otvírám ti srdce své.*“²⁷⁰ Kniha obsahuje osm schémat průběhu mše svaté, v nichž klíčovou úlohu mají symboly, které mají dětem tuto slavnost více přiblížit a pomoci intenzivněji zakusit. Inspirací pro schémata a jejich následnou úpravu pro naše podmínky byla kniha Williho Hoffsümera s názvem *12 Erstkommunionfeiern mit Symbolen* (12 prvních svatých přijímání se symboly)²⁷¹. Text vypracoval premonstrát otec Berka a každá kapitola má svůj název, dále obsahuje úvod, vstupní modlitbu, liturgická čtení, evangelium, homilii, přímluvy, modlitbu nad dary, prefaci, myšlenku k pozdravení pokoje a modlitbu po přijímání.

Představme si jednotlivá schémata:

1. První svaté přijímání ve znamení **ryby** hned v úvodu obsahuje myšlenku, že jako ryby žijí ve vodě, tak i věřící, kteří jsou křtem spojeni s Ježíšem, žijí v Bohu a jeho lásce. V homilii, kde ústředními postavami příběhu jsou děti, slyšíme o rybě jako o poznávacím znamení křesťanů. Je při ní vysvětleno řecké slovo (a akronym) ICHTHYS.²⁷²

2. *Být spojen s Ježíšem* využívá symbol **vinného kmene**.²⁷³ Vinný kmen symbolizuje Ježíše s jeho hrozny, které představují jeho děti. Každý hrozen nese jméno jednoho z nich. Hrozny mohou růst a zrát jen tehdy, když jsou spojeny s kmenem. Tak je to i s námi, pokud patříme k Pánu Ježíši. Vinný kmen tu není jen pro sebe, ale slouží révě. Dává jí sílu a život. A réva nemůže žít bez kmene, protože by nenesla ovoce. Spojení znamená život a odloučení smrt.

²⁷⁰ Srov. BERKA, Karel. *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*. Písek: Amapo, 2020.

²⁷¹ HOFFSÜMMER, Willi. *12 Erstkommunionfeiern mit Symbolen*. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag, 2000.

²⁷² Srov. BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 3-6.

²⁷³ Srov. *Tamtéž*, s. 8-9.

3. *Blíž k Srdci Ježíšovu* s ústředním symbolem **srdce Krista-Pelikána**.²⁷⁴

Ono je středem, ve kterém přebývá láska, dobrota i lidskost. Když nastal hlad, jak vypráví jedna populární legenda (která se objevuje i ve středověkých bestiářích), pelikán svým ostrým zobákem otevřel své srdce a dal svým mláďatům svou krev, aby se nasýtila. Daroval jim tak život, aby mláďata sílila a mohla odletět do světa.

4. Schéma *Zůstaň s námi, Pane Ježíši*, pracuje se symbolem **lodě**,²⁷⁵ představujícím církev se svým kapitánem Ježíšem Kristem, který přes bouře i strach posádky nás vede do Božího přístavu. Na velké lodi musí být dobrý tým, to jsme všichni my, pokřtění, společně s biskupy, kněžími, jáhny, s řádovými bratry, sestrami a jejich pomocníky. Na lodi bychom hladověli, kdybychom neměli dostatek potravin. V eucharistickém chlebě smíme přijmout samotného Pána Ježíše. Chceme být díky jeho milosti jedno srdce a jedna duše.

5. *Přijímat i dávat* operuje se symbolem **včely**,²⁷⁶ která žije ve společenství, v úle. Včelí úl představuje bezpečí, domov, kostel i rodinu. Svíce ze včelího vosku vydává teplo, vůni a světlo. Mana na poušti chutnala sladce a po čtyřicet let chránila Izraelity před smrtí hladem. I dnes smíme jíst eucharistickou manou, kterou máme od Pána Ježíše. Včely uchovávají med v plástvích, z něj žijí v chladných dnech roku. Také my sbíráme zrna pro chléb a hrozny pro víno. Po proměnění v Kristovo tělo a Krev nám pomáhají v těžkých dnech života.

6. *Bůh mne nese* využívá symbol **leknínu**²⁷⁷ s kořeny hluboko ve vodě. Člověk potřebuje být zakořeněn, aby obstál. Leknín potřebuje paprsky světla, jinak neotevře svůj květ. Také člověk potřebuje přízeň svých blízkých, sílu z nebe a Boží milosrdenství. Leknín je nesen vodou. Člověk potřebuje rodinu a přátele, kteří ho v životě podpírají.

7. Schéma *Zázrak proměnění* užívá symbol **motýla**. Z housenky se stane kukla, která vzdáleně připomíná rakev, konec, ale tak tomu není. Odtud se již proměněná housenka vyklube v krásného, barevného motýla. Žasneme nad tím

²⁷⁴ Srov. BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 16-18.

²⁷⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 25-28.

²⁷⁶ Srov. BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 33-37.

²⁷⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 41-42.

a tušíme, co se všechno může stát s námi. Odumře-li zrno, přinese hojný užitek (srov. Jan 12,24), nejedná se o smrt, ale zrno prodělá změnu v nový život. Zrno pak sklídíme a v mlýně ho rozdrťí na mouku: není to konec, nýbrž nové proměnění. V žáru pece musí mouka ještě jednou zemřít, aby nastalo další proměnění. Na oltáři se chléb slovy kněze díky působení Ducha Svatého konečně promění v tělo našeho Pána Ježíše Krista.²⁷⁸

8. Smlouva mezi Bohem a lidstvem je reprezentovaná symbolem **duhy**.²⁷⁹ Duha značí smíření, příslib, že Bůh a lidé patří k sobě. Je krásným Božím výtvořem, který často přehlízíme. Duha je znamením, že všechno, co žije na zemi, je spojeno s Bohem a že už nikdy žádná potopa nezničí celý svět. V Ježíši obnovil Bůh smlouvu uzavřenou s Noemem. Duhou se pro druhé nemůžeme stát vlastními silami. Čím častěji a s větší vírou budeme přijímat Tělo Kristovo, tím více se v nás bude zrcadlit jeho světlo.

5.2. Příklad schématu „Blíž k Srdci Ježíšovu“

Stručně jsme se seznámili se schématy 1. svatých přijímání a s jejich symboly. Nyní ukážeme detailněji na jednom vybraném příkladu, jak je toto schéma zpracováno, což nám pak bude sloužit jako inspirace pro vytvoření vlastního návrhu schématu mše svaté.

První svaté přijímání „**Blíž k Srdci Ježíšovu**“ má své dva ústřední symboly, symbol **Srdce Ježíšova** a **pelikána** (viz Příloha č. 1). I přesto, že jsme se symbolem srdce již zabývali, podívejme se, co řekl papež František ve své promluvě o Srdci Ježíšově: „Ježíšovo Srdce je jedinečným a skutečným symbolem Božího milosrdenství. Ježíšovo srdce je totiž středem a zdrojem, z něhož prýští spása celému lidstvu. [...] Ježíšovo milosrdenství není pouhý sentiment; je to síla, která dává život a křísí člověka! [...] A co je plodem této lásky, tohoto milosrdenství? Život! Ježíš řekl vdově z Naimu: ‚Neplač!‘, pak oslovil mrtvého chlapce a vzkřísil jej jakoby ze sna (Lk 7,13-15). Představme si tu krásu: Boží milosrdenství dává

²⁷⁸ Srov. BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 48-51.

²⁷⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 55-62.

člověku život, křísí jej ze smrti. Pán i na nás ustavičně hledí s milosrdenstvím; nezapomínejme na to. Stále nás milosrdně očekává. Nemějme strach se k Němu přiblížit! Má milosrdné srdce. Ukážeme-li mu svoje vnitřní rány, svoje hříchy, On nám vždycky odpustí. Je čirým milosrdenstvím. Jděme za Ježíšem!“²⁸⁰

Proč právě pelikán? Tento krásný **symbol oběti a obnovy života** vznikl z legendy, kterou jsme zmínili výše. Legenda vznikla nejspíše na základě způsobu, jakým pelikán krmí svá mláďata. Do vaku na spodní části velkého zobáku a následně do hrdla nasbírání co nejvíce ryb. Zobákem tlačí na hrdlo a potravu vytlačuje do zobáku svých mláďat. Zobákem směřuje ke hrudi i ke svému srdci. Mláďata ve snaze získat potravu občas matku klovnou do hrudi. Je možné, že hrud pelikána, může být zraňována a zároveň může být potřísněna krví od ryb.

Pelikán vyhledává **pospolitost** a hnízdí blízko sebe. Vytváří celé kolonie. Pelikán dokáže ve skupině velice dobře spolupracovat, zvláště při chytání ryb. Víme, že eucharistie tvoří církev a vytváří společenství. Pán Ježíš miluje člověka, vyhledává jeho společnost a zve ho ke spolupráci.

Pelikán je **symbolem vytrvalosti a věrnosti**. Je to výborný letec, vydrží letět bez přestávky až 500 kilometrů. Člověk, který chce dojít ke svému cíli, musí být vytrvalý ve své víře. Většina druhů pelikána je monogamní, má jednoho druha na celý život. Bůh poslal svého milovaného Syna, aby svou obětí spasil celý svět, nás všechny a Pán Ježíš byl poslušný, vytrvalý a věrný svému poslání až k smrti.

Součástí slavnosti prvního svatého přijímání je i tematická **výzdoba kostela:**

Před obětním stolem (oltářem) je umístěn velký obraz s pelikánem a jeho mláďaty. Na schodech před ním je položeno velké srdce a na něm jsou jména všech dětí, které jdou ke svatému přijímání. Výtvarník Jaroslav Lenert v tomto konkrétním případě nakreslil srdce probodené, ze kterého vychází krev a voda (Jan 19,33-34). Toto však není knězem více rozvíjeno. Může však být inspirací pro ostatní, kteří tento obraz použijí pro další myšlenku, kterou může být,

²⁸⁰ Papež FRANTIŠEK, *Ježíšovo Srdce není imaginární symbol*. Radio Vatican, 2014. z <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18393>

že z probodeného srdce nám proudí odpuštění a život. Dále je vedle obětního stolu umístěno velké srdce, do kterého děti přidělávají svá malá srdce a vytváří nápis Srdce Ježíšovo. Vše zobrazeno na fotografii níže (Obr. 1).

Obr. 1: *Ilustrace ke schématu „Blíž k Srdci Ježíšovu“*

Nyní si popíšme jednotlivé části slavnosti: V **úvodu** kněz zahajuje mši svatou a popisuje příklady a různé významy, které pro nás srdce může mít: „Se srdcem na dlani přicházíme k lidem, kterým důvěřujeme. ‚Ruku na srdce‘ říkáme, když chceme, aby se mluvilo upřímně. Na srdce si dávají ruku v některých zemích, když zní jejich státní hymna.“²⁸¹ Tím vtahuje všechny přítomné do tématu. Děti se

²⁸¹ BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 17.

na úvodním obřadu aktivně podílejí, čtou připravené texty a spolupracují se scholou.

Před vstupní modlitbou kněz soustřeďuje pozornost účastníků na obraz pelikána s mládřaty před oltářem a hovoří o legendě, pelikánu, který svým zobákem otevřel své srdce a dal svým hladovým mládřatům vlastní krev, aby se nasýtily. Daroval jim svůj život, aby mohly růst a odletět do světa.²⁸²

Vstupní modlitba, modlitba nad dary, preface a modlitba po přijímání jsou autorem upraveny a tematicky zaměřeny, je v nich vždy zmíněn symbol srdce.

Čtení z knihy proroka Ezechiela (Ez 36,26-28) vhodně doplňuje Božím slovem slavnostní liturgii. Prorok Ezechiel v předchozích verších dával důraz na vnitřní obnovu Izraele. Ohlašuje konec zajetí svého lidu, který se navrátí a bude shromážděn opět ve své zemi. Ezechiel oznamuje Hospodinův příslib: „Dám vám nové srdce a do nitra vám vložím nového ducha.“²⁸³ Srdce, které je poddajné, plné citu a lásky, takové, které je otevřené Božímu slovu, pro Boha. Zároveň k tomuto daru připojuje Hospodin nového ducha, svého ducha jako aktivní hnací sílu, která pomůže člověku jít správným směrem a zároveň plnit jeho vůli.²⁸⁴ Děti, které poprvé mají přijmout v eucharistii Ježíše, také ve své přípravě procházely očistou ve svátosti smíření. Mohly tak přijmout do svého srdce i láskyplné Srdce Ježíšovo.

Evangelium podle Lukáše (Lk 24,28-33) zachycuje rozhovor Ježíše s učedníky, kteří byli na cestě do Emauz. Ježíše zpočátku nepoznávali. V blízkosti vesnice se Pán jakoby chtěl od nich oddělit, a učedníci ho přemlouvali: „Zůstaň s námi, vždyť už je k večeru a den se schyluje.“²⁸⁵ Děti tak můžeme povzbudit, že pokud půjdeme s Ježíšem v životě, bude nám dobře, naše srdce se bude radovat z blízkosti Srdce Ježíšova a tato blízkost nám bude dodávat pokoj a sílu jít dál životem. Pokud Pána Ježíše přijmeme do svého srdce, on pozvání neodmítne.

²⁸² Srov. BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 18.

²⁸³ *Tamtéž*.

²⁸⁴ Srov. BIČ, Miloš a kolektiv. *Výklady ke Starému zákonu IV*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 538.

²⁸⁵ BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 18.

Homilie je rozdělena na tři části: úvodní slovo pronáší kněz, děti poté předčítají text a přidávají malá srdce do velkého srdce. Poslední část je opět slovo kněze.

Kněz se v úvodu kázání odvolává na čtení z knihy proroka Ezechiela (srov. Ez 36,26) a hovoří o špatném, chladném srdci, a také o srdci, které je na pravém místě. Pozornost přeměrovává na nakreslené velké srdce, o kterém děti budou vyprávět. *Děti mají v ruce malé srdce, na spodní straně s textem, který předčítají a připevňují na velké srdce. Každé malé srdce má několik slabik, postupně tak vytvoří nápis **SRDCE JEŽÍŠOVO**.*

Děti popisují kamenné srdce, které je plné nenávisti, závisti a lakoty a prosí za srdce, jako má Pán Ježíš. Mluví o radosti jako o vlastnosti, která nenechává srdce stárnout. Prosí o takové rodiče, kmotry a přátele, kteří mají srdce otevřené pro děti. Děti hovoří o prvních křesťanech, o jejich jednotě, kteří měli jedno srdce a jednu duši. Prosí o milost společenství a jednotu prvních křesťanů. Používají úryvek z evangelia: „I vy máte nyní zármutek. Uvidím vás opět a vaše srdce se zaraduje aváš radost vám nikdo nevezme“ (Jan 16,22).²⁸⁶ Tato část navazuje na evangelium (Lk 24,28-33). Ježíše v Eucharistii pravidelně vidíme, je s námi reálně přítomen, naše srdce se tím raduje a tuto radost nám již nikdo nemůže vzít.

Kněz se obrací na rodiče, kmotry a ukazuje na srdce s nápisem Srdce Ježíšovo a má k nim dvě prosby. Jedna z proseb je výzva k návratu k Srdci Ježíšovu, kterému jednou řekli své ano, a druhá představuje povzbuzení k pomoci dětem na jejich cestě životem.

Přímluvy jsou sestavené přímo autorem. Jsou stručné, nemají obsažené prosby za církev, za papeže, za svět. Obsahují prosby za základní potřeby jako je jídlo, ošacení, ale i srdečné společenství, dále za schopnost vidět osamělé a smutné lidi. Opět je tu prosba za rodiče, kteří se mají věnovat svým dětem a mají si udělat čas na Boha.

Závěrečná modlitba shrnuje slavnost a její myšlenku vložení našich srdcí do Srdce Ježíšova. Pak Pán bude v našich srdcích dýchat, bude v našich

²⁸⁶ BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 20.

myšlenkách, slovech a ve všem, co budeme konat. Tím zakusíme již v tomto světě Království lásky a pokoje.²⁸⁷

5.3. Návrh nového schématu „Slunci blíž“

Tato kapitola si klade za cíl představit náš vlastní návrh mše svaté s udělováním prvního svatého přijímání s názvem *Slunci blíž* (viz Příloha č. 2), jehož ústředním symbolem je **slunečnice**. Náš návrh navazuje na všechny předchozí kapitoly. Chceme zde uvést komentář k jednotlivým částem navrhovaného schématu.

Proč právě slunečnice? Slunečnice je rostlina, se kterou se děti běžně v životě setkávají a mají s ní většinou i osobní zkušenosti. Na první pohled je nepřehlédnutelná, díky výrazně žlutému květenství. Slunečnice nás snadno zaujme svou krásou, proto se v našem případě stane součástí výzdoby liturgického prostoru, tak jak to měli a mají rádi premonstrátsí bratři.

Mladé slunečnice se otáčí za sluncem, od východu na západ, protože potřebují světlo. Jakmile nastane jejich čas a začnou dozrávat, jejich stonky na místě pod květem ztvrdnou a zůstanou již nasměrovány stále na východ, odkud každý den světlo přichází. Tak je to i s námi křesťany, svůj pohled obracíme na Ježíše, *Světlo světa*, který nám ukazuje správný životní směr. Když k tomu dozrajeme, ve víře ho přijmeme a stane se pro nás zdrojem a středem, *Světlem našeho života*, které už neopustíme.

Hovořili jsme výše o sv. Norbertovi jako o muži víry mezi mnoha svatými. Slunečnice je symbolem víry a její vlastnosti (např. věrné následování světla) nám to připomínají. Víru potřebuje každý člověk k pochopení Tajemství eucharistie.

Slunečnice je rostlina přístupná a otevřená pro opylovače, daruje se, prochází proměnou, aby z krásných květů vznikly plody. Ze semen další proměnou pak vznikne olej. Semínka slunečnice se někdy přidávají do chleba a zde vidíme, že chléb a slunečnice patří k sobě. Pán Ježíš nám tak připravil nebeskou hostinu,

²⁸⁷ Srov. BERKA, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 23.

proměnil pro nás chléb a víno ve své Tělo a Krev, abychom se mohli „dotýkat“ Božího království již tady na zemi.

Květy, listy, stonky, kořeny, všechny části této rostliny jsou jedlé a léčivé. Tak i Eucharistie je pro nás, jak říká starobylá tradice církve, *lékem nesmrtelnosti*.

Slunečnice na poli dělají všechno společně: rostou, zrají, otáčí se, jsou tak symbolem společenství. Nejsvětější svátost, kterou přijímáme, nás všechny sjednocuje a tvoří z nás společenství církve.

Obr. 2: *Výzdoba na kazatelně*

Praktické úvahy: Na počátku, před samotnou realizací, je třeba si položit otázku, zda dané téma s jeho symbolem dětem a rodičům předem představíme, nebo dáme dětem příležitost zakusit překvapení, když přijdou do kostela v den slavnosti. Pokud téma představíme dopředu, dává nám to větší možnosti více ho rozvinout. Vhodné je pro to připravit průvodní katecheze, které budou děti vpravovat do

tématu i celé liturgie. Lze doporučit, aby kněz či katecheta s dětmi před svatým přijímáním uskutečnil krátkou adoraci, v níž se objeví odkazy na naše téma.

Děti s rodiči, knězem i farníky mohou pomáhat chystat výzdobu, pomůcky pro homilii či pozvánky již se symbolem slunečnice. Děti je potřeba připravit, pokud budou číst texty při liturgii. Měly by získat jasnou představu o tom, jak bude organizačně slavnost probíhat, a některé části liturgie bude vhodné s nimi nacvičit, abychom je potom nevystavovali zvýšenému napětí nebo stresu.

Další variantou je, že některé prvky výzdoby zůstanou skryty, a to pro určité překvapení. Vše záleží na knězi, který zná nejlépe místní podmínky a očekávání dětí, zda je všechny zapojí, nebo spíše překvapí.

S přípravou souvisí **výzdoba kostela**. Zvolili jsme tu variantu, že máme připravené ručně malované obrazy se symbolem slunečnice. Na kazatelně (případně jiném vhodném místě, pokud kostel kazatelnu nemá) je umístěn *velký květ slunečnice* (Obr. č. 2).

Před ambonem se pak nachází další velký květ slunečnice (Obr. č. 3.) a v návaznosti na něj i stonek s kořeny na schodech presbytáře (Obr. č. 4).

Obr. 3 a 4: *Výzdoba u ambonu a na schodech presbytáře*

Před obětním stolem (oltářem) pak bude umístěn obraz celého pole slunečnic se sluncem (Obr. č. 5).

Je také důležité, aby to byla slavnost celé farnosti, která může být zakončena i společným posezením s dětmi. Měli bychom udělat vše pro to, aby tento den zanechal v dětech krásnou stopu, ze které budou čerpat po celý život.

Nyní popíšme jednotlivé navrhované části slavnosti: V **úvodu** kněz přítomným představí symbol slunečnice, který bude první svaté přijímání provázet. Děti se aktivně podílejí na úvodním obřadu a čtou připravené texty ve spolupráci se scholou.

Vstupní modlitba, modlitba nad dary a modlitba po přijímání jsou převzaty z Českého misálu ze slavnosti Těla a Krve Páně.²⁸⁸ Odtud také pochází 2. preface o eucharistii.²⁸⁹ Důvodem je zachování kontinuity s liturgickou tradicí církve.

Obr. 5: *Výzdoba před oltářem (obětním stolem)*

První čtení z knihy proroka Izaiáše (Iz 35,1) je pro naše téma vhodným textem. Prorok Izaiáš pro cestu Božího lidu, který se navrátil ke společenství s Bohem, volí obraz rozkvetlé pouště. Vyprahlost pouště je nahrazena krásou květin úrodných míst jako obrazu pozemského ráje. Libanon, Karmel a Šaron jsou také uvedené ve středu celého Písma v Písni Šalomounově, v nádherném textu o kráse

²⁸⁸ ČESKÁ BISKUBSKÁ KOMISE, *Český misál*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. 280-281.

²⁸⁹ *Tamtéž*, s. 331.

a lásce.²⁹⁰ Tak i naše vyprahlost a touha po spravedlnosti je naplněna Láskou, samotným Kristem, kterého přijímáme v eucharistii.

Responzoriální žalm (Žl 116,12-17) je č. 392 ze Žaltáře II. Josefa Olejníka s odpovědí: „Vezmu kalich spásy a budu vzývat jméno Hospodinovo.“²⁹¹ Inspirací pro zařazení tohoto žalmu byl text z *Vita B* (životopisu sv. Norberta), kde kronikář popisuje rudou barvu tváře Norberta, kterou získal v době pronásledování ze strany nepřátel poté, co se při mši napil z kalicha.

Evangelium podle Jana (Jan 8,12) v sobě obsahuje významnou odpověď na základní otázku a smysl života, proto jsme zvolili tuto krátkou a výstižnou část evangelia. Pán Ježíš jako mistr konverzace dokázal velice jasně a stručně objasnit své poslání. Symbol světla nám jeho poslání pomáhá pochopit. Světlo, které pochází také ze slunce, nás bude v tomto svatém přijímání (*Slunci blíž*) provázet. Ježíš dává světlo a život všem, kdo ho následují.

Obr. 6: *Ilustrace k homilii (1.)*

Homilie je tvořena příběhem z běžného života, který provází čtyři obrazy.²⁹² Děti jsou ve školním věku koncentrovanější a mají schopnost si lépe pamatovat, když mohou skutečnosti vnímat vícero smysly.

²⁹⁰ Srov. BÍČ, M., *Výklady ke Starému Zákonu IV.*, s. 130.

²⁹¹ OLEJNÍK, Josef. *Žaltář II, Responzoriální žalmy*. Rosice u Brna: Gloria, 2002, s. 105.

²⁹² Jejich autorkou je Jana Poláková.

První část homilie začíná zcela obyčejnou životní situací, kdy nějaký muž (např. rodič) každodenně jezdí do práce, a přesto může pokaždé vidět něco nového, krásného, co ho zaujme. Kdo má v srdci Boha, dokáže spatřovat jeho krásu i ve zcela v běžných věcech a činnostech života (Obr. č. 6).

Obr. 7: *Ilustrace k homilii (2.)*

Obr. 8: *Ilustrace k homilii (3.)*

Druhá část homilie promlouvá k dětem o kráse rozmanitosti přírody a o tom, co slunečnice potřebuje ke svému růstu. Řidič si všímá pohybu slunečnic podle

slunce. Světlo je tu symbolem života, díky světlu a vláze slunečnice sílí. Ale ty nejsou pouze pasivní, samy se otáčejí za sluncem (Obr. č. 7 a 8), protože mu chtějí být blíže, chtějí lépe přijímat jeho světlo.

Tak je to i s námi lidmi: potřebujeme Světlo, a proto nezůstáváme stát, jdeme svému Dárci naproti. Vzpomeňme na Pána Ježíše, který uzdravil slepce v Betsaidě, když ho předtím vyvedl za ruku z vesnice (Mt 8,22-26). Nebo na uzdravení slepých u Jericha (Mt 9,27-31), které Ježíš nechal přijít k sobě a pak je uzdravil, aby z dlouholeté tmy vyšli opět na světlo. Pán stojí o naši spolupráci.

Třetí část homilie shrnuje vše, co již bylo řečeno: Ježíš je světlo světa. (Tuto skutečnost ilustruje obraz *Zářící tvář Ježíše* [Obr. č. 9].). A čím více budeme žít s ním, tím více života a pokoje v nás bude přebývat.

Obr. 9: *Ilustrace k homilii (4.)*

Na přímluvách by se měly účastnit všechny věkové kategorie. Texty jsou dětskému myšlení přizpůsobené a blízké. Přímluvy mají podobnou strukturu jako

běžné přímluvy při mši svaté. V odpovědi „Přijď, Pane Ježíši,“ prosíme Pána o vyslyšení našich prosb, ale zároveň umocňujeme touhu se s Pánem setkat. První prosba je za celý svět, neboť Pánu jde o spásu všech i celého světa. Prosba obsahuje i myšlenku míru, pokoje; pokud svět neztratí pohled na Krista, *Světlo světa*, bude bez válek a násilí. Druhá prosba je za církev, za papeže Františka a jeho kněze, aby nás vedli správným směrem. Třetí je za rodiče, kmotry a přátelé, za podporu jejich víry. Čtvrtá je prosba rodičů za děti a za správnou výchovu k lidskosti a ke vztahu k Bohu, doplněná prosbou o vlídný domov plný porozumění. Pátá prosba pamatuje na nemocné a osamocené lidi. Je potřeba dětem připomínat potřeby těchto lidí a pěstovat úctu k těmto lidem. Šestá prosba je za všechny zemřelé, kteří potřebují naši přímluvu.

V závěru kněz **před požehnáním** na příkladu slunečnice povzbudí přítomné ke vzájemné spolupráci, přátelství a ke společenství. Tam, kde je Kristovo světlo, svět se stává lepším a krásnějším. Tak i my, ať jsme světlem světa a Bohu stále blíž.

Návrh je sestaven tak, aby mohl být snadno použit v pastorační praxi kněží při realizaci 1. svatých přijímání s přihlédnutím k místním podmínkám.

Závěr

V této práci jsme se snažili zmapovat hlavní prvky eucharistické úcty v tradici a současnosti premonstrátského řádu. Naším cílem bylo na základě pastorační zkušenosti premonstrátů s využitím symbolů při 1. svatém přijímání dětí vytvořit *vlastní návrh* nového schématu pro tuto slavnost, který jsme nazvali „Slunci blíž“. Využívá symbolu slunečnice.

V první kapitole jsme uvedli příklady sedmi dimenzí eucharistie, mezi které patří pokrm a nápoj, hostina, díkuvzdání, oběť, smlouva, památka, Tělo a Krev Krista. Prostřednictvím těchto klíčových pojmů jsme se seznámili rovněž s některými *předobrazy* eucharistie ve Starém zákoně. Kladli jsme přitom důraz na pojem *smlouvy* mezi Bohem a člověkem. Člověk však opakovaně tento vztah porušoval, proto Bůh poslal svého Syna, aby uzavřel novou a věčnou smlouvu; jejím znamením bude eucharistický pokrm. Eucharistie v sobě obsahuje celé dobro církve, kde jsme spojeni všichni v jedno tělo díky účasti na jednom chlebě.

Následující oddíl jsme věnovali úloze kontemplace. Kontemplace, která má provázet bohoslužbu slova, přípravu na svaté přijímání, díkyčinění po něm a adorace nám pomáhá vstoupit do tajemství Eucharistie. Adorace pro nás pak není promarněným časem, neboť předjímá, co budeme dělat v Božím království.

Dokument *Quam singulari*, vydaný z podnětu papeže Pia X., nám ilustroval péči církve o spásu dětí. Zabýval se otázkou, kdy se mají děti účastnit poprvé svátosti smíření a přijmout eucharistii. Dokument říká, že je to věk, kdy dosahuje užívání rozumu, tj. kolem sedmého roku. Také uvádí pokyny pro každoroční svatou zpověď a zdůrazňuje časté svaté přijímání. V současnosti tuto otázku ošetřuje Kodex kanonického práva, kán. 777, 913 a 914.

Ve druhé kapitole jsme se seznámili s událostmi v životě sv. Norberta, které nám ukazovaly, jak se jeho život proměňoval a stále více upevňoval ve vztahu k eucharistii. Své síly tento světec čerpal z každodenního slavení eucharistie. Eucharistické zázraky, které ho provázely, byly důkazem jeho mimořádné eucharistické úcty. Na památku zázraku s kapkou krve, která vytryskla z proměněné hostie na pateně, premonstráti dodnes patenu omývají vodou při purifikaci liturgických nádob na konci mše.

Norbertovi záleželo na dětech, proto neváhal prosit za jejich uzdravení a osvobození ze sil temnoty a často jim žehnal. Eucharistický pokrm přinášel všem

lidem bez rozdílu jejich postavení ve společnosti. V příbězích o jeho skutcích jsme mohli vnímat účinky přítomnosti Pána a jeho lásky k lidem v životě tohoto světa. Díky slavení eucharistie a přímluvě Panny Marie Norbert usmířoval nepsané strany. V příběhu o Tanchelinovi jsme se mohli přesvědčit o jeho horlivost pro hledání pravdy a spravedlnosti, zvláště pokud se to týkalo eucharistie a církve. Eucharistie mu dodávala odvalu, když několikrát čelil smrtelnému nebezpečí.

Slavení liturgie a úcta k eucharistii je středem a zdrojem života premonstrátského řádu. Tomuto tématu jsme se věnovali v 3. kapitole. Mezi základy spirituality patří život podle Augustinovy řehole se svým biblickým a apoštolským zaměřením, kde hlavním požadavkem je láska. Premonstrátská statuta obsahovala detailní nařízení sloužení mše svaté, jejím hlavním aspektem je reálná přítomnost Ježíše pod způsoby chleba a vína. Nové konstituce nám dokazují, že středem života premonstrátů je také modlitba církve. Konstituce vybízí ke každodennímu slavení eucharistie uprostřed Božího lidu. Duchovní direktář obsahuje i praktická doporučení, jako je výzva vyhnout se neúměrně dlouhým bohoslužbám nebo pobídka k vykonávání díkůčinění po skončení mše.

Významné osobnosti na počátku řádu, jako byli Adam Scotus a Richard Canonicus, mimo jiné sepisovali texty proti herezím, které měly souvislost s eucharistií. Je pozoruhodné, že první bratři někdy sloužili až tři mše za den; tyto mše měly svá pravidla, co se týče jejich slavnostního rázu či oblečení přítomných. V dějinách premonstrátského řádu byly též zaznamenány eucharistické zázraky, které přispěly k posílení víry ve skutečnou přítomnost Krista v eucharistii a pomohly tak k rozvoji lidové zbožnosti. Událost Norbertova svatořečení z roku 1582 byla povzbuzením pro reformu a rozšíření eucharistického života premonstrátského řádu. Premonstrátské misály v sobě nesly známky christologické úcty a přispěly k jednotné liturgii. V době baroka se významně rozvíjel kult sv. Norberta. Premonstráti (např. opat Metoděj Zavoral) byli v 19. a 20. století aktivními účastníky a propagátory eucharistických kongresů.

Život premonstrátů utváří důležité prvky, kterými jsou *communio*, *contemplatio* a *actio*. Ty shrnují všechny klíčové složky klášterního života premonstrátů a současně každodenní společenství s eucharistickým Kristem.

Ve čtvrté kapitole jsme popsali, jakým způsobem má duševní a duchovní vývoj dětí, společně s výchovou v prostředí rodiny, významný vliv na vztah s Bohem. Rodina je základní buňkou církve, v ní získává dítě první zkušenosti

vztahu k lidem, svému okolí a k Bohu. S prostředím rodiny úzce souvisí prožívání slavení neděle. Na základě sedmi dimenzí eucharistie jsme uvedli příklady konkrétních zkušeností v rodině, které mohou mít vliv na utváření postoje dětí k tomuto tajemství. Poukázali jsme na důležitý prvek eucharistické úcty, kterým je dětská adorace. Papež Benedikt XVI. doporučoval, aby se děti účastnily během přípravy na první svaté přijímání adorací. Tato praxe bohužel není zatím ve farnostech příliš rozšířená nebo se vůbec nepraktikuje.

Důležitými prostředky při přípravě na první svaté přijímání jsou katecheze, seznámení se s Desaterem a svátost smíření. Poukázali jsme na zajímavé publikace, které se zabývají prvním svatým přijímáním. Práce nás seznamuje s křesťanskými symboly, které dětem pomáhají přibližovat tajemství eucharistie.

V páté kapitole se zabýváme knihou „Otvírám ti srdce své,“ která obsahuje návrhy osnov prvních svatých přijímání, které realizovalo již několik bratrů premonstrátů ze strahovské kanonie ve svých farnostech na území České republiky. První svatá přijímání využívají symboly, jako je ryba, vinný kmen, srdce Krista-Pelikána, loď, včela, leknín, motýl a duha, u kterých uvádíme jejich význam a možný pastorační přínos. Předkládáme podrobnějším způsobem jeden příklad schématu mše svaté s 1. svatým přijímáním: „Blíž k Srdci Ježíšovu,“ který je uveden v příloze č. 1.

Celá naše práce vyúsťuje do nového návrhu schématu slavení mše svaté s 1. svatým přijímáním, které jsme pojmenovali „Slunci blíž“ (viz Příloha č. 2). K novému schématu je opět vypracován komentář a jsou doplněna praktická doporučení, včetně ilustrací. Ústředním symbolem našeho návrhu je slunečnice. Schéma obsahuje popis jednotlivých částí mše svaté tak, aby kněží, kteří projeví zájem o tento prvek pastorace, mohli tento návrh bez těžkostí uplatnit ve své kněžské službě.

Téma eucharistické úcty dětí je v současné době velmi důležité a aktuální. Pevně věříme, že tato práce může přispět k podpoře rozvoje eucharistické úcty a prohloubení tajemství eucharistie u dětí v pastorační činnosti kněží a katechetů.

Seznam použité literatury

- ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2001.
- ALBERICH, Emilio a DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008.
- ANTRY, Theodore James. „Tři doporučení sv. Norberta,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2016, s. 29-51.
- ARDURA, Bernard. „Zamýšlení nad premonstrátskou spiritualitou,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2016, s. 13-20.
- BENEDIKT XVI., *Myšlenky o eucharistii*. Praha: Paulínky, 2010.
- BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis: posynodální apoštolská adhortace o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve*. Praha: Paulínky, 2007.
- BENEDIKT XVI., *Deus caritas est: encyklika o křesťanské lásce*. Praha: Paulínky, 2006.
- BERKA, Karel. *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*. Písek: Amapo, 2020.
- BIČ, Miloš a kolektiv. *Výklady ke Starému zákonu I*. Praha: Kalich, 1991.
- BIČ, Miloš a kolektiv. *Výklady ke Starému zákonu IV*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- BIŇOVEC, Gereon, T., „Opat Metod Zaoral na mezinárodních eucharistických kongresech,“ in *Mozaika Eucharistie, Sborník pro premonstrátský život*. Praha: Královská kanonie premonstrátského řádu, 2002, s. 61-63.
- BOISMARD, Marie-Émile. „Beránek Boží,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 23-24.
- CANTALAMESSA, Raniero. *Eucharistie – naše posvěcení: tajemství Poslední večeře*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Český misál*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015.

- DAUZET, Dominique-Marie. *Krátký životopis sv. Norberta*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2014.
- DAUZET, Dominique-Marie. „Střípky z úvah nad společným životem v premonstrátském společenství,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2016, s. 21-28.
- DEML, Jakub. *Sebrané spisy, sv. II, Mystické překlady*, ed. Martin C. PUTNA, Závist ŠUMAN a Jakub VANÍČEK. Praha: Academia, 2014.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Přeložil Oto MÁDR a kol. Praha: Zvon, 1995.
- DŘÍMAL, Ludvík. *Náboženské vzdělávání a katecheze ve farnostech*. Praha: Katechetická sekce České biskupské konference, 2007.
- Duchovní direktář premonstrátského řádu*. Přeložil Ignác Antonín HRDINA. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2021.
- ERIKSON, Erik H., *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999
- FRAINE, Jean a VANHOYE, Albert. „Srdce,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 473-475.
- FRANTIŠEK, *Amoris laetitia: posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Praha: Paulínky, 2016.
- GRELOT, Pierre a FFEUILLET, André. „Světlo a temnoty,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 495-498.
- HAMON, Auguste. *Božské Srdce*. Velehrad: Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2002.
- HANDGRÄTINGER, Thomas. *Podle charismatu sv. Norberta*. Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2008.
- HANDGRÄTINGER, Thomas. *Setkání a poslání: premonstrátská spiritualita*. Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2015.

- HANDGRÄTINGER, Thomas. „Vedení a řízení v Augustinově Řeholi,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu*. Doksany: Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2016, s. 61-79.
- HERCIKOVÁ, Edita. *Křesťanská výchova dětí*. Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 2002.
- HOFFSÜMMER, Willi. *12 Erstkommunionferiern mit Symbolen*. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag, 2000.
- HOFFSÜMMER, Willi. *Krátké příběhy*. Nové Město nad Metují: Signum Unitatis, 1991.
- HOUKAL, Jan. *První svaté přijímání*. Praha: Portál, 2016.
- HŘEBÍK, Josef, „Starozákonní východiska k eucharistii,“ in *Eucharistie - mysterium fidei*, ed. Jan Hojda, Svitavy: Trinitas, 2002, s. 12-26.
- HŘEBÍK, Josef. „Starozákonní východiska k eucharistii,“ in *Mozaika Eucharistie, Sborník pro premonstrátský život*, ed. Gereon.T. Biňovec, Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2002, s. 4-13.
- CHALUPA, Petr. „Aktualizace smlouvy v deuteronomistickém zpracování dějin,“ in *Od Abraháma k nové smlouvě*, ed. Ladislav Tichý, Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2007, s. 5-30.
- JAN PAVEL II., *Ecclesia de eucharistia: encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- JEŘÁBEK, Karel. *Chléb života a duše dítěte*. Líšeň: Hvězdy, 1930.
- Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věc. rejstř.* Praha: Zvon, 1994.
- Konstituce a statuta kanovníckého premonstrátského řádu*. Praha: Královská kanonie premonstrátského řádu na Strahově, 2020.
- LACAN, Marc-Francois. „Mana,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier León-Dufour a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 209-210.
- LASCONI, Tonino. *Já se taky zpovídám*. Praha: Paulínky, 2016.

- LASCONI, Tonino. *Ježíš nás zve ke svému stolu*. Praha: Paulínky, 2018.
- LEISTOVÁ, Marie. *První zkušenost s Bohem*. Praha: Vyšehrad, 1996.
- MACHAN, Richard. „Eucharistie a církev,“ in *Eucharistie – mysterium fidei*, ed. Jan Hojda, Svitavy: Trinitas, 2002, s. 64-77.
- MAREČEK, Petr. „Večeře Páně v Lukášově evangeliu,“ in *Od Abraháma k nové smlouvě*, ed. Ladislav Tichý, Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2007, s. 99-126.
- MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
- PETIT, Francois. *Premonstrátská spiritualita XII. A XIII. století*. Doksany: Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2018.
- PONSARDOVÁ, Christine. *Víra v rodině*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.
- ŘÍHA, Tomáš. *Svatý Norbert a jeho dílo*. Řím: Křesťanská akademie, 1971.
- SESBŮĚ, Daniel. „Vino,“ in *Slovník biblické teologie*, ed. Xavier LEÓN-DUFOUR a kolektiv, Praha: Academia, 2003, s. 548-549.
- SMAHEL, Rudolf. *Domov prožít-domov vytvářet*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995.
- SMAHEL, Rudolf. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.
- SMAHEL, Rudolf. *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.
- ŠPAČKOVÁ, Marie, MLÉČKOVÁ, Marie, SVOBODOVÁ, Ludmila. *Bůh k nám přichází. Metodické texty k učebnici náboženství pro III. ročník základních škol*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.
- ŠPAČKOVÁ, Marie. *Náměty k promluvám pro děti A/B*. Brno: Biskupství brněnské, diecézní katechetické centrum, 2023.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012.
- TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992.

TICHÝ, Radek a SOUKAL, Petr. *Křest, biřmování, Eucharistie: rozpravy o liturgii I.* Praha: Krystal OP, 2020.

TROCHTOVÁ, Ludmila. *Adorace s dětmi.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2015.

VECCHINI, Silvia. *Desatero přikázání.* Praha: Paulínky, 2020.

VEHOVSKÝ, František. *Eucharistická úcta premonstrátského řádu v Čechách.* Levoča: MTM Levoča, 2018.

Vita Norberti A, in *Životopisy svatého Norberta*, ed. Jan Pařez a Evermod G. Šidlovský, Praha: Strahovská knihovna, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2021, s. 21-55.

Vita Norberti B, in *Životopisy svatého Norberta*, ed. Jan Pařez a Evermod G. Šidlovský, Praha: Strahovská knihovna, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2021, s. 97-159.

WOLF, Gabriel, T., „Spiritualita premonstrátských světců: Život podle složeného slibu,“ in *Ve stopách svatého Norberta: sborník pro premonstrátskou spiritualitu.* Doksany: Klášter sester premonstrátek, 2016, s. 143-149.

Internetové zdroje:

KRÁLOVSKÁ KANONIE PREMONSTRÁTSKÉHO ŘÁDU. *Řeholní komunita.*

ONLINE. In: Strahovský klášter. Praha, Dostupné z:

<https://www.strahovskyklaster.cz/reholni-komunita>. [citováno 2023-11-1].

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Ježíšovo Srdce není imaginární symbol.* ONLINE. In Radio

Vaticana. 2014, Dostupné z:

<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18393> [citováno 2023.10-30].

Příloha č. 1

Příklad schématu průběhu mše svaté s udělováním 1. svatého přijímání dětem²⁹³

„Blíž k Srdci Ježíšovu“

Úvod

Se srdcem na dlani přicházíme k lidem, kterým důvěřujeme. „Ruku na srdce,“ říkáme, když chceme, aby se mluvilo upřímně. Na srdce si dávají ruku v některých zemích, když zní jejich státní hymna. Leč ruku na srdce musí vložit i lékař, má-li zachránit lidský život. Věříme, že srdce je nejen svalem pumpujícím do těla krev, nýbrž i středem bytí. Bydlí v něm láska, dobrota i lidskost. Dnes to chceme společně prožít.

Jana: Pane, náš Bože, ty říkáš, že „srdcem zkroušeným a zdeptaným nepohrdáš“ (Ž 51,19).

Schola: Pane, smiluj se.

Pavel: Pán také říká: „Kdo vystoupí na Hospodinovu horu? A kdo stanout smí na jeho svatém místě? Ten, kdo má čisté ruce a srdce ryzí“ (Ž 24,3-4).

Schola: Kriste, smiluj se.

Markéta: Ježíš říká: „Můj Otec vám neodpustí, jestliže ze srdce neodpustíte každý svému bratru“ (Mt 18,35).

Schola: Pane, smiluj se.

Kněz: Smiluj se nad námi, všemohoucí Bože, odpusť nám hříchy a doved' nás do života věčného. Amen.

Vstupní modlitba

Na obraze před oltářem vidíme pelikána s mládřaty. Jedna bajka vypráví: Když nastal velký hlad, pelikán ostrým zobákem otevřel své srdce a dal svým mládřatům vlastní krev, aby se nasytila. Daroval život, aby mládřata sílila a mohla odletět do světa.

²⁹³ Převzato z publikace: Berka, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 16-23.

Pane na nebesích, i ty máš srdce pro nás...
Myslíme na to, že Ježíš dal za nás život
A dnes svým Tělem a Krví nasytí tyto děti.
Pomoz jim i nám stále více čerpat sílu z této lásky.
O to prosíme skrze Krista, našeho Pána. Amen.

Čtení z knihy proroka Ezechiela (Ez 36,26-28)

Toto praví Hospodin: „Dám vám nové srdce a do nitra vám vložím nového ducha. Odstráním z vašeho těla srdce kamenné a dám vám srdce z masa. Vložím vám do nitra svého ducha; učiním, že se budete řídit mými nařízeními, zachovávat moje řády a jednat podle nich. Pak budete sídlit v zemi, kterou jsem dal vašim otcům, budete mým lidem a já vám budu Bohem.“

Evangelium podle Lukáše (Lk 24,28-33)

Když už byli blízko vesnice, do které šli, on jako by chtěl jít dál. Oni však ho začali přemlouvat: „Zůstaň s námi, vždyť už je k večeru a den se schyluje.“ Vešel tedy a zůstal s nimi. Když byl spolu s nimi u stolu, vzal chléb, vzdal díky, lámal a rozdával jim. Tu se jim otevřely oči a poznali ho, ale on zmizel jejich zrakům. Řekli si spolu: „Což nám srdce nehořelo, když s námi na cestě mluvil a otvíral nám Písma?“ A v tu hodinu vstali a vrátili se do Jeruzaléma.

Homilie

Srdce, to je člověk. Má-li někdo tvrdé nebo chladné srdce, svědčí to o čemsi nedobrém. O srdci se toho také hodně říká. Například: „Beru si to k srdci. Má srdce na pravém místě...“ Zde vidíme velké srdce, o němž nám poví naše děti.

Jeden za druhým přicházejí a říkají text, který je napsán na malém srdci, pak malé, pak malé připevní do velkého. Postupně se vytváří nápis Srdce Ježíšovo.

Jakub: V Bibli se píše, že Bůh uzdravuje ty, kdo projeví lítost. Pane, daruj mi srdce, které se nepyšní ani si nemyslí, že může žít bez tebe.

Anička: Někteří lidé mají srdce z kamene. Jsou chladní, bez soucitu. Nejnebezpečnějšími srdečními chorobami jsou nenávisť, závist a lakota. Otče na nebesích, daruj nám takové srdce, jaké má Pán Ježíš. Srdce, které bije pro všechny.

Štěpán: Radost má mladou tvář a nenechá srdce zestárnout.

Magda: Milosrdný otče, daruj nám rodiče, kmotry a přátele, kteří mají srdce pro nás, kteří mohou říci: „Bůh má dobré srdce pro všechny lidi.“

Linda: Bible píše: první křesťané byli jedno srdce a jedna duše. Sdíleli radost i bolest. Dobrý Ježíši, nech nás zakusit milé společenství prvních křesťanů.

Veronika: Jeden básník řekl: „Člověče, dáš-li své srdce Bohu, on ti daruje své!“

Karel: Ježíš říká: „I vy máte nyní zármutek. Uvidím vás opět a vaše srdce se zaraduje a vaši radost vám nikdo nevezme“ (Jan 16,22).

Kněz: Na tabuli je nápis Srdce Ježíšovo, a když se dívám na toto velké srdce s malými srdci v něm, mám, milí rodičové, kmotři, drazí přátelé, dvě prosby: Navraťme se k Srdci Ježíšovu, k oné Velké lásce, již jsme řekli své ano. Kdybych teď mohl každému z vás vzít srdce, kam bych je směl dát? Přímou do Ježíšova srdce, nebo daleko od něj? Vraťme se zpátky k našemu prvnímu svatému přijímání, na začátek, kdy jsme uvěřili v Ježíše, kdy jsme cítili, že on je u nás a my u něho. Je třeba si na to vzpomenout. Vzpomínka, jak to bylo tenkrát krásné, vykřeše jiskru v našem srdci. Z ní se pak rozhoří plamen víry, naděje a lásky. Naše děti přistoupí k prvnímu svatému přijímání. Dnes mohou cítit tep Srdce Ježíšova. Ovšem jak to bude vypadat dál za pár let? Vy rodiče jim musíte pomoci. Křesťanství se nepředává jen slovy, ale hlavně vírou. Uslyší-li vaše děti tep Ježíšova Srdce, nebudou se ničeho bát. V dobrých i špatných dnech pocítí oporu. Ne lidskou, nýbrž tu Boží. Boží srdce totiž dokáže pouze milovat.

Přímluvy

Kněz: Dobrotivý Otče, voláme k tobě:
Chlapec: Daruj nám nejen jídlo, pití a ošacení, ale především srdečné společenství, kde se budeme cítit dobře.
Děvče: Odejmi od nás slepotu, abychom viděli osamělé a smutné.
Chlapec: Daruj nám v této hektické době rodiče, kteří mají čas na své děti i lásku a víru v Boha.
Kněz: Potom najdeme cestu k tobě, Otče na nebi, skrze Krista, našeho Pána. Amen.

Modlitba nad dary

Pane, náš Bože, tvá láska je nám vlita do srdcí,
Dej nám skrze tyto dary chleba a vína pocítit tvou milost.
O to tě prosíme skrze Krista našeho Pána.

Preface

Ano, Otče, pozvedáme svá srdce, abychom ti děkovali.
Především ti děkujeme za tvého Syna, Ježíše Krista.
On nás naučil, abychom tebe i svého bližního
ze srdce milovali.
Řekl: „Na konci zůstává pouze láska.“
To nám zanechal vlastním příkladem.
Podstoupil smrt za všechny lidi,
Vstal z mrtvých a usedl po tvé pravici.
Proto plni radosti zpíváme se všemi anděly a svatými.

Pozdravení pokoje

Položíme si pravou ruku na srdce, pak ji podáme svému bližnímu a tím mu předáme pokoj. Pokoj, který Ježíš dává svým učedníkům.

Svaté přijímání

Hle, Beránek, který nás všechny zachránil svou krví na kříži. Pozdvihněme k němu svá srdce!

Závěrečná modlitba

Zadívejme se na ta mnohá srdce, která jsou spojena se Srdcem Ježíšovým.
Milosrdný Otče, naše srdce málo miluje,
a proto děti vkládají svá srdce do velkého srdce tvého Syna.
On ať v nich dýchá! Ať je v jejich myšlenkách, slovech i činech.
Pak v tomto světě uvidíme tvé království lásky a pokoje.
O to prosíme skrze Krista, našeho Pána. Amen.²⁹⁴

²⁹⁴ Berka, K., *Otvírám ti srdce své, První svaté přijímání*, s. 16-23.

Příloha č. 2

Návrh průběhu mše svaté s udělováním 1. svatého přijímání dětem

„Slunci blíž“

Úvod

Jdeme tímto světem a najednou spatříme pole slunečnic. Zastavíme se a díváme se, a čím déle se díváme, tím více krásy přijímáme.

Vítejte v našem kostele, který je ještě krásnější než pole slunečnic, protože je v něm Pán Ježíš a my, kteří máme víru. Čím více se zadíváme na Krista, tím více dobra, pravdy a lásky dostáváme.

Dnes je první svaté přijímání a symbol slunečnice nás bude provázet.

- Marta: Slunečnice potřebuje světlo, jinak zahyne. Víra nemůže být bez milostí, jinak zakrní. Proto voláme:
Schola: Pane, smiluj se.
Josef: Rostlina potřebuje vláhu, jinak uschne. Kristus nám dává pokrm věčného života. A my voláme:
Schola: Kriste, smiluj se.
Eva: Ježíši, potřebujeme tvoji pomoc.
Schola: Pane, smiluj se.

Vstupní modlitba

Pane Ježíši Kriste,
tys za nás obětoval své tělo a krev
a ve svátosti oltářní zůstáváš mezi námi;
dej, ať slavíme památku tvého umučení s takovou úctou,
aby nám účast na tvé oběti stále přinášela ovoce vykoupení.
Neboť ty žiješ a kraluješ s Bohem Otcem...

Čtení z knihy proroka Izaiáše (Iz 35,1)

Zaraduje se vyprahlá step, jak lilie zajásá a vykvete poušť. Bujně vykvete, zajásá, zaplesá, zavýská. Bude obdařena nádherou Libanonu, krásou Karmelu a Šaronu. Můj národ uvidí slávu Hospodina, vznešenost našeho Boha.

Žalm (Ž 116,12-17)

R. Vezmu kalich spásy a budu vzývat jméno Hospodinovo.

1. Čím se odplatím Hospodinu * za všechno, co mi prokázal?
2. Vezmu kalich spásy * a budu vzývat jméno Hospodinovo.
R. Vezmu kalich spásy a budu vzývat jméno Hospodinovo.
3. Splním své sliby Hospodinu * před veškerým jeho lidem.
4. Drahocenná je v Hospodinových očích, * smrt jeho zbožných.
R. Vezmu kalich spásy a budu vzývat jméno Hospodinovo.
5. Jsem tvůj služebník, syn tvé služebnice, Hospodine *
rozvázal jsi moje pouta.
6. Přinesu ti oběť díků, Hospodine, * a budu vzývat jméno Hospodinovo.
R. Vezmu kalich spásy a budu vzývat jméno Hospodinovo.

Evangelium podle Jana (Jan 8,12)

Ježíš k nim znovu promluvil a řekl: „Já jsem světlo světa. Kdo mě následuje, nebude chodit v temnotě, ale bude mít světlo života.“

Homilie

Jeden člověk každý den jezdil autem do práce kolem pole. Jednou si všiml, co na něm vyrostlo: bylo plné slunečnic. [Obr. č. 6]

Ať padal déšť nebo svítilo slunce, slunečnice rostly. Když spatřil jejich květy, měl z nich velkou radost. Všiml si však, když jel do práce a potom domů, byly pokaždé jinak natočeny. Když jel proti slunci, viděl jejich „záda“ [Obr. č. 7].

Obrátil-li však směr, viděl jejich zářící květy [Obr. č. 8].

Když přšelo, byly slunečnice skloněné, a když se objevilo slunce, dívaly se opět na něj. Čím více byly jejich květy namířeny na slunce, tím více všechny rostliny sílily a zrály do krásy.

A tak je to s námi: i my věříme v Pána Ježíše, který je světlo světa. Čím více se budeme dívat na něj, tak jako slunečnice se dívají na slunce, tím více světla a síly budeme mít v sobě [Obr. č. 9].

A když ti bude smutno, otoč svůj pohled na slunce a stíny už pak budou za tebou.

Přímluvy

Tak jako se květ slunečnice otáčí za sluncem, tak se i my, Pane, s důvěrou obracíme k tobě. Budeme odpovídat:

Přijď, Pane Ježíši.

- Chlapec: Prosíme tě, Pane, za celý svět, aby neztratil pohled na tebe, Světlo světa.
- Otec: Prosíme tě za papeže Františka a všechny biskupy a kněze, aby ukazovali směr ke Kristu.
- Děvče: Prosíme tě za naše rodiče, kmotry a přátele, aby nás příkladem své víry podepírali a my ve světle víry kráčeli cestou života.
- Matka: Prosíme tě za naše děti, pomoz nám je vychovávat a vytvářet domov plný lidského porozumění a lásky.
- Kmotr: Prosíme tě o světlo naděje těm lidem, kteří jsou bez domova, opuštění a nemocní.
- Babička: Prosíme tě, Pane, za zemřelé. Tak jako slunečnice vidí slunce, tak naši zemřelí ať spatří tvoji zářící tvář.

Modlitba nad dary

Klademe, Bože, na tvůj oltář tyto dary,
které jsou obrazem jednoty:
chléb sebraný z mnoha zrn a víno z mnoha hroznů, spojených v jedno;
a prosíme tě, veď svou církev k jednotě a naplň ji svým pokojem.
Skrze Krista, našeho Pána.

Preface

Neboť on je naše jediná a dokonalá oběť:
jako beránek neposkvrněný se obětoval na kříži za spásu celého svět;
a na svou smrt nám odkázal trvalou památku,
když naposled večeřel se svými apoštoly.
A my odevšad přicházíme,
abychom jedli z jeho svatého stolu
a měli účast na jeho vykoupení,
a ty nás sjednocuješ ve víře a lásce
a dáváš nám naději,
že se svým Spasitelem jednou zasedneme za stůl v tvém věčném království.
A proto tě chválíme
a se všemi nebeskými zástupy zpíváme o tvé slávě
a voláme: *Svatý, Svátý, Svátý...*

Modlitba po přijímání

Přijali jsme, Pane Ježíši Kriste, tvé tělo a krev,
a toto přijímání naznačuje naše spojení s tebou
a dává nám účast na tvém božském životě;
dej, ať naše spojení s tebou nikdy nepřestane.
Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.

Před požehnáním

Děti, slunečnice nerady rostou samy, jsou vedle sebe a otáčí se ke slunci společně. Tak i my se na Pána Ježíše nedíváme každý sám. Společně se díváme, modlíme se a přijímáme jeho lásku. Kristovo světlo ať zůstává ve vás a ve všech vašich blízkých.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Aleš Veselík, Mgr.

Instituce: Cyrilometodějská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra pastorální a spirituální teologie

Název práce: Eucharistická úcta u dětí mladšího školního věku v pastorační strahovských premonstrátů

Vedoucí práce: ThLic. Karel Skočovský, Ph.D.

Počet stran: 108

Počet příloh: 2

Počet titulů bibliografie: 67

Rok obhajoby: 2024

Klíčová slova: eucharistie, eucharistická úcta, první svaté přijímání, sv. Norbert, premonstrátů, symbol, dítě

Diplomová práce se zabývá eucharistickou úctou u dětí mladšího školního věku v pastorační strahovských premonstrátů. První kapitola představuje eucharistii jako svátost naší spásy. Druhá pojednává o eucharistické úctě v životě sv. Norberta. Ve třetí popisujeme prvky eucharistické úcty, jak je nacházíme v dokumentech řádu, a projevy vztahu k eucharistii v každodenním životě řádu. Čtvrtá kapitola nás uvádí do tématu psychického a duchovního vývoje dítěte v souvislosti s prožíváním víry a vztahu k Bohu. Zmiňujeme také některé praktické zkušenosti z rodiny jako přístupové cesty k tajemství eucharistie. V páté kapitole mapujeme dosavadní pastorační zkušenosti premonstrátů a použití symbolů v rámci slavení 1. svatého přijímání. V závěru představujeme vlastní návrh mše svaté s 1. svatým přijímáním opírající se o symboliku slunečnice.

Abstract

Name: Aleš Veselík, Mgr.

Institution: Cyrilometodějská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra pastorální a spirituální teologie

Title of the Thesis: Eucharistic devotion among children of a younger school age in the pastoral care of Strahov Premonstratensians

Supervisor: ThLic. Karel Skočovský, Ph.D.

Number of pages: 108

Number of supplements: 2

Bibliography titles: 67

Year of exam: 2024

Keywords: Eucharist, eucharistic devotion, First Holy Communion, St. Norbert, premonstratensians, symbol, child

The thesis focuses on Eucharistic reverence among children of younger school age in the pastoral care of Strahov Premonstratensians. The first chapter presents the Eucharist as the sacrament of our salvation. The second discusses Eucharistic devotion in the life of St. Norbert. The third describes the elements of Eucharistic devotion as found in the documents of the Order and the manifestations of the relationship to the Eucharist in the daily life of the Order. The fourth chapter introduces us to the theme of the psychological and spiritual development of the child in relation to the experience of faith and relationship with God. We also mention some practical experiences of the family as an access path to the mystery of the Eucharist. In chapter five we outline the pastoral experience of the Premonstratensians to date and the use of symbols in the celebration of First Holy Communion. Finally, we present our own proposal for a Mass with First Holy Communion based on the symbolism of the sunflower.